

Jaarboek
1979 - 1980

HEBBEN MEEGEWERKT AAN DE SAMENSTELLING
VAN DEZE UITGAVE

Arens Jozef
Coucke Albert
Dauwe Godfried
Quintijn Etienne
Van Cauteren Hubert
Van Kerckhove Jan
Van Uytfanghe Marc

VERSLAG OVER DE WERKING VAN DE KRING: DIENSTJAAR 1980

JANUARI-FEBRUARI 80:

Samenstellen van het jaarboek nr. 10, tellende honderd vijftien bladzijden.

FEBRUARI 80:

Planning en bespreking tijdens de vergadering in verband met «De statutaire Vergadering» voorzien voor ELF APRIL 1980. Tevens werd uitgekeken naar een middel om deze vergadering op te luisteren.

APRIL 80:

Statutaire Vergadering in de raadszaal van het gemeentehuis. Deze vergadering werd opgeluisterd met een optreden van Vincent De Wilde, dwarsfluit, en Ann Kesteley, piano. Beiden vertolkten: «Concertino voor Fluit en Piano» van Cecile Chaminado. Vertolking van Opus 107.

Op deze vergadering werden na voorlezing van de verslagen en de goedkeuring ervan, de beide boeken voorgesteld:

- 1) Wilfried de Bruyne stelde zijn tekst voor: «Pieter De Decker 1812-1891. Eerste minister 1855-57.
- 2) Marc Van Uytvanghe stelde voor: De Durme vroeger en nu, of de teloorgang van een welvaarts- en probleemrivier.

MEI - JUNI - JULI:

Bedeling van het jaarboek met daarbij horend het innen van de lidgelden.

SEPTEMBER 80:

Op 12 september hadden we een bestuursvergadering. Hierbij werd vooral de bestuursaanpassing besproken. Tevens werd elkeen aangespoord voor tekst te zorgen voor het volgend jaarboek.

Uitstappen werden besproken, en ook het volgend lidgeld zou kunnen gewijzigd worden.

Op 26 september hadden we terug een bestuursvergadering. Nogmaals werd de samenstelling van het jaarboek behandeld. Ook de steeds terugkerende vraag: «Voor wanneer een bestendige bergplaats voor het patrimonium van de Kring?»

DECEMBER - 5

Bestuursvergadering met samenstelling van jaarboek nr 11.

ZELE IN 1980

- 1980 150 jaar België.
- 3 januari Reusachtige brand legt de vezelweverij Syncoglas in as.
- 25 januari Begin van de afbraak van het station.
- 7 maart Omlegging en aanvang der werken op de omleidingsbaan-oost voor de overbrugging van de spoorlijn.
- 23-30 maart Lentekermis en jaarmarkt op 25 maart.
- 8 april Burgemeester Avil Geerinck is plotseling overleden. Begrafenis op zaterdag 12 april onder een nooit geziene belangstelling.
- 19 april Gesticht in 1905 als «Het werk van de Akker» viert het «Kon. Werk van de Volkstuinen» het 75-jarig bestaan.
- 17-18 mei «Vlug en Vroom» turnt 80 jaar. Internationale turnontmoeting.
- 31 mei, 1 juni Zele-Avermaat viert 50 jaar wijksschool.
- 19 juni De jubileumvloot «150 jaar België» passeert op de Schelde te Zele-Dijk.
- 21-22 juni De gesubsidieerde vrije basisschool van Zele-Heikant viert haar 100-jarig bestaan.
- 24 juni Jozef De Bruyne als nieuwe burgemeester van Zele, legt de eed af.
- 27 juni Plechtige inhuldiging van het Psycho-Geriatisch Centrum van het O.C.M.W.

- 27, 28, 29 juni Jubelfeesten van de Kon. Harmonie «St.-Cecilia»: 150-jarig bestaan. De Eisenbahner und Stadtskapelle van Lienz is terug van de partij.
- 18 augustus 10 u.10. Het kruis wordt gewijd en op de toren geplaatst.
- 2 september Om 11 uur wordt de haan op het torenkruis geplaatst.
- 8 september Durmen in feest ter gelegenheid van het 150-jarig bestaan van de kapel O.L. Vrouw-Ter-Nood.
- 14 september De Kouterkapel is prachtig gerestaureerd. Het beeld van O.L. Vrouw wordt processiegewijs naar de kapel gebracht.
- 26 september De «Gazet van Zele» steekt in een nieuw kleedje.
- 4 oktober Feest bij de Kristelijke Arbeidersvrouwen: K.A.V. 60 jaar jong.
- 3-12 oktober De Zelenaars hijsen de kermisvlag. Jaarmarkt op 7 oktober.
- 18, 19, 25, 26 oktober Jubelviering 150-jaar Kongregatie Zusters van de H. Vincentius à Paulo: opendeurdagen, diamontage, eucharistieviering, academische zitting, vuurwerk, familie-feest.
- 13 december De gemeentelijke sportraad bestaat 10 jaar. Sportieve plechtigheid.
- 1980 In het kader van de viering van het 150-jarig bestaan van België... is er te Zele niets gebeurd!

E. Q.

HET BEVOLKINGSCIJFER OP 1 JANUARI 1980

A) Opnemingen in het bevolkingsregister

	<i>Mannen</i>	<i>Vrouwen</i>
1. Belgen door geboorte	146	131
Belgen door vestiging	156	154
Vreemdelingen door geboorte	9	11
Vreemdelingen door vestiging	17	8
2. Opneming in het vreemdelingenregister		
door geboorte	14	6
door vestiging	27	29
Totalen	369	339

B) Afvoering van het bevolkingsregister

1. Belgen door overlijden	118	87
Belgen door vestiging	163	223
Vreemdelingen door overlijden	—	—
Vreemdelingen door vestiging	31	26
2. Afvoeringen uit het vreemdelingenregister		
door overlijden	1	1
door vestiging	38	27
Totalen	351	384

Totaal van de opnemingen

369 339

Totaal van de afvoeringen

351 364

Winst of verlies

+ 18 — 25

Bevolkingscijfer op 01.01.79

9.819 9.791 = 19.610

Winst of verlies

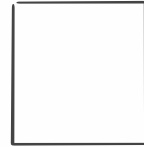
+ 18 — 25

Bevolkingscijfer op 01.01.80

9.837 9.766 = 19.603

HET ADRES

Het was in het jaar 1913 dat de postbode een brief aan huis bestelde met onderstaand adres...

*In Zele, bekend om zijn goede bieren
Die menig vreemdeling doen lachen en gieren,
Staat in de Bunderwegel aan de Kloosterstraat
Als men van de Statie naar de kerk toegaat.
Een drankhuis, ja, men dient het te weten:
In de «Volksvriend» wordt geheten.
Daar bloeit een bloemeken schoon en fijn
Zoals er weinige Margrietjes zijn
Ge weet het nu bode, bij haar kwam ik graag,
Stel het niet uit, en breng mij vandaag.*

E. Q.

IN MEMORIAM

BURGEMEESTER AVIL GEERINCK

Op dinsdag 8 april 1980, twee dagen na die beloftevolle Pasen, tijdens de wekelijkse vergadering van het Zeelse schepencollege, is deze geliefde volksfiguur van ons heengegaan.

Bij de stichting van de H.O.K. van Zele, werd Avil Geerinck tot onder-voorzitter gekozen. Hij is dat steeds gebleven. Ontelbaar zijn de verenigingen waarvan hij lid was.

Hij was een actief mens, rusteloos, steeds in de weer voor elkeen, politiek, sport, sociale verenigingen of kerkelijke genootschappen. Eender waar voelde hij zich op eigen terrein en zette zijn aanstekelijk dynamisme tot daden aan.

En toch vond hij nog de tijd, om samen met zijn dame die gekende lange wandelingen te maken in de velden van zijn geliefd Zele. Elke weide, iedere sloot of kanduit was hem bekend. Hij kende zijn dorp als geen ander.

Hij zei vriendelijk gedag tegen de minste zijner ingezetenen en Jef met de pet droeg hem op de handen. Avil Geerinck leefde voor Zele.

Ze le gaf deze man een keizerlijke uitvaart, geliefd tot en met. Zo zal deze man in ons voortleven.

Dank voor alles, Mijnheer de burgemeester.

Aan Mevrouw A. Geerinck-Rubbens en kinderen bieden wij onze innige gevoelens van medeleven bij dit zware verlies.

G.D.Z.

HET HAANTJE OP DE TOREN.

De Sint Ludgerustoren werd gebouwd in 1705, en het duurde tot 1718 vooraleer men kon zeggen dat de toren volledig af was.

Immers de toren is 33,50 m hoog, de spits meet 23,30 m en zo komt men tot de totale hoogte van 56,80 m.

De herstelling zal hopelijk in 1982 voltooid zijn.

Het kruis werd hersteld en heeft als afmetingen: 5,70 m hoogte, 1,98 m als breedte en een gewicht van 275 kg. Het werd nu geplaatst op 18 augustus 1980.

Op 2 september (1980) werd het nieuwe haantje geplaatst. De koperslager Van der Loeff uit Gentbrugge maakte een nieuwe koperen haan van ruim 16,400 kg, met als hoogte 0,68 m en als breedte 0,72 m.

De uurwerkplaten hebben als diameter 2,80 m en elke plaat weegt ongeveer 85 kg.

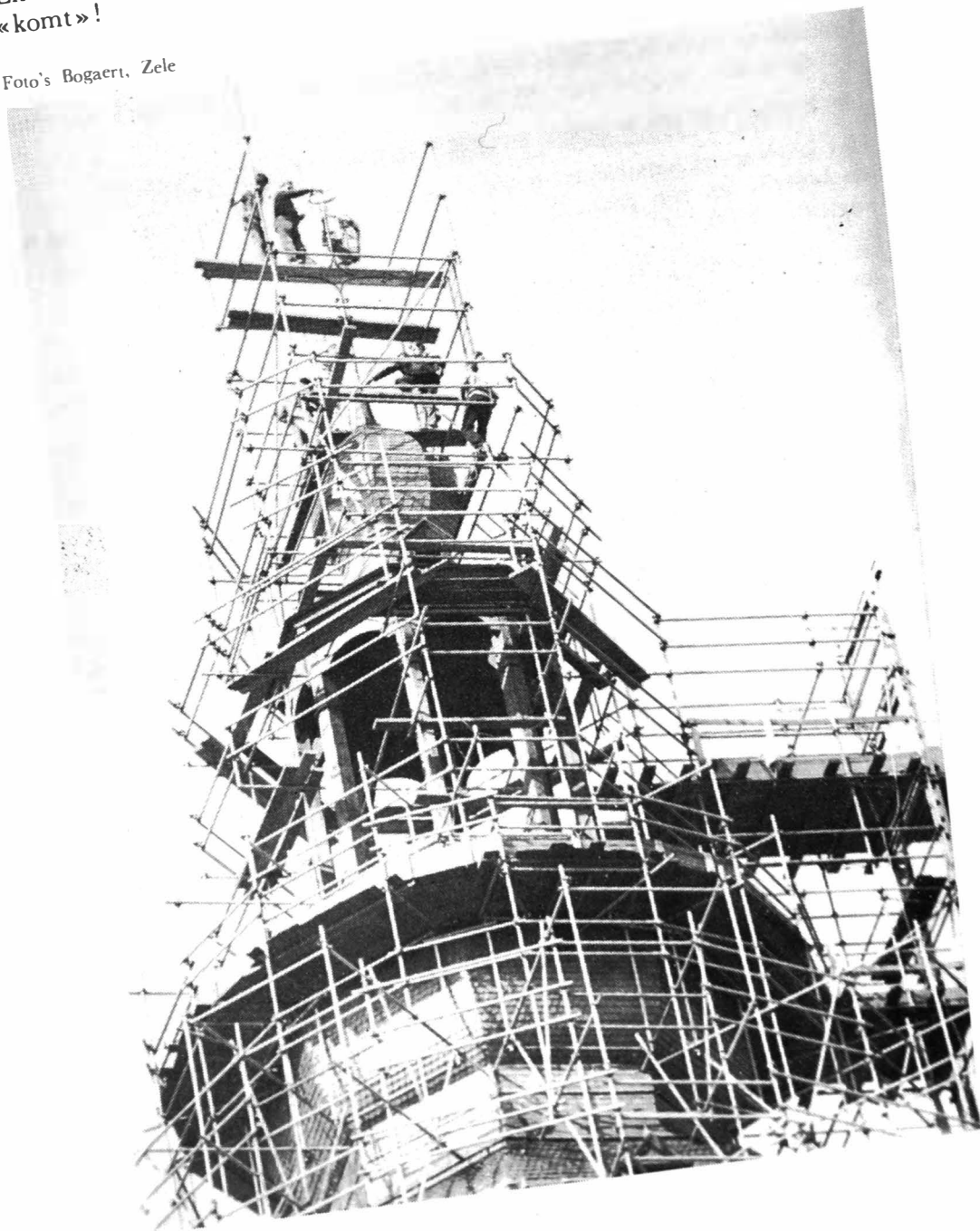
Het haantje door koperslager Van der Loeff

De grootste koperen bol heeft een diameter van 0,50 m en de kleinste meet 0,28 m als doormeter.
En sedert 2 september weten de Zelenaars alweer van waar de wind «komt»!

Foto's Bogaert, Zele

S.

IN VREUGDE DIENSTBAAR

1830 - 1980

150 jaar Congregatie van de Zusters van de H. Vincentius à Paulo te Zele.

Alhoewel zonder laatdunken betreffende de geschiedschrijvers dient gezegd, dat aangaande de te boekstelling van de geschiedenis der gemeente Zele, geen enkel betrouwbaar werk voorhanden is, mag het de huidige generatie in geen geval afschrikken, markante feiten en gebeurtenissen te verwoorden, om aldus de nazaten een betrouwbaar gegeven omtrent onze huidige generatie door te geven.

De Zustergemeenschap van de H. Vincentius à Paulo op de Kouter, beter gekend onder de naam «Zusters van de Kliniek», vierde in 1980 haar 150 jarig bestaan. Een feit dat ongewild samenging met een ander jubileum nl. 150 jaar België.

De gemeenschap ontstond in de 19e eeuw, om precies te zijn in 1830, als antwoord op de vraag om hulp vanwege de noodlijdende mens, als een echo en antwoord op het woord van Kristus, levend in zijn Kerk:

«Wat Gij aan de minsten der mijnen doet,
Dat hebt Gij aan Mij gedaan».

In het verhaal van kleine en grote dingen dat nu volgt, willen wij U een idee geven hoe de lange tocht begon.

Vlaanderen heeft in de voorbije eeuwen, meermaals moeilijke tijden doorleefd. Het heeft drie pestperioden gekend, nl. van 1645 tot 1650, van 1665 tot 1670 en van 1675 tot 1680. Vooral in die moeilijke tijden, nam de zielezorg op onze gemeente toe. Het waren de Zwartzusters van het naburige Dendermonde, die zich toen blijkbaar verdienstelijk hebben gemaakt en blijk gaven van grenzeloze en onbaatzuchtige toewijding.

Pas midden de 17e eeuw is er in de annalen sprake van een eerste dokter. Over de geneeskunde van die tijd dient niet verder uitgewijd, de medische kennis was praktisch nihil of onbestaande. Er bestond echter wel een goede verstandhouding tussen de Kerkelijke en de Burgerlijke overheid. Aldus kon men de noden en de belangen van het volk op een vrij behoorlijke, zij het soms partijdige manier lenigen en behartigen.

Het land onderging een sociale en economische crisis, de arbeidsbevolking leed daaronder het meest, en moest vaak een ganse dag hard labeuren voor de prijs van een tarwebrood. Om deze nijpende toestand te lenigen ging men over tot het oprichten van kommissies van Openbare Onderstand of armenbesturen die aangepord door de Kerkelijke overheden vooral dan goedmenende parochiepriesters bijgestaan door kloosterzusters de noodlijdende bevolking hielpen zoveel het kon.

Ook de zedelijke verwildering nam door de oorlogen en de toenemende liberalisatie toe. Europa kreeg het hard te verduren. Napoleon poogde te vuur en te zwaard zijn heerschappij tot in Rusland door te drukken. Onze gewesten hebben onder deze geweldgolven ingrijpende veranderingen ondergaan. Zodanig, dat Pastoor Petrus Sinave, van nature uit een strijdlustige Westvlaming, de veelvuldige frivole feesten schandvlekt die 's zomers bijna elke zondag, op vier, vijf plaatsen te Zele plaats hebben. Hij noemt ze de bron van alle kwaad: verzuimen van de godsdienstige plichten, achteruitgang van het geloof, toenemende drankzucht, samengaand met een toestand van volledig vrij seksueel verkeer tussen de mannen en de vrouwen van die tijd, het samenhokken, wat op zijn beurt een angstwekkende stijging van de onwettige geboorten tot gevolg heeft.

Reeds in 1830 deed Pastoor Sinave een loffelijke doch ijdele poging tot het oprichten van een kosteloze meisjesschool, dit ter bestrijding van de landloperij en de bedelarij. Hij werd hierbij gesteund door de toenmalige meier van Zele die bij de hogere instanties het nut van een dergelijke instelling had bepleit.

Het is pas negen jaar later, dat deze doordrijver door toedoen en bemiddeling van het Bisdom Gent op 8 oktober 1811 een akkoord met Moeder Julia Billiard, stichteres van de Zusters van OnzeLieve-Vrouw van Namen een akkoord verkreeg.

De eerste vier Zusters werden plechtig ontvangen op 11 november van het jaar 1811. Het was het vijfde bijhuis van deze congregatie.

Benevens hun taak als opvoedsters, behartigden de Zusters van het Kapelhof ook de ziekenzorg, zodat met zekerheid kan worden gesteld, dat de eerste achtbare ziekenzusters de Zusters van het Kapelhof waren, met als overste Soeur-Supérieur.

Op 1 juni 1830 was zuster Pelagie de Bestuurster van het meisjespatroonaat, er ook overste.

Op 20 juni 1831 bracht Mère Générale een bezoek aan Zele. Zij bepaalde toen, dat het hospitaal definitief moest gescheiden worden van het nevenbestaande klooster van O.L. Vrouw en dat er nooit een zuster van het hospitaal mocht verplaatst worden.

Deze maatregel was de eerste stap tot volledige zelfstandigheid. Een tweede en definitieve stap volgde kort daarop.

Het overlijden van de Bestuurster Zuster Pelagie op 04-08-1831, aan een kwalijke ziekte verwekte een paniekstemming. Zoals gebruikelijk in die tijd bij overlijden door een bepaalde ziekte werd heel het hebben en houden van de aflijvige verbrand. Dit had tot gevolg, dat een bepaald deel van de dokumentatie die ons betrouwbare inlichtingen had kunnen verstrekken omtrent de werking van de eerste zusters, voorgoed vernield werd.

Mère Générale van de Congregatie, geen andere zuster vindende die tot dit ambt begeerde op de klimmen, diende alsdan het hospitaal te scheiden van de instelling van de Zusters van O.L. Vrouw.

De oudste van de godvruchtige dochters nl. Zuster Vincentia (Wilhemina De Winde — geb. te Antwerpen 03.12.1805 en overleden te Zele 15.02.1849) werd voorlopig tot overste aangeduid.

Hiermede was de grondslag gelegd van een nieuwe Congregatie.

Na een proeftijd van één jaar legden de eerste vijf zusters hun geloften af op 02.01.1833. Deze dag geldt als officiële stichtingsdag van de Zeelse Congregatie.

Die dag werden tevens twee postulanten gekleed, waaronder de eerste Zeelse zuster: zuster Caroline (Henrica De Leenheer geb. de 14.01.1808 en er overleden in 1849.

BEGIN VAN HET HOSPITAAL

Op 11 november 1811, installeerde de gelukzalige Moeder Julia Billiard, de eerste vier zusters in het pas gestichte bijhuis te Zele.

Het waren Zuster-Overste Jeanne Godelle, bijgestaan door de Zusters Julienne Massaen, Colette Martens, «Goed op de hoogte van de Vlaamse taal» en Rose Hannequart.

Deze kloosterlingen vonden een onderkomen in enige kleine huisjes, die aangekocht waren in de nabijheid van het heiligdom van O.L.Vrouw.

De nieuwe Congregatie vatte haar taak aan als opvoedster der kinderen. Zij verschafte lager onderwijs, kosteloos voor de arme kinderen, later werd het middelbaar onderwijs tegen betaling verschafte aan kinderen van begoeden huize die de keuze hadden tussen internaat en externaat.

De Opvolger van Pastoor Sinave was de Z.E.H. Livinus Franciscus Van Belle, ten tijde van zijn aanstelling onderpastoor bij de hoofdkerk te Gent. — Van Belle werd geboren te Mariakerke op 26 mei 1771. — Hij werd priester gewijd te Emmerick en verbleef 14 jaar op onze gemeente.

Het was een vreedzaam mens bekommerd om de minstbedeelde. De nood

en de hulpeloosheid van de ouden, zieken en verlaten kinderen, deden Hem besluiten in 1829 een hospitaal op te richten. Zijn eigen knecht werd als eerste zieke verpleegd in het nieuwe hospitaal in 1830.

In de loop van de maand mei 1831, vonden 17 bejaarden onderdak in de instelling, waaronder 8 mannen en 9 vrouwen.

De verblijfkosten werden aan de lage kant gehouden. De noodlijdenden hoefden niets te betalen, hiervoor werd door het armenbestuur gezorgd. De dagprijs voor hen beliep 0,35 fr., terwijl bemiddelden die eveneens wensten opgenomen te worden hiervoor 0,60 fr. dienden te betalen.

Een vaste inkomstenbron was de jaarlijkse collecte van levensmiddelen die onder de boeren door de parochie geestelijkheid werd georganiseerd.

Toen in 1833 een choleraepidemie de bevolking teisterde, lag het godshuis vol met zieken.

Het nut van deze instelling was nu duidelijk aangetoond.

Op 04 februari 1833, heeft Monseigneur Vandevelde Bisschop van Gent zijn goedkeuring gegeven aan de kloosterregel van de communiteit van de dienstmaagden der armen in het hospitaal te Zele: ook genoemd: De zusters van Liefde van den H. Vincentius à Paulo of Paulinnen.

De leefregel werd opgesteld door Eerwaarde Pater Van Kerckhove, van het gezelschap Jezus.

De geestelijke erfenis van de H. Vincentius à Paulo drukt zich vooral uit in het onderkennen en het lenigen van de menselijke nood. In die tijd en trouw aan de geestelijke erfenis van de H. Vincentius, beleefden de zusters hun apostolaatswerk, zoals gesteld in hun leefregel «Het beoefenen van de naastenliefde, door dienstbare medemenselijkheid in de eigen religieuze gemeenschap en in de ziekenverpleging en door de zorg aan behoeftigen en ouden van dagen, door hulp aan stervenden in het hospitaal en in de parochie».

Naar het getuigenis van Moeder Engelbertha, één der medestichteressen, kenden de zusters in de begin periode zware moeilijkheden. Het was een tijd van ontberingen, gebrek aan kleding en soms zelfs slaapgelegenheid.

De vele vroegtijdige overlijdens van de kloosterlingen getuigden van deze harde tijd. Toch gingen zij moedig hun weg en bleven trouw aan de offertaak, in het besef dat hun samenleven, werken en lijden een waardevolle bijdrage kon zijn voor de medemens.

Het toenmalige armenbestuur bepaalde, dat het aantal religieuzen het twaalftal niet mocht overschrijden. Deze beperking werd gedurende de eerste kwarteeuw van de kongregatie in stand gehouden.

Na de oprichting van het jongensweeshuis, en ziende dat door de slechte gezondheidstoestand van verschillende zusters de last voor de overige religieuzen te groot was geworden, stemde het Bureel der Burgerlijke Godshuizen van de gemeente Zele in 1885 in, nog enkele dochters te aanvaarden.

Pastoor Van Oosthuysse, opvolger van Z.E.H. Van Belle had blijkbaar geen moeite om postulanten te vinden. Na amper vijf jaar bereikte men het toegelaten aantal van 32.

Dit getal werd gedurende de rest van de 19e eeuw behouden.

Het aantal gehospitaliseerden bedroeg gemiddeld honderd oudjes en vijftig wezen.

UITBREIDING VAN HET HOSPITAAL

Het is vooral aan Z.E.H. Egidius Judocus van Oosthuysse, te danken, dat het hospitaal de nodige uitbreiding kreeg.

Hij was herder op onze gemeente van 1838 tot 1874 en aan zijn doodsprentje ontleenden wij volgende gegevens:

- Geboren te Gent op 22.12.1789
- Priester gewijd op 12.06.1813
- Biechtvader in het Krijgshopitaal te Gent in 1813
- Aangesteld als onderpastoor te Ruyslede op 08.07.1813
- Pastoor te Baasrode op 17.07.1821
- Pastoor van Zele aangesteld op 05.03.1838.

Ieverige aanleider tot het voltrekken van het hospitaal, het bouwen der bidplaats, der wezenscholen, werkhuizen, enz. Het versieren der kerk en het stichten der hulpkerk 1839-1872. Priester jubilaris op 06.07.1863 Pastoorjubilaris en ridder van het Leopoldsorde 17.07.1871.

In den Heer ontslapen den 31.12.1874.

Het was een bekwaam mens. Hij had vele gaven en gebruikte deze in het belang van de medemens. Zijn onblusbare ijver deed hem steeds doorzetten en de moeilijkheden overwinnen.

Befaamd waren zijn «patatten-sermoenen», waarin hij de inwoners van de buitenwijken aanspoorde om de ouderlingen, wezen en zieken te ondersteunen.

Hij stichtte het Sint Vincentius genootschap, dat weldra een weldoende activiteit ontplooidde in een door werkloosheid geteisterde parochie.

Pastoor Van Oosthuysse was een herder die niet bij de pakken bleef zitten.

De grote nood aan ruimte in het hospitaal deed Hem er toe besluiten ondanks de economisch slappe tijd het hospitaal uit te breiden.

Zijn woord en voorbeeld zetten de parochianen aan tot edelmoedigheid en vrijgevigheid. Hij heeft door zijn gedurfd plannen sombere dagen doorstaan. Doch telkens weer vond Hij een uitweg.

Reeds bij zijn aanstelling in 1838 toen hij voor het eerst kennis maakte met het hospitaal, was in hem het plan gerijpt om een meisjesweeshuis en een afzonderlijke oudemannenhuis op te richten.

Op 5 mei 1839 werden de eerste zeven wezen opgenomen.

Een andere wens van deze bouwpastoor was een kapel voor het hospitaal want « Een gasthuis zonder kapel is een lichaam zonder ziel ». Hij kende geen rust voor in die noodzaak was voorzien.

Op 9 juni 1839 werd de eerste steen voor de kapel gelegd. Van Oosthuysse ijverde voor de fondsen en op 12 juli 1841 werd het gebouw luisterrijk ingezegend door Kanunnik De Decker daartoe afgevaardigd door Mgr. Debecque Bisschop van Gent.

Zij werd toegewijd aan de H. Vincentius à Paulo, de patroon van het gesticht.

De bouw had 8.434,-fr gekost, en was gesteund door vrijwillige giften, voortkomende van de inwoners van Zele (6.056,-fr) en door vreemde weldoeners.

Het leeuweaandeel kwam andermaal van de families De Decker.

De Pastoor zag zich verder nog genoodzaakt een jongensweeshuis op te richten. Dank zij de welwillendheid van de bevolking werden tombola's ingericht. Muziekverenigingen organiseerden feesten om het nodige geld bijeen te halen. Het resultaat van deze globale en totale inzet van de bevolking was, dat men niet alleen de nodige fondsen verzamelde voor de bouw van het jongensweeshuis, maar ook nog de beschikking had over het geld voor de bouw van twee zalen voor opname van patienten met besmettelijke ziekten.

De bouw van het jongensweeshuis gebeurde in 1857, terwijl de twee zalen in 1859 werden verwezenlijkt.

Alsof het nog niet genoeg was, werd in 1861 een werkplaats voor de wezen opgericht en een nieuwe slaapzaal voor de ouden van dagen in 1863.

Deze pastoor was een man als het ware bezeten door de bouwkoorts, want buiten deze hiervoor genoemde verwezenlijkingen, wist Hij nog gelden in te zamelen voor de bouw van een kerk op de Heikant (familie Polfliet) een hulpkapel voor de kinderen met een daarbij horende zondagsschool.

Eerlijkheidshalve dient er op gewezen, dat welstellende familie's het zich als een eer en plicht stelden, de projekten van Pastoor van Oosthuysse te steunen.

Hier weze vooral vermeld, de familie's De Decker, Van Hese, Boel, Burm en Rubbens. Ook de naam van Julia Schicks is nauw verbonden met de oprichting van het hospitaal en aanverwante gebouwen.

Onder het herderschap van Z.E.H. Augustinus Broutyn (1888-1892) werd de eerste steen gelegd van een nieuwe vleugel voor de mannen, bij het hospitaal.

1903 was de aanleiding tot een viervoudig feest voor de Congregatie:

- I - Inhuldiging van het nieuwe hospitaal.
- II - Het 75 jarig bestaan van het gesticht.
- III - Het gouden jubelfeest van Zuster Benedikta.
- IV - Het 25-jarig moederschap van Zuster Antonia.

Ter dier gelegenheid voerden de jongens uit het weeshuis een toneelstuk op — Een historische passage uit het leven van de H. Aloisius; — afstand zijner titels en familierechten alvorens zich naar het klooster te begeven.

De rijke kostumering nodig voor de opvoering van dit stuk werden ontleend aan de garde-robe van het Davidsfonds. Het weze terloops nog vermeld, dat de afdeling Zele van het Davidsfonds tot stand kwam onder impuls van Pastoor Broutyn.

Voorlopig werd aan de uitbreiding van het hospitaal op de Kouter dan een einde gesteld.

HOFSTADE

Op 12 februari 1929 werd een kasteeltje aangekocht te Hofstade bij Aalst.

Deze aankoop waarvoor de overheid van de parochie alles in het werk had gesteld, diende af te rekenen met vele hindernissen. Fraaie beloften en niet minder mooie voorstellen deden de zusters het beste verhoppen. Doch de goedkeuring der plannen was na drie jaar gespannen wachten nog niet gebeurd.

De drie eerste zusters vestigden zich in het tehuis op 29.04.1930, nl. Zuster-Overste Berchmans, Zuster Egidia en Zuster Godelieve.

Eerwaarde Moeder Cecile beleefde moeilijke ogenblikken met de C.O.O van Hofstade en de durende spanningen waren oorzaak, dat het vele en lastige werk van de zusters niet naar waarde werd geschat.

Burgemeester Van Wesemael laadde de schuld op E.H. De Keukelaere die volgens Hem de zaken niet genoeg behartigde. Al deze strubbelingen

waren de oorzaak dat de aanstaande viering van het 100 jarig bestaan 1930 de ware luister niet kende.

Het kasteeltje te Hofstade stond achtereenvolgens onder de leiding van :

- Zuster Berchmans 1956-1959
- Zuster Berchmans — geboren Clara Gillis te Watervliet in 1886.
Zij werd overste te Hofstade op 29.04.1929 en bleef dit tot 03.12.1956, waarna zij terugkwam naar Zele in het hospitaal waar zij de taak van plaatselijke overste waarnam.
- Zuster Vincentia van 1956 tot 1959
- Zuster Theophila van 1959 tot 1966
- Zuster Antonia was de laatste overste op het kasteeltje en wel van 1966 tot 17.03.1970.

Naar aanleiding van een bezoek door Dhr. Inspecteur van het Ministerie van Volksgezondheid, zouden aan het «Rusthuis St. Jozef» te Hofstade, talrijke wijzigingen moeten gebeuren om aan de wettelijke normen te voldoen.

Na overleg van de overste met haar raad, werd besloten het domein van de hand te doen.

De drie zusters zouden naar het Moederhuis te Zele teruggaan en de dienstmeid Leonie Van Driessche en de knecht René Stroobants zouden in «Het Beukenhof» worden ingeschakeld.

De goedkeuring tot uitbating van het domein werd definitief ingetrokken op 08.10.1969. Men begon dan aan de verhuis en begin maart 1970, was de instelling zo goed als verlaten.

De kostgangers waren voordien al geleidelijk naar andere instellingen overgeheveld.

De sluiting gebeurde definitief op 17.03.1970.

Het domein werd verkocht aan Dokter Frans Bessems van Hofstade die het op zijn beurt op 01.09.1970 door verkocht aan de Staat, die het openstelde als home voor gehandicapte kinderen.

UITBREIDING EN NIEUWBOUW TE ZELE

Alhoewel Professor Dokter Fritz De Beule, verbonden aan een Gentse instelling sinds 1915, geregeld operaties kwam uitvoeren te Zele, bleek einde van de jaren 20, dat een nieuwbouw inzake kliniek in onze gemeente een noodzaak werd.

Zeleva was uitgegroeid van een landelijke naar een meer industriële gemeente, met een interland dat de 25.000 zielen benaderde.

De bevallingen gebeurden thuis in vaak onhygiënische omstandigheden. Er waren nog krotwoningen en men deed aan haarsnijderij (staartjesknippen) een milieu onvriendelijk en ongezonder werk. De kindersterfte lag daardoor op een hoog peil.

In 1930, honderd jaar na de oprichting, verwierf de kloostergemeenschap, door het statuut aan te nemen van een V.Z.W., de rechtspersoonlijkheid onder de benaming «V.Z.W. Zusters van de H. Vincentius à Paulo», hierdoor kon de gemeenschap zelf eigendommen verwerven.

De gemeenschap zou dit doen, in dienst van de noodlijdende mens. De eerste verwerving gebeurde door de aankoop van het Kasteeltje te Hofstade.

Een tweede verwerving zou gebeuren te Zeleva in de Koevliet.

Z.E.H. De Keukelaere, pastoor-deken van Zeleva, nam het initiatief op zich. Er diende gezorgd te worden voor «Moeder & Kind».

Op 10 oktober 1932, kocht de V.Z.W. van de Zusters van de H. Vincentius à Paulo, een stuk braakliggend terrein in de Koevliet ongeveer één hectare groot van de Zeelse C.O.O. met de verplichting er een «Moederhuis» of bevallingskliniek te bouwen.

De eerste steenlegging van het nieuwe gebouw ging door op 01.05.1933. Er werd met bekwame spoed aan het project gewerkt, want reeds één jaar later, precies op 01.05.1934, werd het nieuwe «Moederhuis» geopend.

Het bestond uit een gebouwenkompleks omvattend:

- verloskamer
- zaal en kamers voor moeders
- operatiezaal
- sterilisatiekamer
- plaatsen voor allerlei bijkomstige diensten.

Deze kamers en plaatsen waren volledig ingericht.

In het begin scheen de Zeelse bevolking terughoudend en de bevallingen in het nieuwe gebouw kwamen eerder langzaam op gang. Naarmate de bevolking het gemak, de goede hygiënische omstandigheden, en de uitermate goede verzorging van de patienten ondervond, steeg ook het aantal geboorten en de plaatsaanvragen gebeurden na de inlooperperiode steeds talrijker.

Op 01.01.1979, 45 jaar na de ingebruikstelling van het « Moederhuis, dient de kongregatie een noodzakelijke beslissing te nemen om de materniteit te sluiten.

Dit treurig eindpunt voor de materniteit, betekende de levensnoodzakelijke en gewenste uitbouw van de dienst interne geneeskunde, tot een volwaardige eenheid van 30 bedden.

De nieuwbouw was eveneens voorzien van een operatiekamer. De Zeelse geneesheren hadden op voorhand het nut ingezien van deze verwezenlijking op eigen gemeente en vroegen prompt om hun patiënten in de kliniek de nodige heelkundige bewerkingen te laten ondergaan.

Deze taak nam spoedig uitbreiding en men diende het aantal zusters te verdubbelen. Dit bracht echter de bouwperikelen weer op gang want men diende bij te bouwen.

De Dendermondse architect Dhr. Frans Van Severen, die ook in 1933 de nieuwbouw had getekend, werd nu aangezocht de vergroting van het bestaande kompleks op papier te zetten.

De nieuwe lokalen die dienden bijgebouwd moesten voorzien in spreekplaatsen, een hoofdingang, slaapkamers voor de zusters en een binnenhuiskapel.

De kapel werd voorlopig ingezegend in 1941.

Monseigneur Coppieters Bisschop van Gent, deed de definitieve inzege-ning op 23 november 1942, dus in volle oorlogstijd.

De kliniek kende een gestage groei en om de diensten verder aan de noden aan te kunnen passen, waren er nog meerder lokalen nodig, deels voor de radiografie, deels voor een eigen laboratorium.

De radiografische dienst werd in de maand april 1948 geopend. De geneeskundige verstrekkingen behelsden op dat ogenblik:

- Heelkunde en gynaecologie: Dhr. J. Defauw
- Radiografie: Dr. Mertens
- Neus- Keel- en Oorzakten: Dr. Boedts
- Inwendige ziekten: Dr. Rubbens
- Oogziekten: Dr. Coffijn

Verdere uitbreiding drong zich steeds maar op, zodat het nodig bleek de materniteit van de kliniek te scheiden.

Het gelijkvloers werd verlengd door het bijbouwen van een afzonderlijk paviljoen voor gebeurlijk besmettelijke ziektegevallen. Daar aanpalend werd de woning voor de Eerwaarde directeur gebouwd.

Na deze afwerking werd onmiddellijk begonnen met een verdieping bij te bouwen boven het gedeelte gelegen tussen de eerste ingang en de hoofdingang.

Gans dit kompleks werd voltooid in 1946.

In 1940 werd in de klokkengieterij Michiels J.R. te Doornik een klokje gegoten, met aan de basis 32 cm diameter, 28 cm hoog. Het ontving de naam Cecilia onder het peter- en meterschap van Dhr. & Mevr. Van Severen (architect van het klooster). In dit klokje is de volgende vermelding gegoten:

- Jubilantis Caecilia — nomen accept
Zelee 1940
Michiels JR- Tornci
wat beduidt
- ik heb de naam ontvangen van CECILIA die jubelt.

De eerste twee postulanten in het nieuwe moederklooster, traden binnen op 08. december 1942, de inkleding geschiedde op 10 juni 1943. Helena Jacobs, kreeg als novice de naam van Zuster Martha, Madeleine De Gols werd zuster Angelina.

In het beginstadium van de nieuwbouw, bestond het personeel voor de verpleging uit vijf zusters en een lekenhelpster. Thans zijn er meer dan twintig zusters werkzaam in de verschillende diensten, daarbuiten is er nog een lekenverpleegsterkorps en een groep van negen werkende personeelsleden aan de slag.

Als chirurgen kwamen achtereenvolgens:

- Dr. Fritz De Beule 1915 tot 1936
- Dr. Jozef Defauw 1935 tot 1963
- Dr. Jacques Defauw van 1963 tot 1971
- Dr. Noël Van Den Berghe van 1971 tot op heden.

VAN BURGELIJK GODSHUIS TOT O.C.M.W.

Lijst der respectievelijke voorzitters:

Burgelijk Godshuis:

- 1868 — E.H. Egidius Van Oosthuyse
- 1870 — E.H. Livinus Marquenie
- 1888 — E.H. Augustinus Broutyn
- 1892 — E.H. Jacobus Haems
- 1898 — E.H. Adolf De Stoop.

Bureel van Weldadigheid:

- 1898 — Dhr. Eduard Burm
- 1908 — Dhr. Alfons Burm
- 1911 — Dhr. Hendrik Nelis
- 1919 — Dhr. Theodoor Troch

Commissie Openbare Onderstand C.O.O.

- 24.10.1925 — Dhr. Albert Meeus
- 08.11.1938 — Dhr. Theodoor Troch
- 27.09.1941 — Dhr. Alfons Goossens
- 25.10.1941 — Dhr. Joris Smet
- 04.11.1944 — Dhr. Theodoor Troch
- 01.07.1947 — Dhr. Benoit Rubbens
- 01.07.1953 — Dhr. Louis Walrave
- 01.07.1971 — Dhr. Eugeen Van Cauteren

Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn - O.C.M.W.

01.04.1977 — Dhr. Theofiel Nies

Daar waar in 1811, de eerste "agtbaere zusters" hun diensten ter beschikking stelden van de ganse bevolking, omvatten deze, opname van bejaarden, opname van wezen, verzorging van zieken en andere ontelbare diensten, die in dit korte verslag niet eens aan bod kwamen.

De evolutie van de tijd vergde een aanpassing aan de specifieke eisen van elke decennia afzonderlijk.

Het geheel van diensten werd als zodanig uiteengerafeld. In oorsprong alles samen, werd een eerste splitsing gemaakt in een afzonderlijk opnamehuis voor oude mannen en vrouwen, een afzonderlijk opnamehuis voor weesjongens en weesmeisjes.

In 1934 kwam een afscheiding tussen ouderlingengesticht, weeshuis en het nieuwe gebouwenkompleks voor materniteit en kliniek. De kongregatie leefde door de omstandigheden in twee afzonderlijke gebouwen complexen in dezelfde straat en het is zo gebleven tot op heden.

Het lag voor de hand, dat het achtergebleven kompleks van ouderlingen na de verdwijning van het weeshuis, dringend aan vernieuwing toe was.

Het «Oude hospitaal» synoniem van het ouderlingen-gesticht is onder de impuls van vele besturen uitgegroeid tot een nieuw volwaardig rust-, verzorgings- en geneeskundig centrum.

Evolutie van het rustoord, na 1950

Op 13.07.1947 en 27.12.1952 wordt besloten om over te gaan tot de bouw van een nieuw tehuis voor bejaarden, gezien de restauratie van de dienstdoende gebouwen te duur zullen uitvallen en de accomodaties niet meer aan de vereisten voldoen.

Toch zal het tot 16.05.1958 duren vooraleer de Minister het definitief ontwerp goedkeurt.

Men vangt met de ruwbouw aan op 16.03.1959, de voltooiing gebeurt op 05.12.1963.

Het nieuwe kompleks kan door de Vicaris-Generaal van Mgr. Van Peteghem worden ingewijd op 08.12.1963.

De Commissie geeft haar principiële goedkeuring tot het oprichten van een afdeling voor chronische zieken op 16.05.1974. Men plant een uitbreiding van 60 bedden, met het inzicht later eventueel te vergroten volgens de noodwendigheden.

Een principiële Ministerieel akkoord hierover valt op 17.11.1964. De goedkeuring van het voorontwerp wordt verkregen op 26.06.1970. De werkzaamheden zelf kunnen worden aangevat op 25.06.1973.

Mgr. Van Peteghem Bisschop van Gent komt het gebouw inzegenen op 24.09.1976.

Gezien de noodzaak dient de Commissie op 17.05.1974 een beslissing tot uitbreiding te nemen met een voorziene capaciteit van 54 bedden. Men verkrijgt een principiële akkoord voor 42 bedden op 03.09.1974. De administratieve molen maalt langzaam en het is pas op 15.10.1975, dat het voorontwerp wordt goedgekeurd. Op toelating tot aanvang der werken dient gewacht tot 08.08.1977. Men start de bouw op 01.09.1977. De raad van het O.C.M.W. gezien de gewijzigde omstandigheden besluit in haar vergadering van 06.07.1979 een bestemmingswijziging door te voeren en daardoor zal een psycho-geriatrisch centrum worden ingericht.

Dit raadsbesluit wordt op 05.05.1980 door Dhr. Staatssecretaris op de valreep goedgekeurd.

De inhuldiging van de nieuwe vleugel gebeurt op 27.06.1980.

Reeds op 22.03.1975 werd door de Commissie besloten de gronden in de Driesstraat-Oost te saneren om te kunnen overgaan tot de bouw van 30 woningen voor bejaarden.

Men krijgt hiervoor een principiële beslissing op 15.10.1975.

Het ontwerp wordt definitief goedgekeurd op 28.12.1979.

De toelating der werken kwam op 17.10.1979. De aanvang der werken gebeurt op 01.01.1980. De voltooiing is voorzien begin 1981 met ingebruikname midden 1981.

«Naast het venster de foto's van mijn kinderen...
aan de muur het beeld van mijn gezelschap...
en het kruis van mijn leven.
Een klok die tikt,
net als vroeger... thuis.»

«Als ik morgen voor de zoveelste keer om wat water vraag, en nogmaals onhandig het glas omstoot, zul je me dan overmorgen nog met evenveel vriendschap en liefde opnieuw water brengen?»

«Neem me niet kwalijk als ik je niet herken.
Als je me koud laat en ik doe alsof je er niet bent,
Weet dan dat ik mezelf niet meer herken...»

De boodschap van de H. Vincentius à Paulo wordt verder doorgegeven en beleefd in een volgens de tijd geëvolueerde kontekst. In woord en daad door deze kongregatie van kloosterlingen, dochters van ons volk, die door hun voorbeeld anderen stimuleren en zelf onbaatzuchtig zich zelf ten beste geven ten bate van hun medemens, hun leefregel indachtig

«IN VREUGDE DIENSTBAAR»

Het bestuur der Kongregatie.

De overleveringen leren ons, dat er reeds aan caritatieve welzijnszorg werd gedaan door de kloosterzusters vooraleer de Kongregatie van de Zusters van de H. Vincentius à Paulo werd opgericht.

De eerste "aegtbaere ziekezusters" waren zusters van het Kapelhof, van de orde van O.L.Vrouw.

Zo kan worden gesteld dat de eerste overste Soeur Supérieur was van de Zusters van O.L.Vrouw.

08.11.1811 Aankomst der eerste zusters van O. L. Vrouw.
Het bestuur blijft onder de leiding van Soeur Supérieur de H. Julia Billiard.

1829 Bouw van het hospitaal.

1830 Oprichting nieuwe orde in het hospitaal, de leefregel wordt geschreven.

01.06.1830 Zuster Pelagie, bestuurster van het meisjespensionnaat neemt de plaatselijke leiding waar, van de nieuwe kongregatie.

04.08.1931 Overlijden van zuster Pelagie.

Eerste Algemene Overste - Zuster Vincentia :

± 04.08.1831 tot 20.09.1844

Wilhelmina De Wilde

° Antwerpen 03.12.1805 + Zele 15.02.1849

Opgevolgd door: Zuster Engelbertha

20.09.1844 tot 20.09.1881

Anna Catherina Stevens - °Deftinghe 09.02.1811 + Zele 20.09.1881

Opgevolgd door: Zuster Antonia

20.09.1881 tot 03.03.1927

Maria Rosalia De Landtsheer - °Lebbeke 27.03.1851 + 03.03.1927 trad in het klooster op 03.12.1851

Opgevolgd door: Zuster Cecile

21.03.1927 tot 10.01.1956

Maria Amelie De Landtsheer - °Moorsel bij Aalst 25.12.1871 + Zele 07.11.1957

in het klooster getreden op 19.11.1890 gekleed op 23.06.1891 geprofest op 02.02.1892.

Opgevolgd door: Zuster Odile

11.01.1956 tot 13.12.1972

Hermans Madeleine - °Lebbeke 21.06.1914 trad op 19.11.1932 in het klooster. Vatte te Aalst Mijlbeek in 1936 de studies aan voor verpleegster en behaalde er ook haar diploma. Onder haar bestuur werd na het Vatikaans Concilie het kloosterkleed vereenvoudigd en ook de sluier aangepast. Witte Donderdag 1962. Na het Algemeen Kapittel in 1970 werd de kloosterregel vernieuwd onder de kernspreuk «In vreugde dienstbaar»

Opgevolgd door: Zuster Gudula

Troch Maria °Zele 18.02.1924. Trad in het klooster op 19.03.1948 — noviciaat aangevangen op 19.09.1948. Zij legde haar eeuwige geloften af op 26.09.1952. Volgde op 19.03.1958 moeder Odile op als novice-verantwoordelijke en kreeg op 28.12.1972 de zware taak als Algemene Overste opgedragen.

GEESTELIJKE LEIDING VAN DE KONGREGATIE.

Van in den beginne was de geestelijke leiding der zusters toevertrouwd aan de parochiale geestelijkheid.

Vanaf 1836 verbleef er steeds een priester in de nabijheid van het Kapelhof, om de dagelijkse H. Mis voor de kloosterlingen op te dragen.

De Eucharistievieringen gebeurden in oorsprong in de Kouterkapel. Na 1841 werd de H. Mis opgedragen in de nieuwe gebouwde kloosterkapel.

Eerste geestelijke leider was Z.E.H. Pastoor Petrus, Frans, Jacobus Sinave.

Hij was het die op 08.10.1811 een akkoord sloot met Moeder Julia Billiard, de Zalige stichteres en eerste algemene overste (Soeur Supérieur) der E. Zusters van O.L.Vrouw van Namen, om een bijhuis op te richten in de gemeente Zele (11.11.1811).

Opgevolgd door: - Livinus Franciscus Van Belle

◦ Mariakerke 26.05.1771 — + Zele 23.02.1823.

Studeerde aan het seminarie toen de sansculotten binnenvielen. Uit het seminarie verjaagd, werd hij in Duitsland Emmerich priester gewijd.

Onderpastoor bij de hoofdkerk te Gent van 1802 tot 1814. Pastoor te Lovendegem 1815-1824. Pastoor te Zele 1824 tot zijn schielijke dood op 23.02.1838.

Opgevolgd door: Egidius-Judocus van Oosthuysen:

◦ Gent 22.12.1789 + Zele 31.12.1874. Priester gewijd 12.06.1813.

Biechtvader in het Krijgshospitaal te Gent 1813. Onderpastoor te Ruysedele 08.07.1813. Pastoor te Baasrode 17.07.1821. Pastoor te Zele 03.03.1838. Deze herder is de grootste bouwheer van de Kongregatie in de beginperiode.

Opgevolgd door: Livinus Marquenie

◦ Wachtebeke 16.01.1818 + Zele 20.02.1888. Priester gewijd te St.

Niklaas-Waas in 1847. Onder-pastoor te Merelbeke 1847 - 1850.

Onderpastoor te Melsele-waas - 1850-1863. Pastoor te Melsele-

Waas 1863-1875. Pastoor benoemd te Zele 19.01.1875 en geïnstal-

leerd 03.02.1875. Liet in 1877 de kapel van het hospitaal vergroten.

Opgevolgd door: Augustinus Broutyn

◦ Ronse 06.06.1837 + Zele 16.02.1892. Priester gewijd 21.12. 1861.

Reeds leraar te Oudenaarde op 01.10.1861 voor zijn priesterwij-

ding. Leraar te Geraardsbergen 03.10.1862. Superior te Lokeren-St.

Lodewijkscollege 22.09.1868. Bestuurder van het hospitaal te Temse

19.06.1876. Pastoor te Serskamp 09.03.1882. Pastoor te Zele

02.03.1888. Kon tijdens zijn ambtsperiode de eerste steen leggen

van de uitbreiding voor een nieuwe vleugel mannenafdeling, bij het hospitaal.

Opgevolgd door: Jacobus-Eugenius Haems

◦ Sint Gillis Dendermonde 05.03.1844 + Zele 13.07.1898. Priester

gewijd 21.09.1867. Onderpastoor te Buggenhout 1868. Onderpas-

toor te Aalst 1874. Pastoor te Sint Kruis Winkel 02.12.1887. Pastoor

te Zele 29.02.1892 er geïnstalleerd op 20.03.1892.

Heeft het hospitaal verder uitgebreid.

Opgevolgd door: Adolf-Vitalis De Stoop

◦ Vinkt 28.02.1849 + Zele 20.08.1929. Priester gewijd 19.12. 1873.

Onderpastoor te Scheldewindeke 27.12.1873. Onderpastoor te

Assenede 24.10.1876. Onderpastoor te Gent Sint Baafs 18.10.1879. Pastoor te Scheldewindeke 10.12.1893. Pastoor te Zele 01.08.1898 - er geïnstalleerd 21.08.1898. Pastoor Deken 13.05.1910. Ere-kanunnik St. Baafs 02.09. 1923.

Opgevolgd door: Theophiel De Keukelaere

° Oostakker 06.12. 1872 + Zele 20.03.1953. Priester gewijd 30.05. 1896. Professor O.L.V. van Deynsbeke te Zottegem 1895. Onderpastoor op O.L.V. St.Pieters te Gent 1904. Half november 1918 pastoor op St.-Coleta te Gent. Pastoor-Deken te Zele 1929. Nam eervol ontslag op 01.10.1945.

Na zijn eervol ontslag heeft hij zich ten volle gewijd aan de taak van het bestuur der Kongregatie waarvan Hij reeds geestelijk leider was. Het was onder zijn bestuur dat de uitbreiding der nieuwe kliniek in de dertiger jaren voorspoedig verliep.

Opgevolgd door: Eerwaarde Heer Kanunnik Mannaert, Victor Armand

° Lebbeke 19.06.1884 + Zele 07.09.1953. Priester gewijd op 19.09. 1907. Onderpastoor te Lokeren St. Laurentius 19.08. 1910. Legeraalmoezenier 1914-1919. Professor Groot Seminarie Gent 28.09. 1927. Ere-Kanunnik St. Baafs Gent 24.07. 1931. Pastoor Deken Geraardsbergen 18.12.1934.

Algemeen bestuurder Zusters v/d H. Vincentius à Paulo Zele 07.04.1953. Bij het bouwen van de kliniek had de E.H. De Keukelaere reeds het idee geopperd ook een klooster voor de zusters te bouwen. Dit zou door een aanpalende vleugel gescheiden zijn van de kliniek.

Dit werk werd opgedragen aan E.H. Kanunnik Mannaert welke benoemd werd door Mgr. Callewaert op 07.04.1953.

Opgevolgd door: Arsène Felix Julie Mollaert

° Baarddegem 24.01.1885 + Zele 21.03.1974. Priester gewijd te Gent 21.12.1907. Onderpastoor te Elst 07.01.1908. Onderpastoor te Oudegem 24.01.1909. Onderpastoor te Hamme à/Durme 11.07. 1917. Pastoor te Elzegem 27.06.1933. Pastoor te Rupelmonde 17.03.1940.

Algemeen Directeur v/d Zusters v/d H. Vincentius te Zele 26.09.1953. Nam eervol ontslag uit die functie op 01.09.1968.

Opgevolgd door: Frans Rooms

° Hamme Sint Anna 21.02.1901 + Zele 23.05.1969. Priester gewijd te Gent 24.09.1927. Leraar in het College te Geraardsbergen. Leraar retorika H. Maagd College Dendermonde 1934. Nam in 1943 de leiding van het College op zich. Benoemd tot Pastoor Deken te Zele op 18.04.1952.

Opgevolgd door: Jozef Oste

° Bazel 18.03.1901.

Studeerde aan het Klein Seminarie te Sint Niklaas-Waas. Priester gewijd 19.12.1925. Onderpastoor te Buggenhout Opstal. Onderpastoor te Wichelen. Onderpastoor te Hamme Sint-Anna. Onderpastoor te Sint-Gillis Dendermonde. Pastoor te Roborst. Pastoor te Burst.

Op rust 01.07.1969 en wordt er Directeur van de Zusters v/d. H. Vincentius.

Wegens ziekte vervangen door: Z.E.H. Jan Van Driessche - Pastoor Deken te Zele

° Lokeren 17.10.1920. Vatte zijn studies aan in het St. Lodewijkscollege te Lokeren. Ging daarna studeren aan St. Vincentius te Eeklo trad in het klein seminarie te Sint Niklaas-Waas op 15.09.1938. Ging naar het Groot Seminarie te Gent op 15.09.1940. Werd priester gewijd in de kapel van het Groot Seminarie door Mgr. Coppieters op 16.04.1944.

Werd professor aan het College te Ledeberg en bleef er tot Juli 57. Werd half juli 1957 Supérieur aan het St. Lodewijkscollege te Lokeren. Benoemd tot Pastoor Deken te Zele op 19.09.1968.

Bemerkenswaardig is het feit, dat bij de oprichting van de nieuwe kliniek in de Koevliet, ook de geestelijke leiding van de orde werd gesplitst.

De Zusters die in het oude hospitaal verbleven, hadden alhoewel zij tot dezelfde orde van de H. Vincentius à Paulo behoorden een andere geestelijke leidsman.

De nieuwe kliniek van O.L.Vrouw Middelaers, kreeg als eerste geestelijk leidsman Z.E.H. De Keukelaere toegewezen.

De opvolging gebeurd zoals hiervoor beschreven.

Wat de zusters van het oud hospitaal betreft, hadden deze in volgorde voorzover nog te achterhalen was in het archief van de orde: Z.E.H. De Wilde en Z.E.H. Walraet. Van deze beide directeurs is tot op heden geen verder gegeven beschikbaar.

Opgevolgd door: Jan Jozef Leyman

° Ename 28.03.1877 + Ename 13.03.1951. Priester gewijd te Gent op 23.12.1900. Hij was achtereenvolgens Subregent aan het Sint Lievensgesticht te Gent, Onderpastoor te Oosterzele, op de Sint Anna Parochie te Gent, Bestuurder van de Zusters van het Kapelhof te Zele en van de zusters van St. Vincentius Hospitaal. Hij nam ontslag uit die functie op 26.10.1950.

Opgevolgd door: Z.E.H. Georges De Jonghe

° Deinze 31.10.1914. Trad in het Klein Seminarie te Sint Niklaas-Waas op 15.09.1932. Priester gewijd 24.04.1938 te Gent. Ging

daarna studeren te Leuven en behaalde het Baccalaureaat in het Kerkelijk Recht. Werd leraar aan het H. Maagd College te Dendermonde en verbleef er van 1939 tot en met 1950. Werd op 01.11.1950 Godsdienstleraar aan de Middelbare School van de Zusters van het Kapelhof te Zele. Vanaf dat ogenblik volgde Hij de E.H. Leyman op.

Bij het indienst nemen van de Kliniek van O.L.V. Middelaes werd onder de kloosterzusters een plaatselijke overste gekozen voor de kliniek. Deze taak werd toevertrouwd aan: Zuster Jozefina Hortence De Landtsheer °Lebbeke 08.02.1901 + Zele 15.01.1979. Zij trad in het klooster op 04.10.1923 en werd plaatselijk overste voor de kliniek bij de opening in 1934.

Het is jammer te moeten vaststellen, dat over een zo belangrijke gemeenschap zo weinig gekend is, en vooral bewaard is gebleven. De huidige algemene overste Moeder Gudula spant zich in, om zoveel mogelijk gegevens over de orde te verzamelen en te katalogeren. Deze kleine bijdrage moge dan ook een aansporing zijn, voor al de personen die mogelijke documenten of waardevolle gegevens bezitten over de Kongregatie van de H. Vincentius à Paulo, dezer ter beschikking te stellen van Moeder Gudula of van de schrijver dezer bijdrage.

Bibliografie:

Archief Zusters v/d. H. Vincentius à Paulo Zele en zijn geschiedenis Z.E.F. Michem
Brochure O.C.M.W. Zele.

G. Dauwe — Zele.

150 JAAR

KONINKLIJKE HARMONIE

« STE-CECILIA »

De Koninklijke Harmonie «Ste-Cecilia» vierde in 1980 op luisterrijke wijze het 150-jarig bestaan van de maatschappij. De feestelijkheden werden op vrijdag 27 juni ingezet met het optreden van het Muziekkorps van de Gidsen. Daarna ging in de feesttent een Tiroleravond door, gegeven door de Eisenbahner- und Stadtskapelle van Lienz.

's Anderendaags greep een academische zitting plaats op het gemeentehuis, gevolgd door een feestmaal terwijl 's avonds de H. Mis opgeluisterd werd door de Tirolers en de Minnezangers. Een aperitiefconcert gegeven door de gastkapelle en een feestavond in de tent besloten de avond.

Op zondag 29 juni werd om 11.30 u. een concert gegeven door de Eisenbahner- und Stadtskapelle. 's Middags greep een feestmaal plaats in de Kroon en te 20 u. nam de bevolking afscheid van de Oostenrijkers. Vermelden we nog dat de harmonie op 22 juni een jubileumconcert gaf op kiosk om 11.45 u.

Aan de hand van de reeds vroeger verschenen artikels van de stipte secretarissen Remi Arens (1955) en Gustaaf Bogaert (1980) hebben we getracht enkele grepen te brengen uit het leven en de werking van de Kon. Harmonie.

Spijts alle opzoekingen en navorsingen is er van het « stichten » van het « Muziekgeselschap » niets bepaald te vinden.

Bij het doorbladeren van de beraadslagingen van het Gemeentebestuur onder het Franse en Hollandse tijdvak, wordt geen melding gemaakt van een plaatselijke muziekmaatschappij. Gedurende het eerstgenoemd tijdvak wordt enkel gewag gemaakt van een militair muziek dat telkenjare naar Zele kwam op 15 oogst, verjaardag van Napoleon I, om er een muzikaal concert uit te voeren op de Markt.

Alhoewel wij er stellig mogen van overtuigd zijn dat de oorsprong van de Harmonie terug te zoeken is in het vroege 1700, wordt voor het eerst gewag gemaakt van een « Zeels muziek » onder het Hollands tijdvak in het onderschrift van de schilderij, die in de St.-Ludgeruskerk van Zele hangt, en die de H. Cecilia verbeeldt, spelend op het orgel en omringd door een koor van engelen. Dit stuk is een gift van het « muziekgenootschap der H. Cecilia » en dateert van 1817.

Het onderschrift luidt als volgt:

«Gift Van 't GezeLsChap Der MUzICanten Van Zele.»

Het werd geschilderd door Jozef De Loose. Jan-Jozef De Loose was de zoon van Jan-Emmanuel en van Marie-Anna van Raemdonck. Hij werd geboren en gedoopt te Zele de 22 november 1769.

Uit de dokumenten blijkt dat de Harmonie heringericht werd in 1833 en enkele tijd buiten werking is geweest. Wat mag daar de oorzaak van zijn? Daarover is niets te vinden in de archieven. Heel waarschijnlijk zal de politieke toestand van onze gemeente daar een grote rol in gespeeld hebben. Inderdaad, onder het Hollands beheer, waren de kopstukken der gemeente, die waarschijnlijk ook beheerders van het muziek waren, in twee groepen verdeeld, nl. de Orangisten of Hollandsgezinden en de Belgisch-gezinden. Waarschijnlijk waren de muzikanten ook zo verdeeld, zodat de volledige eensgezindheid niet meer bestond — de maatschappij het niet kon uithouden — en alles stopgezet werd.

Na de omwenteling van 1830 werd er uitgekeken om de Harmonie herop te richten. Dit gebeurde in 1833.

Hier volgt het afschrift van de akte van herinrichting:

«Op den tienden November achttien honderd drie en dertig, des
» namiddags, de klok vier uren, vergaderen in het Gemeentehuis van Zele
» de hierna vernoemde heeren, alle inwoners van gemelde gemeente, te
» weten: I. Bosteels, B.Famaey, F.A. Mignot, Jozef Ide, Marcel Craey,
» Ch. Van Acker, J.-B. Klein, C.L. Famaey, I. Famaey, Em.. Water-
» schoot, Constant Cornelis, Emiel De Loose, Engel Heirwegh, J. Em
» Heirwegh, A. Bosteels, Frans Ide, en Victor De Geyter, welke onder
» elkander hadden beraamd:

» 1°) een muziekmaatschappij op te richten en hunne muziekzael te
» vestigen in het huis hierboven genoemd;

» 2°) als leden in de societijt te aanvaerden alle personen welke om het
» lidmaetschap verzoeken, en de hoedanigheden bezitten bepaald bij de
» wetten en reglementen die zij hadden laten vervaerdigen en ingeschre-
» ven in het stamboek.

» Meer dan zeventig personen boden zich aen in de vergadering en
» verzochten allen om als medelid te worden aanvaard, verders om aen
» hen de hierboven beroepene wetten en reglementen door iemand te laten
» voorlezen, opdat zij dezelve zouden hebben gekend vooraleer die te
» onderteekenen en zich te verbinden. Welk voorlezing dadelijk door een
» daartoe verzochte persoon werd gedaan.

» Daar het aental personen, die zich aanboden om het lidmaatschap
 » te verkrijgen te groot was om aenvaarding bij de wet bepaeld, op
 » eenmael te verrichten en om geen onderscheid noch toegevendheid voor
 » de eenen of den anderen aen den dag te leggen, deden de hierboven
 » genoemde personen de aengebodene verwittigen dat er voor hen de 22
 » derzelve maend twee a drie vergaderingen zouden plaats vinden en
 » waervan ieder zoude verwittigd worden om hem aen te bieden en de
 » aengebodene ingevolge de wet te zullen aenvaerden of verwerpen; en
 » verkozen onder zich eene Directie tot nadere beslissing om de eerste
 » aenstaende vergadering te besturen, te weten de heren I. Bosteels, B.
 » Famaey, F.A. Mignot, Jozef Ide en J. Em. Heirwegh, dewelke
 » verklaren de vergadering gesloten en van het voorgevallene te
 » stellen het teegenwoordig verslag en te onderteekenen.

» Gedaen te Zele den dag, de maend en het jaar als boven.»

De eerste van die voorgestelde vergaderingen ging door op 14 November 1833. Hiervan volgt een beknopt verslag uit de archieven geput:

« Op de Veertiende November achttien honderd drie en dertig, des
 » avonds de klok vijf uren, vergaderden in hun kunstzaal verscheidene
 » leden van « Muzieksocieteijt » van Zele, welke gezamenlijk besloten,
 » ingevolge het art. 2 der wet voor de Societeijt van door balletjes
 » stemming te aanvaarden of te verwerpen de hierondergenoemde
 » Heeren welke zich hadden aangeboden om het Lidmaatschap te
 » verkrijgen... »

Hierna volgen verscheidene namen, waaronder Charles Fruyt, Burge-
 meester, Louis Burm, schepenen, Victor Cooreman, secretaris der
 Regentie, Verlaeckt, notaris, Louis Meeus, notaris, Callon, brouwer,
 Charles-Louis De Smedt, kolonel bij de garde-civique, Ch. Benedictus
 Coene, Charles Schicks, en andere particulieren.

.....allen werden aanvaard..... nu vervolgt het verslag:

« De hiervoren genoemde heeren hebben allen het lidmaatschap aan-
 » vaard, door de ondertekening der wetten op het stamboek.

» Daar nu de societeijt bestond uit zeven en dertig personen waarvan een
 » dertig leden op die vergadering tegenwoordig waren, werd door
 » dezelfde goedgekeurd en besloten, van immediatelijk ingevolge het
 » eerste artikel der wetten, door geheime scrutin te verkiezen eene
 » Directie bestaande uit vijf leden. Na dat ieder der tegenwoordig zijnde
 » leden een stembriefje bevattende vijf namen in een daartoe bestaande
 » bus hadden gedeposeerd, werden de stembriefjes één voor één geopend
 » en daardoor bevonden dat de Heer Eugeen Van Meldert verkozen
 » werd voor Directeur door negen en twintig stemmen, de Heer Fruyt
 » door acht en twintig stemmen, de Heer Luc Verlaeckt door drie en
 » twintig stemmen, de Heer Camiel Burm door twee en twintig stemmen

» en de Heer Louis Meeus door één en twintig stemmen. De heeren Van
 » Meldert, Verlaeckt, Burm en Meeus aanvaardden het ambt van
 » directeur. Doch de Heer Fruyt bedankte voor hetzelfde, de reden
 » voorwendende dat zijn gedurige bezigheden en zijn gevorderden
 » ouderdom hem paal en perk stelde het ambt van directeur te kunnen
 » aanvaardden. De vergaderde leden der societeijt verplicht zijnde door de
 » demissie van den heer Fruyt in deszelfs plaats een ander lid uit de
 » schoot van de societeijt tot directeur te verkiezen, verkozen bij geheime
 » scrutin de heer Victor Cooreman door twintig stemmen tot directeur,
 » die dit ambt benevens de hiervoren genoemde heeren heeft aanvaard en
 » waarvan het tegenwoordig verslag is gesteld en door allen ondertekend.
 » Gedaan te Zele den dag en maand en jaar als voren.»

Op 16 november 1833 ging de kiezing door van de eerste Voorzitter, werd de Secretaris, de Penningmeester en de Bode benoemd. Maar laat ons het archief raadplegen:

« Op den zestienden November achttien honderd drie en dertig
 » vergaderden in de kunstzaal onder elkander de heeren die tot directeurs
 » van de muzieksocieteijt verkozen werden in de vergadering van de
 » veertiende dezer maand. Hunne bijeenkomst had voor oogmerk, onder
 » zich, ingevolge den eersten artikel der wetten een President of Voorzitter
 » te kiezen, en krachtens gemelde artikel een Secretaris en een Penning-
 » meester te benoemen en eenen bode of knaap, die zich had aangeboden
 » en den dienst welke hem wordt aanbevolen wilde verrichten, te
 » aanvaardden.

» De hiervoren genoemde heeren Directeurs, ieder een gesloten stembrief-
 » je bevattende eenen naam in eene daartoe bestemde bus gestoken
 » hebbende, werd door de opening der briefjes, gezien dat vier van vijf
 » dezelfde den naam van den heer Van Meldert bevattende en dus
 » algemeen tot President werd verkozen, welk ambt dien heer aanvaardde,
 » met een dankbaar aanspraak tot de Directie.

» De heeren President en Directeurs benoemden: I. Beerens, honorair lid
 » der maatschappij tot secretaris en den heer J.B. Block, insgelijks
 » honorair lid, tot penningmeester die ook beiden deze ambten met
 » dankbaarheid aanvaardden. Emmanuel Van den Abeele werd door de
 » Directie aanvaard als bode of knaap der maatschappij. Waarop de
 » President den Secretaris belastte hiervan een verslag in het daartoe
 » bestemde boek in te schrijven om onderteekend te worden.

» Gedaan te Zele in de muziekvergaderzaal, den dag, het jaar en de
 » maand als voren.»

De eerste Voorzitter der Koninklijke Harmonie « Ste-Cecilia » bekleedde dit ambt tot 5 september 1853.

Van 1854 tot 1858 is de maatschappij zonder Voorzitter geweest. In 1858 heeft de Heer Charles Schicks het voorzitterschap waargenomen tot in 1873. Van 1874 tot 1877 geen Voorzitter. In 1878 tot 1890 werd dhr Cesar Burm als hoofdman aangesteld. Van 1891 tot 1895 was het de heer Veearts H. Van Haeken. Van 1896 tot 1919 nam de heer Louis De Smedt het voorzitterschap waar en vanaf 1919 na de eerste wereldoorlog leidde Benoit Rubbens de maatschappij tot in 1955.

Jacques Verbeeck volgde hem op tot in 1959. De huidige voorzitter Louis Walrave bekleedt deze functie reeds sinds 1959 tot heden.

Verdienstelijke secretarissen waren: Jacob Beerens, Jacques Van der Cruysen, Leo Van Uytfaek, Cyrin De Block, René Burm, Edmond Schepens, Petrus Van Goethem, Theofiel Klinck. Remi Arens bleef (1898 - 1953) gedurende 55 jaar op post. Hij werd opgevolgd in 1953 door Gustaaf Bogaert. In 1978 nam Oscar Kesteleyn de pen ter hand.

De 20 november 1833 ging een tweede algemene vergadering door, waar de eerste muzikanten werden gebaloteerd, alsook een tweede serie ereleden, ten getal van 22, waaronder de heer André Vercauteren, commissaris van politie.

Hier wordt voor het eerst melding gemaakt van enkele namen van de eerste muzikanten. Hier volgen die: I. Bosteels, Bt Famaey, I.-August Mignot, Jozef Ide, J.-Em. Heirwegh, Marcel Craey, Ch. Van Acker, J.B. Klein, Ch.-L. Famaey, F. Famaey, Em. Waterschoot, Constant Cornelis, Emiel De Loose, Engel Heirwegh, A. Bosteels en Victor De Geyter.

In de algemene vergadering van 22 November 1833 kwam een derde serie ereleden ter ballotering... 34 leden werden gekozen. Hier ging een bijzonderheid door, zo zeggen de archieven:

«.... Charles Van der Heyden, kuiper, welken op de vergadering van 20e » der maand November, door meerderheid van stemmen als lid van de » societeijt was verworpen (in het verslag van die datum staat dit » nochtans niet vermeld) en grootelijks genegen zijnde om lid van de » maatschappij te zijn, bood zich aan om voor hem andermaal, ter » verkrijging van het lidmaatschap te balloteren. De President laste den » aangebodene, de vergadering te verlaten om over zijn voordracht met » de societeijt te raadplegen. De leden uitmakende de vergadering en » bestaande uit negen en vijftig personen, werd aan hen voorgedragen » door balletjes stemming te beslissen of voor den aangebodene andermaal » zou gebaloteerd worden of niet. Zes en vijftig stemmen waren voor de

» ballotering en slechts één stem tegen, twee personen hadden verzuimd
» te balloteren. De President verklaarde dat zonder de vergadering uit
» elkander te scheiden er voor C. Van der Heyden andermaal geballoteerd
» werd, en denzelven werd door twee en vijftig stemmen voor en zeven
» stemmen tegen als lid van de societeijt aanvaard.»

Op de algemene vergadering van 2 december 1833 werd voor het eerst
gesproken van de « retributie » der ereleden en werkende leden. Die werd
te dien tijde per maand voldaan.

Het bijzonderste uit het verslag van die vergadering noteren wij als
volgt:

« Op den tweede December achttienhonderd drie en dertig vergaderden
» des avonds in de gewoonlijke kunstzaal ingevolge het artikel 11 der
» wetten en reglementen van de Muzieksocieteijt, de Heren Directeurs,
» honoraire en spelende leden der maatschappij.

» De klok juist zeven uren verklaarde de President, dat de vergadering
» eenen aanvang nam, en lastte de Secretaris de namen der Heeren leden
» op te roepen, en door niet te antwoorden werd bevonden dat 6 leden
» niet tegenwoordig waren, waarvan aantekening werd gedaan (hierna
» volgen de namen...).

» De Heer De Block verzocht de honoraire leden hunne retributie
» bepaald bij art. 7 der wetten te willen voldoen voor de maand
» December.

» De Heer Fruyt zich eerst aanbiedende, gaf boven de retributie van
» gemelde maand een vrijwillige gifte van vijf franken en daarenboven
» deed hij de belofte van aan de societeijt te schenken voor den Tambour-
» Major eenen schoonen Rietstok, gegarnierd met eenen schonen knoop
» of kop, waarde vijf en twintig brabantse gulden.»

Deze stok alsook de eerste balloteringsbus bestaan heden ten dage nog in
de archieven der Harmonie.

« De Heer Luc Verlaeckt, directeur, schonk boven de retributie een
» vrijwillige gifte van zeven en vijftig franken en negentien centiemen.
» De Heer E. Van Meldert, President, een vrijwillige gifte van twee en
» vijftig franken één en negentig centiemen. De Heer L. Meeus, directeur,
» een vrijwillige gifte van vijf en twintig francs. De Heer Louis De Block
» schonk aan de maatschappij eenen Corne daar hij de bezitter van was.
» De Heer P. Klein gaf boven de maandelijke retributie twee frank
» twaalf centiemen. De Heer P.L. Burm betaalde ook boven de retributie
» drie francs. De Heer Ch. Haegens schonk vrijwillig boven de retributie
» vijf franken. De Heer Van der Heyden boven de retributie drie en
» vijftig centiemen. Ook François Roels boven de retributie, één en dertig
» centiemen.

» De andere leden verplicht de maandelijks bijlagen te betalen, voldeden
» allen, en aangezien de Heeren André Vercauteren en Ch.-Louis De
» Smedt op de gemeente niet aanwezig waren, en daar hunne maandelijk
» se retributie door andere leden betaald werd, ingevolge het artikel der
» wetten werden deze Heeren aan de boete van verzuim, door den
» President verklaard niet schuldig te zijn.

» Johan Heirwegh en Bernard Van Driessche (Bosch) omdat zij na de
» bepaalde uur in de vergadering verschenen waren, zijn aan de boete
» van verzuim van 25 cents schuldig verklaard. August Van Hoorick,
» Dorp en Em. Van den Bossche, Rinckhout, aan de volle boete van
» verzuim.... »

In dezelfde vergadering werd ook bepaald in welk lokaal de herhalingen der Harmonie zouden plaats hebben. Zie hier het verslag hiervan:

«... Verders gaf den President de leden in aanmerking dat ofschoon het
» ingevolge art. 14 der wetten vrijstond, om wegens de eensgezindheid te
» onderhouden, van de instrument bespelende leden aan te wijzen, de
» plaatsen alwaar zij gedurende de maand gehouden zijn, zonder
» tegenzeggen, te vergaderen, om zich in het muzik te oefenen, het aan
» de societeijt zeer aangenaam zouden zijn, deze aanwijziging, omdat er
» geen jealousy onder hen zoude bestaan, bij uitloting te worden bepaald.
» Deze voordracht bij algemene stemmen goedgekeurd, werd bij uitloting
» aangewezen dat de Maandaagsche vergaderingen voor de spelende
» leden moest plaats vinden op den negenden en zestienden dezer
» maand bij Benoit D'Haese, herbergier in St. Arnout en den drie en
» twintigsten en dertigsten December bij Jozef Ide, herbergier in Den
» Spiegel.

» Hiermede werd vast besloten dat de Maandaagsche vergaderingen tot
» nadere bepaling, alle maanden op de algemene vergadering op deze
» wijze bij loting zal aangewezen worden.

» Niets anders meer te besluiten zijnde, gaf de President het verlof aan de
» muzikanten hunne oefeningen te beginnen en belastte de Secretaris het
» verhandelde in het verslagboek te schrijven.»

Enkele bijzonderheden over de kenspreuk der Koninkl. Harmoni « Ste-Cecilia »:

« PHENIX EX CINERE SUO RENASCITUR »

In het stamboek der Kon. Harmonie staat het volgende geboekt, voor de opsomming van de verscheidene artikelen van het reglement:

« Nademaal er niets zoo streefende en ter zelve tijd onderrigtend is, dan

» het aanleeren en uytoefenen der schoone konsten, zoo hebben de onderge-
» teekenden besloten te doen herleven, en andermael op te rigten binnen
» de Gemeente van Zele, onder de waekzaamheid der wet eene
» MUZIJKSOCIETEIJT, voerende voor kenspreuk: «Phœnix ex
» cinere suo renascitur» «De Phœnix wordt uit zijn asch herboren.»

Wat betekent die spreuk?

De geschiedenis der Ouden maakt gewag van een fabelachtige, heilige vogel, welke prachtig gedost in purper- en goudkleurige veren, de gedaante had van een arend en **Phœnixvogel** genoemd werd. Na een bepaalde tijdruimte, de Phœnixperiode, kwam hij uit Arabië of Indië naar Heliopolis, de Egyptische Zonnestad, waar hij in de tempel van de zonnegod, een nest vervaardigde van specerijen, zichzelf daarin verbrandde, en vervolgens in heroverde jonkheid met nieuwe levenskrachten bedeed, uit zijn as verrees, om een nieuwe Phœnixperiode te beginnen. Zijn vergaan was dus een herworden, zijn sterven een geboorte...

De vergaderingen hadden in het begin plaats in het Gemeentehuis, terwijl de herhalingen om de beurt doorgingen bij een of ander der leden-herbergiers.

De 14e april 1856 vergaderden de leden der Harmonie in het lokaal «**De Fontein**», Dorpplaats, bewoond door de Heer Armand Deck, en gingen stoetsgewijze naar de Kloosterstraat waar de «Eerste steen» gelegd werd van een nieuw lokaal door de toenmalige directeur (lid van het bestuur) de Heer Notaris Meeus Cesar. Dit lokaal werd gehouden door de Heer Jan-Frans De Block.

De eigenlijke inhuldiging van de nieuwe zaal «Ste-Cecilia» genaamd, had plaats de 11 augustus 1856 tijdens grote feestelijkheden. Stoetsgewijze kwam de Harmonie terug van het lokaal «De Fontein» naar het nieuw lokaal, dat ingehuldigd werd door de Heer Voorzitter Van Meldert... en de archieven besluiten:

«.....waarna zij hun verlusticht hebben onder het afdrinken van twee » tonnen bier, geschonken door de societeijt tot 7 uur des avonds..... ». Dit » feest beëindigde met een groots vuurwerk...

De eerste muziekschool zou bestaan hebben te Zele onder de leiding van de Heer Van Goethem; ze werd algemeen genoemd «kweekschool van notenmuziek». Ze zou opgehouden hebben te bestaan in 1842.

Volgens de gegevens van de archieven moet de eerste chef geweest zijn de Heer **Jozef Cousette**. De betrekkingen tussen chef en directie moeten niet allerbest geweest zijn, daar wij bemerken dat in het jaar 1840 de Heer Cousette zijn ontslag aanbood, ontslag welke hij daarna terug introk en waar uiteindelijk hij door het bestuur afgezet werd de 1e November 1843, door volgend schrijven:

«.....In vergadering van den 29 Juli 1843 der heeren directeurs is met »eenparige stemmen besloten den volgenden brief aan den Heer Jozef »Cousette, muziekmeester, te sturen:

» Mijnheer,

» De Directie in hare vergadering van heden 29 juli 1843, heeft »eenstemmig besloten aangezien den droeven toestand van het muziek »van hare societeijt, Ued, uw ambt van muziekmeester tegen 1 »November 1843 af te danken.

» Wij hebben de eer U te groeten.

»(get.) Van Meldert, enz...»

*

VAANDELS.

Sinds haar stichting heeft de Harmonie vijf vaandels gekend; al die stukken zijn bewaard gebleven.

Het eerste vaandel, bekostigd door een inzameling onder de leden werd plechtig ingehuldigd de 8 september 1838.

De eerste vaandrig noemde Engelbert Heirwegh.

In 1877 werd een tweede vaandel ingehuldigd.

En ten jare 1907 ter gelegenheid der benoeming van onze maatschappij als «Koninklijke Harmonie» werd het derde vaandel plechtig ingehuldigd.

In 1930 werd een vlag geschonken door de Heer Voorzitter, Benoit Rubbens.

Het vijfde vaandel welke heden ten dage in gebruik is, werd insgelijks geschonken door de Heer Voorzitter Benoit Rubbens, de 5 december 1948.

*

In het jaar 1856 werden verscheidene festivals ingericht in de omliggende gemeenten, ter gelegenheid van de 25e verjaardag van de inhuldiging van Leopold I, eerste koning der Belgen. De Harmonie nam deel aan verscheidene der feesten: op 8 juni te Kalken waar ze te voet naartoe gingen.... 13 juni te Zeveneken, gevoerd door Charles Van Hoorick aan één frank per man..... 10 augustus naar Lokeren..... 8 september naar Waasmunster.

In de zomer 1857, de 28 juni richtte de Harmonie zelf een groot festival in, dat finantieel gesteund werd door de Provincie, de Gemeente en de Kerk... en verder bekostigd werd door de ereleden die inschreven op een erelijst.

Volgende maatschappijen namen aan dit festival deel: Wieze, Grembergen, Oudegem, Gijzegem, Zeveneken, Zele-Symphonie, Lokeren, Appels, Kalken, Eksaarde, Waasmunster, St.-Denijs-Westrem, Moerzeke, Berlare, St.-Gillis-Dendermonde, enz.

Elke maatschappij diende twee stukken uit te voeren op een estrade, te Lokeren ontleend, en op het Dorpsplein opgetimmerd, en kreeg als gedenkteken een zilveren vergulden gedenkpenning.

De niet-muzikanten, liefhebbers van muziek, betaalden 50 centiem ingangsgeld voor de heren en 25 centiem voor de dames.

ST-CECILIA - MENUS.

Telkenjare zoals nu nog het gebruik is, werd ter gelegenheid van de Ste-Ceciliafeesten een democratisch menu opgedist... Het menu van vroeger dat ook telkenjare, zoals nu ten andere, hetzelfde was, verschilde ietwat met het tegenwoordige. Om een gedacht te geven van de verobberingsmogelijkheden en de gezonde maag van de werkende en ereleden van dien tijd, geven wij hieronder het standaardmenu dat algemeen aanvaard werd:

- 1e Diensel: Een goede soep (bouillon)
Bouillie met spruiten.
Gestoofde Carbonaden met patatten.
Saucissen met Bloemkolen en Schorsenelen.
- 2e Diensel: Gebraden kalfsvlees met patatten.
Fricandon en arcée of tongen.
- 3e Diensel: Brood, Boter, Kaas.
Peren, Appels en Noten.

Dit alles voor de som van 2 fr. per man (Ste-Ceciliafeesten 26 november 1861) Hoeveel moet dit dan vroeger geweest zijn?

PALMARES

Na de tweede wereldoorlog heeft de muziekvereniging een ongekend en benijdenswaardig hoogtepunt bereikt. Nadat Gustaaf Bogaert de harmonie terug had op gang gebracht, heeft vanaf 1948 Albert De Coninck uit Merchtem op enkele jaren tijd bij de Provinciale tornooien het korps doen klasseren in Ereefdeling. Onder zijn kundige leiding wonnen zij in 1960 het Provinciaal vaandel met als opgelegde stukken «Zomergemse Butleia» van G. Duyck en «American Rhapsodie» van G. De Roeck.

In 1966 behaalden zij een tweede vaandel met «Scaldiana» van J. Moerenhout en «Twaalf Profielen» van P. Leemans, dit onder leiding van Gaston Devenijns. Een derde Provinciaal vaandel werd gewonnen, onder dezelfde leiding met «Concertsuite» van G. Duyck en «Jeux d'étoile» van C. Moreau.

Voorwaar een unicum in het Vlaamse land. Drie achtereenvolgende malen het Provinciaal vaandel winnen zal waarschijnlijk niet meer gebeuren. Geen wonder dat de Kon. Harmonie «Ste.-Cecilia» van Zele, zowel binnen als buiten de provincie Oost-Vlaanderen bekend staat als een van de beste muziekkorpsen van Vlaanderen.

Et. Quintijn.

EEN VLEUGJE GESCHIEDENIS VAN «VLUG EN VROOM»

Onze gilde werd boven de doopvont gehouden in 1900 in de schoot van het St.-Xaveriusgenootschap. GOOSSENS Alfons, Voorzitter, CAESENS Rene, ondervoorzitter, DE SMEDT Rene, schrijver, RUBBENS Benoit, schatbewaarder en de eerste proost E.H. VAN ROO waren de pioniers samen met volgende heren: BURM Rene, DESMEDTLOUIS, RUBBENS Armand, MEEUS Albert, DE VARE Petrus, DE DONDER Ephrem, J.F. VAN HEMELRIJCK, NELIS Edmond, DE MEULDER Jules, GOOSSENS Jules, DE BRUYNE Leopold en VERGAUWEN Petrus.

De geestelijke leiding was achtereenvolgens in handen van E.H. VAN ROO, VAN CALENBERGHE, VAN HEVELE, DE ROECK, VAN DE FONTEYNE, VAN DER PLAETSEN, VAN DER CRUYSEN, MICHEM, STANDAERT, GHYSELEN en de huidige almoezenier E.H. PLAETINCK.

We hadden talrijke leiders. We vernoemen: VERGAUWEN P., FAMELAER H., BOEYKENS I., VERDONCK J., VAN ASSCHE K., VAN HAUTE M., COPERS J., VAN DEN BERGHE L. en F., COEN F., CERTYN C., HEIRWEGH R., VAN HULST E., DE WAELE F., LUCAS, BONTINCK A., DE KINDER J., NIMMEGEERS F., DE RYCKE V., VAN WICHELEN A. en de huidige hoofdleder DE PAEPE Hugo.

Het voorzitterschap werd achtereenvolgens waargenomen door: GOOSSENS Alfons en Jules, HULPIAU Rafaël en ARENS Jozef.

Het sekretariaat was in handen van: DE SMEDT R., DE DONDER E., COENE H., ARENS J., en A., DE NIL P., JACOBS L. en de huidige schrijver D'HOLLANDER Peter.

Onze kring betaalde ook zijn zware tol in beide wereldoorlogen: 1914-1918: COENE Maurits (gesneuveld in Middelkerke); GOSSEY Frans (Lebbeke) en CHRISTIAENS Leopold (Nieuwpoort). 1940-1945: DAUWE Jozef, VAN DEN ABBEELE Prosper en VERCAUTREN Maurits (allen gestorven in concentratiekampen).

Onze kring telde ook twee leden-missionarissen: E. Broeder OSTE Alberic (overleden in Zaïre) en E. Pater VERMEIREN Georges (verblijvend in de V.S. Philadelphia).

Het huidige bestuur is samengesteld als volgt:

De erevoorzitters: Z.E.H. J. VAN DRIESSCHE, pastoor-deken en de Heer L. WALRAVE, eerste schepen.

De Voorzitter-schatbewaarder: De Heer J. ARENS

De Ondervoorzitter: De Heer F. BRACKE

De Almoezener: E.H. PLAETINCK

De Materiaalmeester: De Heer G. VAN DER HAEGEN

De Sekretaris: De Heer P. D'HOLLANDER

De Bestuursleden: De Heren K. DE CALUWE, P. DE NIL, F. DE WAELE, A. MICHIELS, A. POPPE, A. GEENS, P. ROSSEELS, L. JACOBS, M. SCHIETTECAT

De Turnleiders: De Heren DE PAEPE H., A. COPPIETERS, F. VOLCKERICK, M. VAN HOEY, SLABBAERT P., G. VAN LAERE.

Hierna volgen enkele toppers en bijzondere prestaties tijdens de tachtig jaren van ons bestaan:

In 1905 op zondag 30 juli: Vide GOUWFEEST VAN VLAANDERENS TURNGOUW TE ZELE

Onder het erevoorzitterschap van Weledele Heer Baron MAX PYCKE de Peteghem, met ereprijzen geschonken door Z.H. Leopold II, Koning der Belgen, van Z.K.H. Albert, Graaf van Vlaanderen, van Baron de Kerckhove d'Eksaerde, Gouverneur van Oost-Vlaanderen en van Mgr. Stillemans, bisschop van Gent en meer andere personaliteiten.

Een schitterend geslaagd feest met deelname van 30 kringen uit verschillende gewesten van België. Tijdens dit feest gebeurde ook de wijding van het nieuwe vaandel geschonken door E.H. DE STOOP, pastoor van St.-Ludgerus.

In 1911 op 2 en 3 juli:

Dit was onze eerst buitenlandse reis naar ROBAAIS (Frankrijk). Daar waren 147 kringen aanwezig waaronder 26 Belgische. Volgens ooggetuigen waren er flinke uitslagen en zware indrukken.

1925 op 1 mei:

Mededeling vanwege het paleis te Brussel dat onze gilde de Koninklijke titel mag dragen.

1925 op 12 juli: Prachtig turn- en Vaandelfeest te Zele

Hierop waren 18 kringen aanwezig. Het feest werd opgeluisterd door de muziekkapel van het 2e linieregiment onder leiding van Kapt-Com VERCOUTER Julien. Puik turnfeest met muzikaal concert op de Markt.

1938 op 2 en 3 juli: 30e GOUWFEEST van de OOST-VLAAMSE TURNGOUW te ZELE:

Onder hoge bescherming van Mgr. COPPIETERS, bisschop van Gent en Mgr. MARINUS, deken van St.-Goedele te Brussel en Nationale Proost.

Er waren 38 kringen aanwezig uit verschillende delen van België, alsook de R.K. Gymnastiekvereniging OLYMPIA van Roermond (Nederland).

Op zaterdag had er een kunstconcert plaats, gegeven door de Kon. Harmonie St.-Cecilia, gevolgd door een nachtfest m.m.v. de balletgroep «Kracht en Geduld» van Sint-Niklaas afgewisseld met onze turners.

Op zondag werd het aangepast vroeger vaandel Kath. Jonge Wacht gewijd met optocht en puik namiddagfeest op de Markt. 's Avonds werd een kunstconcert gehouden door de fanfare «Kunst Adelt» van ZeleHeikant.

Tijdens de tweede wereldoorlog werd de werking voortgezet, in nochtans moeilijke omstandigheden. Turners uit het omliggende, wier werking stil lag, kregen bij ons kans tot oefenen (ondermeer «Door Geest en Lichaam» van Lokeren).

1949 op 23 januari: BONDSKAMPIOENSCHAP KEURTUNERS:

Deze schone en spannende kamp, in de nokvolle zaal DE KROON, werd ten slotte gewonnen door Frederik DE WAELE. Op dit kampioenschap was de radiploeg aanwezig.

1950:

We vierden ons 50-jarig bestaan met het BONDSFEEST van de leerlingen. Er waren liefst 70 deelnemende kringen.

1951 op 14 en 15 juli: 37e BONDSFEEST VOOR ADULTEN van de BELGISCHE KATHOLIEKE TURN- en SPORTFEDERATIE:

Dit was zeker een hoogdag voor de turnerij in Zele. Er waren 90 aanwezige kringen. Zele stond die dagen in volle turnmanifestaties. Er waren talrijke turnmuziekkorpsen, benevens onze Kon. Harmonie St.Cecilia, de Kon. Harmonie «Kunst Adelt» van Zele-Heikant en de Kon. Fanfare van Hamme-Zogge.

Een puik erecomité bestaande uit de Bisschoppen van België, talrijke ministers en parlamentsleden alsook vele ereleden. Dit alles onder Hoge Bescherming van Z.K.H. Prins Boudewijn en Zijne Em. Kardinaal VAN ROEY.

ZeLe gonsde van bedrijvigheid: concerten, kampen, plechtige H. Mis en een groots Bondsfeest op het terrein van Kon. F.C. SCELLA.

Dagen om nooit te vergeten.

1960 op 21 en 22 mei: NATIONALE EN 44e GOUWKAMPEN te ZELE:

Op deze dagen waren 45 kringen aanwezig. Tijdens deze, voor «VLUG EN VROOM», bijzondere hoogdag werd hulde gebracht aan haar erevoorzitter de Heer Benoit RUBBENS.

Vermeldenswaardig is zeker de flinke medewerking van Sportakern Zele op dit feest.

Tussendoor werden natuurlijk talrijke gewestfeesten en gouwkampioenschappen ingericht.

Ook hier past het de **GOUDEN TIJD VAN FRE DE WAELE** te vermelden. Zijn palmares bestaat onder andere uit: 10 maal bondskampioen, 3 maal interfederaal kampioen, 2e bij de Bondskampen te Bazel (Zwitserland), 1e bij de bondskampen te Parijs, 1e op de studiedagen te Praag (Tsjechoslowakije) in 1947.

Hij heeft deelgenomen aan de Olympische Spelen te Helsinki (Finland) samen met DE GROOTE (Soc. Bond) en RISKE (K.B.T.).

Hij was lid van de Belgische ploeg bij optredens in Nederland en Frankrijk.

Onze kring verleende ook zijn medewerking aan het wellukken van het 16e BONDSFEEST en NATIONALE GROEPSKAMPEN, ingericht door St.-Ludgardisturnkring van Zele, en dit op 10 mei 1964. Er waren 65 ingeschreven kringen.

Dit was eveneens een schone turnprestatie te Zele.

Onze gilde nam ook deel aan talrijke Bonds-, Gouw-, en Gewestfeesten, zonder daarbij de buitenlandse verplaatsingen te vergeten, ondermeer naar: Luxeuil-les-Bains, Charleville-Mezieres, Metz, Le Mans, Anor, Chantilly, St-Amand-les Eaux, Esmerly-le-Hallon, Chartes (werk voor Vlamingen te Parijs) dit alles in Frankrijk, verder in Troisdorf en Alsdorf-Hoengen in West-Duitsland.

Er werden ook talrijke feesten gegeven in vele steden en dorpen van België, ook voor liefdadige werken en bij inhuldigingen.

Op talrijke persoonlijke Bonds-, Gouw- en Gewestkampen behaalden onze turn(st)ers steeds flinke resultaten. Er was een tijd dat we met menig eretitel naar huis mochten komen.

In 1975 op 28 en 29 juni werd «VLUG EN VROOM» 75 jaar jong gevierd met:

zaterdag 28 juni: Akademische zitting in het Gemeentehuis, waar Bondsvoorzitter Diegenant talrijke eretekens uitreikte aan verdienstelijke leden. Daarna volgde een jubelmaal met veel ontspanning en huldigingen aan Voorzitter Arens en het oudste bestuurslid Dauwe Prosper.

zondag 29 juni: Dit was de grote dag. Als gastkringen hadden we de Franse kring uit St-Amand-les Eaux en Jong Waasland uit Melsele. Na een optocht naar het gemeentelijk gedenkteken der beide oorlogen werd in de dekanale kerk St.-Ludgerus een dankmis opgedragen met kanselrede door ereopperaalmoezenier Kan. Platteau. Het was een prachtige mis opgeluisterd door de Kon. Harmonie St.-Cecilia. Tijdens de H. Mis werd door Z.E.H. Deken VAN DRIESSCHE het gouden ereteken van St.-Baafs uitgereikt aan Voorzitter ARENS Jozef.

Het namiddagweer voorspelde niet veel goeds. Toch ging de optocht door en eindigde met een stortbui aan het terrein K.F.C. Eendracht. Intussen klaarde het weer op en kon het feest toch doorgaan.

Een reuzeballon, gehuurd door Sporta De Waele, gaf enkele interessante demonstraties doch mocht wegens de weersomstandigheden de ruimte niet in.

Een heerlijk turnfestijn was wederom voorbij.

In 1954 zag ons eerste turnblaadje het licht onder impuls van turnleider Nimmegeers met als redactie Arens Jozef en Bontinck Achiel.

Thans zijn we aan de 26e verjaardag met als redactie Arens Jozef en D'Hollander Peter.

Onze kring richtte talrijke familiereizen in, zowel in binnen- en buitenland. Deze traditie is helaas verloren gegaan. Voor onze leerlingen werden ook talrijke ontspanningsreisjes ingericht, ondermeer vele jaren werd een bezoek gebracht aan het Kon. Circus te Brussel.

Men kan besluiten dat «VLUG EN VROOM» niet BIJ DE PAKKEN IS BLIJVEN ZITTEN en kan BOGEN OP EEN SCHOON VERLEDEN.

De hieronder vermelde tekst is een TURNMARSCH, opgedragen aan Z.E.H. DE STOOP, toenmalig ere-voorzitter. De naam van de tekstschrijver is ons onbekend, de muziek was van G. D'HOLLAENDER.

TURNMARSCH

Vrome Turners, Belgie's Zonen,
Die aan Scheld' en Durme wonen,
Met U «VLUG EN VROOM» te toonen,
Zijt gij Zele's rijkste kroon.

De steun van Kerk en troon,
van 's Ouders woon.
Sluit uwen broederband
steeds hand in hand.

refrein: Ja, Turners «VLUG EN VROOM» zijn wij!
Goed afgericht en VROME Christnen vrank en
vrij. Turners!

Vrome Turners, Vlaamsche zonen,
Die aan Scheld' en Durme wonen,
Met U «VLUG EN VROOM» te toonen,
zijt gij Zele's rijkste kroon!
Vrome Turners, plicht beseffen
zal alom uw roem verheffen:
Deugd moet vroomheid overtreffen.
Wint gij deugd, zoo wint gij moed.
Bemint het edel goed,
En stelt den voet
Daar waar uw turnersbond
steeds lauwren vond.

refrein: Ja, Turners «VLUG EN VROOM», enz.

Plugge turners, moed in 't streven!
Handelt eerlijk in het leven!
Harten hoog! Tot God verheven!
Vormt en blijft een ordewacht!
Vereenigt uwe kracht
en uwe macht.
Sterkt Kerk en huis en stand
En 't Vaderland!

refrein: Ja, Turners «VLUG EN VROOM», enz.

Het is mij een genoegen geweest al deze gegevens te hebben verzameld om aan al degenen, die belang stellen in de turnbeweging te Zele en elders, te tonen dat onze werking rijpe vruchten heeft gedragen, dat we kontakten hebben gebracht tussen onze schone gemeente en binnen- en buitenlandse steden en gemeenten en dat we overal steeds onze kleuren hebben verdedigd.

De turnsport brengt vele mensen bij elkaar, dat moet ons streven zijn. Reeds vele jaren had ik het wel en wee meegemaakt van de turnsport, zowel in Bonds-, Gouw- als Gewestmiddens, maar in het bijzonder in onze eigen kring «VLUG EN VROOM».

Ik dank al degenen die met mij dit schoon sociaal werk hebben opgebouwd. Moge 17 en 18 mei 1980 terug gunstig geboekt wezen in onze Zeelse turnannalen en dat de H. Clare ons een lekker weertje bezorge. Moge God onze verdere uitbouw zegenen!

Jozef ARENS.

GULDEN HUYS OF HOF VAN ST. SEBASTIAAN

DRIES I ZELE

Zelev is niet rijk aan historische gebouwen. Weinigen weten echter dat dit gebouw, gelegen aan de oorspronkelijke Dries, een belangrijke plaats inneemt in de Zeelse geschiedenis.

Dit huis, vroeger bekend als herberg «Gulden huys of te Gulden caemere» wordt reeds vernoemd op een kaart opgemaakt in 1690. De waarschijnlijke opdrachtgever voor het bouwen en tevens de eigenaar tot 1794, is de St. Sebastiaansgilde. Hierop duidt o.a. de aanwezigheid van de naar beneden gericht pijlvormige gevelankers: het schuttershof of St. Sebastiaanshof. Naast deze eigendom bezit de gilde ook nog een groot deel van de zandberg waar in deze periode de gaaipers opgesteld is. Maar niet alleen de gilde is kapitaalkrchtig, ook de hoofdman van de gilde moet dit zijn. Wanneer C.J. Sersanders in 1770 wordt aangesteld als hoofdman moet hij een borg storten ter waarde van de goederen van de gilde. Daartoe behoort ook het Gulden Huys. Niet alleen de gilde echter maakt gebruik van het gebouw. De herberg staat ook open voor andere activiteiten. In de 18e eeuw wordt er toneel gespeeld door de rederijkers. In 1794 wordt het Sebastiaanshof geconfisceerd door het franse bewind en staat bijgevolg enkele jaren leeg.

In 1818 onderneemt het gemeentebestuur tevergeefse pogingen om het huis gratis in haar bezit te krijgen, maar moet aan de Regie van Domeinen uiteindelijk toch 810 gulden betalen.

Daarna wordt de herberg omgevormd tot gemeenteschool. J. Berens wordt de eerste onderwijzer en geeft er les samen met drie hulponderwijzers. In 1838 wordt het gebouw te klein voor de 300 leerlingen. J.F. Van Goethem, die dan één jaar schoolhoofd is, koopt voor eigen rekening de woning van de familie De Decker en de school verhuist naar de Cesar Meeusstraat. Vier jaar later neemt de rijkswacht haar intrek in het

voormalig schoolgebouw en blijft hier tot 1850. Op dat ogenblik is er terug nood aan een school en voor de tweede maal wordt in het Gulden Huys een school ingericht, ditmaal voor behoeftige leerlingen, die er gratis onderwijs genieten. In 1867 wordt de nieuwe gemeenteschool geopend in de Bookmolenstraat. Dit betekent het einde voor de school op de Dries, waarna het gebouw gesplitst wordt in twee woningen. Dit is de toestand waarin het zich nu nog bevindt.

Het juiste bouwjaar is niet te achterhalen, evenmin de oorsprong van de naam «Gulden Huys»; misschien verwijst deze naar een uithangbord.

Aanvankelijk stond het gebouw op de Dries, zoals duidelijk te zien is op een kaart uit 1690. De zijgevel van het huis, nu bewoond door de familie De Roover, stond op de rooilijn en zo liep dus de weg achter het St. Sebastiaanshof. Niettegenstaande de opeenvolgende funkties van het gebouw, is de laat 17e eeuwse herberg nog te herkennen. De stijl is toe te schrijven aan het 17e eeuwse bokkespant dat nog volledig intact is. Ook de geringe breedte, toe te schrijven aan de overspanning door moerbalken, duidt op de hogere ouderdom. De indeling van de herberg is niet zo gemakkelijk te achterhalen. Men kan wel nog uitmaken dat de gelagzaal en de kelder, die een dubbel kruisend tongewelf heeft, naast elkaar gelegen waren.

De voorgevel heeft mogelijk veranderingen ondergaan, waardoor er enkel onderaan in de deuromlijsting zandsteen verwerkt is. Deze gevel, geritmeerd door steekboogvensters, heeft nu een 18e eeuwse uitzicht, mogelijk door het verwijderen van de kruisramen. Zonder grootste architectuur te zijn, is deze woning een voorbeeld van bakstenen plattelandsarchitectuur uit de 17e eeuw, door zijn eenvoud, soberheid en de ideale verhoudingen in de gevel en in het volume.

Zelee is niet rijk aan historische architectuur en als deze dan nog deel uitmaakt van haar geschiedenis, is een behoud ervan zeker te verantwoorden. Dit kan dan de Dries ten goede komen. Immers door het afbreken van de woningen op de Dries is het gebouw terug een voornaam element van het plein. Het is nu te hopen dat de Dries niet louter een parking wordt maar terug een echte pleinfunctie krijgt.

Jan Van Kerckhove.

Bronnen

- *Rijksarchief Gent*
- *Kerkarchief St. Ludgerus, Zelee*
Landboek getekend door Meysman, 1690
- *F. Michem: Zelee en zijn geschiedenis*
- *H. Staes; Schets eener Geschiedenis van de gemeente Zelee*

*Gulden Huys of Hof van St.-Sebastiaen...
een laat 17^e. eeuwse herberg.*

Het 17^e. eeuwse bokkespant is nog volledig intact.

Een stille getuige van anderhalve eeuw religieuze mentaliteitsgeschiedenis op onze gemeente: de kapel van Onze Lieve Vrouw ter Nood te Zele-Durmen [1830-1980]

door dr Marc VAN UYTFANGHE

Op maandag 8 september 1980, feest van de geboorte van Maria, werd te Zele-Durmen het honderdvijftigjarig bestaan gevierd van het oudste «heiligdom» van deze parochie, de kapel van Onze Lieve Vrouw ter Nood op de hoek van de Schoolstraat (de vroegere «Brandstraete» die, voordat ze haar huidige naam kreeg, lange tijd «Kappellestraat» heette). Pastoor en kerkfabriek hadden voor de herdenking september uitgekozen, omdat destijds het eeuwfeest ook had plaats gegrepen in deze maand, nl. op 14/9/1930. De omwonenden hadden voor de gelegenheid het gebouwtje opgeknapt en versierd en ernaast een rustaltaar opgericht. Na het traditionele «klokgelui en kanongeschut» om 18 uur, werd te 19 uur in een propvolle Heilig-Hartkerk een plechtige eucharistieviering geconcelebreerd door pastoor Th. Bingé, onderpastoor H. Plaetinck van Zele-Centrum en E.H. A. Heirbaut, pastoor van de aangrenzende parochie

Postkaart van Durmen uit 1906. Links vooraan de kapel van Onze Lieve Vrouw ter Nood en daarachter de school. Rechts lopen de sporen van de vroegere tramlijn Gent-Hamme. In de verte prijkt het torentje van de oude, inmiddels gesloopte Heilig-Hartkerk.

Hamme-Sint-Anna. Na de mis, toen de duisternis reeds intrad, vertrok een originele «kaarsjesprocessie» naar de kapel onder het zingen van Marialiederen. Ondanks de regen (die, naar het schijnt, ook de viering in 1930 had verstoord), stapten naar schatting vijfhonderd deelnemers voorzien van brandende kaarsen in deze processie op, met daarbij een talrijke delegatie van de sociale organisaties van Zele waarvan E.H. Bingé proost is. In de kapel luidde voor de gelegenheid het klokje. Buiten werd een kort lof gehouden met *Tantum ergo* en zegen, waarna men terugkeerde naar de kerk. Nadien gaf de pastoor nog een receptie in de school, gevolgd door een zangavond met de groep «Het Schurend Scharnierke» van de Zeelse gepensioneerden.

In zijn homilie tijdens de mis had pastoor Bingé, na een korte historiek van de kapel, de Durmenaren («die kunnen drinken voor twee, werken voor drie, maar die aanwezig zijn als zij worden opgeroepen, omdat het laatste pitje geloof nog niet verdwenen is, maar door de omstandigheden is bedolven onder veel stof») herinnerd aan de heilzame en vaak doeltreffend gebleken Mariadevotie van hun voorouders, en hen aangespoord daaraan trouw te blijven. Men werd ten andere ook tijdens deze viering te Durmen weer geconfronteerd met een bekend verschijnsel, namelijk de aanwezigheid van een aantal parochianen die men in de gewone weekendmissen meestal niet aantreft. Het gaat hier klaarblijkelijk om diezelfde mensen wier enige uiterlijke godsdienstpraktijk (afgezien van doopsel, vormsel, huwelijk en begrafenis) bestaat in een bedevaart naar Lourdes of Oostakker, of iets soortgelijks. Het feit dat sommigen quasi uitsluitend via de mariale devotie nog enige voeling hebben behouden met de Kerk, kan verwondering wekken, maar heeft niettemin diepe historische wortels. Hoewel bvb. een vergelijking met de rol van Onze Lieve Vrouw in het sentimenteel-patriottische katholicisme van Polen (men denke hier aan de bijzondere verering van paus Johannes-Paulus II voor de Zwarte Madonna van Czestochowa) niet volledig opgaat, is de religieuze sensibiliteit van de Vlaamse mens toch ook in de eerste plaats gevoed geweest door Maria. De tweede strofe van het overbekende lied *Onze Lieve Vrouw van Vlaanderen* is inderdaad niet zomaar een stichtelijk rijmpje, ze geeft uitstekend weer wat hier te lande zolang werkelijkheid is geweest, en deels nog is:

*Waar men ga langs Vlaamse wegen
Oude hoeve, huis of stronk
Komt men U, Maria, tegen
Staat Uw beeltenis te pronk...*

Nochtans was in recente tijd na de protestantse, ook de katholieke theologie gaandeweg heel wat voorzichtiger geworden met betrekking tot Onze Lieve Vrouw, wier rol in de «heils geschiedenis» veeleer als secundair werd ervaren. Deze gewijzigde invalshoek vond zijn neerslag in het Tweede Vaticaans Concillie, hetgeen in de praktijk voor gevolg had

dat de Mariacultus aan belang en intensiteit inboette. Maar nog vóór de komst van een Poolse paus in oktober 1978 was dan weer een zekere reactie voelbaar tegen deze evolutie. De «horizontalisering» van het christendom, dit wil zeggen het eenzijdig beklemtonen (door postconci- liaire theologen en intellectuelen) van de sociale en humanitaire aspecten van het evangelie, had de godsdienst «koeler» en abstracter gemaakt. Een en ander was uiteraard mede het gevolg van de verregaande secularisering van de Westerse wereld in de loop van de twintigste eeuw. Vooral Frankrijk was op dit vlak toonaangevend, maar uitgerekend daar is zeer onlangs ook de reactie het hevigst geweest, met in het bijzonder de integristische beweging van Mgr. Lefèbvre, maar ook bvb. de stelling- name van de bekende godsdienstsocioloog pater Serge Bonnet ten gunste van *les chrétiens saisonniers* of *festifs* (dat zijn juist diegenen die slechts aan het kerkelijk leven deelnemen op cruciale ogenblikken van hun leven en op bedevaarten of bijzondere feesten) en tegen het «elitarisme» van de «linkse klerikalen» (1). De verkiezing tot paus van een typische vertegenwoordiger van een niet-elitaire, zeer traditionalistische volkskerk (om zich af te zetten tegen een vijandig regime moesten de Polen inderdaad bestendig de gelederen sluiten rond de Kerk en hun katholieke tradities uit het verleden zwaar beklemtonen) gaf ook in het Westen nieuwe kansen aan de heropleving van aloude, op de achtergrond geraakte ideeën en praktijken, met inbegrip van de Mariaverering. Sommigen beweren trouwens dat zo'n behoudende en op het gevoel afgestemde mentaliteit (die zich ook uit op andere gebieden) typisch is voor een periode (begonnen rond het midden van de zeventiger jaren) van economische neergang (de zogenaamde «cyclus van Kondratieff»). Of het hier inderdaad om een louter cyclische beweging gaat dan wel om een zeer diepgaande mutatie die een nieuw, meer religieus tijdperk aankondigt (aldus bvb. wijlen André Malraux en Léo Moulin) valt op het huidige ogenblik moeilijk uit te maken.

Wat daar ook van zij, iedereen kan vaststellen dat de Mariacultus in de katholieke Kerk de laatste tijd weer enigermate aan belang heeft gewonnen. Een blik op de historische achtergrond van die cultus noopt ons nochtans tot enige relativerende bedenkingen. Hoewel de devotie tot Onze Lieve Vrouw zich kan beroepen op het *Zie, van heden af prijst elk geslacht mij zalig* uit het *Magnificat* [Lucas 1:48], moet worden erkend dat haar rol in het Nieuwe Testament zeer discreet blijft (bijwijlen schijnt Jezus zelfs nadrukkelijk afstand te hebben genomen van zijn naaste

(1) Cf. S. BONNET, *A hue et à dia. Les avatars du cléricanisme sous la 1re République*, Paris 1973; Parallel daarmee noteert men ook recent een vernieuwde wetenschappelijke belangstelling voor het verschijnsel «volksgodsdienst»: cf. bvb. B. PLONGERON, *La religion populaire. Approches historiques*, Paris 1976; B. PLONGERON & R. PANNET, *Le christianisme populaire. Les dossiers de l'histoire*, Paris 1976.

familie) (2), en dat ook in de eerste eeuwen van de kerkgeschiedenis haar persoon geen voorwerp was van een speciale verering. De centrale figuur in de heilsgeschiedenis en in de geloofsgemeenschap was Christus zelf en hij alleen. Over zijn wezen en natuur ontstonden nochtans uiteenlopende leerstellingen. Zo maakte Nestorius, die leefde in de eerste helft van de vijfde eeuw [ca. 382-451] en een tijdlang patriarch was van Constantinopel, een scherp onderscheid tussen de goddelijke en de menselijke natuur in Christus. In zijn optiek was Maria enkel de moeder van de *mens* Christus (Grieks: *Christotokos*), en dus niet van Gods zoon. Het concilie van Efeze (in Klein-Azië) veroordeelde in 431 het nestorianisme en verkondigde dat Jezus Christus één persoon is waarin de goddelijke en de menselijke natuur samenvallen. Maria is derhalve de moeder van de hele Christus (God én mens) en dus de moeder Gods (Grieks: *Theotokos*). In de Oosterse Kerk begunstigde deze uitspraak de ontwikkeling van een zelfstandige Mariaverering, die vooral door de monniken onder het volk werd verspreid.

In het Westen bleef haar cultus evenwel zeer beperkt, ook in de vroege middeleeuwen toen de heiligenverering nochtans een opvallende bloei kende. Men gaf toen inderdaad de voorkeur aan plaatselijke, min of meer eigentijdse heiligen (3). Hoewel in de negende eeuw een zekere kentering optrad, moet men voor een echte en definitieve doorbraak wachten tot de eerste helft van de twaalfde eeuw, wanneer de Cisterciënzermonnik, theoloog en mysticus Bernardus van Clairvaux [1090-1153] een nieuwe spiritualiteit predikt waarin Maria als moederfiguur een voornamelijk plaats bekleedt. Haar cultus werd nu een essentieel bestanddeel van de katholieke geloofspraxis. Later zou de Hervorming de katholieke Kerk juist verwijten zich in deze materie gevaarlijk ver van de bijbelse basis te hebben verwijderd. Een zelfstandige Mariacultus werd dan ook door de protestanten verworpen, vermits volgens hen de bijbel slechts één middelaar kent tussen God en de mensen, nl. Jezus Christus [1 Timoteüs 2: 5]. De katholieke Contrareformatie reageerde daarop in de volgende eeuwen met een herbevestiging van Maria's aandeel in het verlossingswerk van Christus, en meteen ook van de legitimiteit van haar cultus. Dit zou leiden tot wat Henri Fesquet, de religieuze commentator van het Franse dagblad *Le Monde*, onlangs noemde *les promotions successives de Marie* (4). Hij citeert daarbij een jezuiet en befaamd «marioloog» die in 1634 schreef dat «Jezus wil verdoemen» en dat «Maria wil redden», een uitspraak die anderen met recht godslasterlijk zouden noemen. De mariale leer en devotie in de katholieke Kerk bereikte een hoogtepunt op

(2) Cf. Marcus 3:21 en 3:31-35 ; Lucas 11:27-28.

(3) Cf. F. GRAUS, *Volk, Herrscher und Heiliger im Reich der Merowinger. Studien zur Hagiographie der Merowingerzeit*, Praha 1965.

(4) *Le Monde* van 16 augustus 1980.

8 december 1854, toen paus Pius IX het dogma van de Onbevleete Ontvangenis afkondigde, en nogmaals een eeuw later, op 1 november 1950, met het dogma van de Tenhemelopneming met ziel en lichaam (onder Pius XII).

Gaan we even te rade bij de algemene en vergelijkende godsdienstwetenschap, dan valt op dat vooral van protestantse en agnostische zijde de heiligencultus wordt voorgesteld als een verkapte toegeving aan het veelgodendom, destijds nodig om het christendom, dat in beginsel een streng monotheïsme belijdt, te doen ingang vinden bij een bevolking die gewoon was een heel pantheon van goden en godinnen, halfgoden en helden te vereren (5). In deze optiek moest de trapsgewijze verheffing van Onze Lieve Vrouw vooral tegemoetkomen aan de emotionele behoefte (vooral aanwezig in de «mediterrane» spiritualiteit) aan een vrouwelijke godheid, aan een moederfiguur. Strikt genomen is deze theorie onjuist, in die zin dat de grote meerderheid van de christelijke heiligen (met inbegrip van Maria) *historische* en geen mythische figuren zijn (de enkele uitzonderingen werden trouwens door paus Paulus VI, op grond van het wetenschappelijk werk van de Brusselse Bollandisten, uit het liturgisch kalender geschrapd). Toch is het onloochenbaar dat de *cultus* van de heiligen, alsmede de *praktijken* die daarbij horen en die men ook in vóór-christelijke en niet-christelijke godsdiensten terugvindt (ex-voto's, bedevaarten, genezingen, enz.) een aantal psychologische *functies* van vroegere goden- en heroënculten hebben overgenomen.

Wie zich, voor wat specifiek de Mariaverering betreft, op een katholiek standpunt stelt, zal mijns inziens, ook met het oog op de eucumenische dialoog, twee extremen moeten vermijden. Enerzijds moeten theologen en intellectuelen een recente uitspraak van aartsbisschop Danneels ernstig nemen, nl. dat godsdienst niet alleen uit abstracties bestaat en dat sommigen nogal vlug hebben gedacht «dat wij geen moeder meer nodig hadden». De al te strenge kritiek op het wezen zelf van de volksdevotie heeft trouwens iets «onbarmhartigs» en vergeet daarenboven dat het gevoelsgeladen bestanddeel van de religie toch steeds uitlaatkleppen zal vinden (desnoods buitenkerkelijke). Welke intellectueel durft overigens beweren dat hij daar op alle momenten van zijn leven «boven» of «buiten» staat? (6). En tenslotte erkent ook menig protestant hedentent-

(5) Cf. P. SAINTYVES, *Les saints successeurs des dieux*, Paris 1907 ; GRAUS, *o.c.*, pp. 171-196: «Heilige ersetzen Götter».

(6) Daarbij nog twee bedenkingen:

1. De versmelting van theologisch gedachtengoed met ongesofistikeerde, volkse elementen, is van in den beginne kenmerkend geweest voor het katholicisme. Zo vindt men bvb. enerzijds ook bij sommige grote geleerden van katholieke stempel een haast kinderlijke vroomheid, en anderzijds komen skepsis en twijfel (omtrent mirakelen bvb.) ook voor bij «gewone» volksmensen. Cf. A. MOMIGLIANO, *Popular Religious Beliefs and the Late Roman Historians*, in: G.J. CUMING & D. BAKER, *Popular Belief and Practice*, Cambridge 1972, pp. 17-18 ; N. BROX, *Der einfache Glaube und die Theologie*, in: *Kairos* 14 (1972), pp. 161-187.

dage dat de bijzondere waardering en verheffing van Maria discrete, doch reële bijbelse wortels heeft, inzonderheid bij Lucas. Anderzijds dienen al te onstuimige propagandisten van de mariale devotie ook diegenen te begrijpen die met oprechte bezorgdheid toekijken op diverse uitwassen (inclusief bepaalde commerciële bedoelingen) die echt te ver uitstijgen boven de gegevens van het Nieuwe Testament. Men heeft bovendien beweerd dat de verregaande idealisering van de Heilige Maagd in het verleden er wel eens heeft toe bijgedragen om de andere, «gewone» vrouwen te «devaloriseren» (7). Sociologenpraat? Misschien, maar mijns inziens toch te overwegen waard: het kan toch niet toevallig zijn dat een overtrokken mariale mystiek zo vaak gepaard gaat met vrij conservatieve denkbeelden op het stuk van de vrouwenemancipatie...

De lezer zal wellicht opwerpen dat wij al ver zijn afgedwaald van het kapelletje van Zele-Durmen. Toch niet ten onrechte, zo meen ik. Het volstaat inderdaad niet dergelijke plaatselijke tradities *louter heemkundig* te benaderen, men moet hun *hoe* en *waarom* ook inschakelen in een historische, psychologische en sociologische context. Zulks beoogt geen «ontluistering», wel het verschaffen van inzicht. Het feit dat een viering als die te Durmen anno 1980 zo'n succes had, is óók een teken des tijds en kan *niet alleen* verklaard worden door wat men nu de «retro-mode» noemt, of door een met heimwee vermengde belangstelling voor monumenten uit het verleden, voor folklore en dorpsleven, op een ogenblik dat deze waarden bedreigd zijn... Maar nu in elk geval terug naar de geschiedenis, of liever de voorgeschiedenis van de kapel van Onze Lieve Vrouw ter Nood. Wij baseren ons daarvoor voornamelijk op de eerste twee boekdelen van het rijkge vulde *Liber memorialis* van de parochie Durmen, dat enkele jaren geleden in de pastorie weer opdook (8). Over de oorsprong van de kapel lezen we daar het volgende (I, pp.

-
2. Waarom zouden wij bepaalde van onze christelijke gevoelstradities genadeloos moeten in vraag stellen, wanneer men bedenkt:
- a) tot welk een hysterie de nochtans als «modern» geprezen Beatle-cultus in de jaren zestig aanleiding heeft gegeven ;
 - b) dat zelfs nu nog, na de moord op John Lennon (8 december 1980), twee jonge mensen zich uit wanhoop hebben gezelfmoord!;
 - c) hoe een deel van de jeugd zich op sleeptouw laat nemen door allerlei uit Amerika of Indië overgewaaid fanatieke religieuze sekten, die blijkbaar *wel* een antwoord geven op elders niet bevredigde emotionele behoeften?
- (7) Aldus een door H. Fesquet (*o.c.*) geciteerde studie van Bernadette Gasslein (verschenen in het tijdschrift *Le Supplément* van december 1978) over de titels die aan Onze Lieve Vrouw worden toegekend in Engelse, Franse en Canadese Marialiederden.
- (8) Toen ik jaren geleden mijn bijdrage schreef over kanunnik Van der Moeren (verschenen in het jaarboek 1973-1974, pp. 47-82), was dit kostbare archiefboek onvindbaar. Genoemde studie kan dus op diverse punten nog aangevuld worden met waardevolle gegevens. Ik hoop daar later op terug te komen in een ruimer opgevatte studie over de geschiedenis van Durmen.

273-274): *Eertijds waar de tegenwoordige kapel gebouwd is, stond er een klein stenen kapelleke, toegewijd aan O.L.Vrouw, onder den titel van O.L.Vrouw ter Nood, waar de inwoners van den wijk Durmen in hunne noodwendigheden en droefheden hulp en troost kwamen afsmeeken van de machtige Moeder Gods, troosteres der bedrukten. Op het einde der 18e eeuw, ten tijde der fransche omwenteling, als wanneer ook België in de macht der fransche kerkvervolgers gevallen was, werd dit kapelleke ten gronde afgebroken door eenige fransche soldaten die toen te Zele en omstreken voor eenigen tijd kampeerden.*

De juistheid van dit bericht kunnen wij toetsen aan andere bronnen. In de *Beschrijvinge van de princelyke en yver-ryke parochie van Zele*, geschreven in 1774 door Daniël Waterschoot, staat te lezen (p. 16): *Men telt binnen Zele 19 steene Kapellekens, meest gebouwt omtrent het Jaer 1636.* Verdere preciseringen ontbreken evenwel (9). De *Schets ener geschiedenis van de gemeente Zele* van Honoré Staes, daterend uit 1883, stelt vast (p. 155) dat *als een onwederlegbaar bewijs dat de Zelenaren ten allen tijde eenen vurigen godsdienstzin gehad hebben, treden de kapellekens op, welke men aantreft op de kaart onzer gemeente, opgemaakt in 1690*, en heeft het onder meer over een kapelleken te Durmen. Het is niet onmiddellijk duidelijk welke kaart Staes hier bedoelt en of het vroegere Mariakapelletje te Durmen inderdaad teruggaat tot de zeventiende eeuw. Dat het er wel degelijk reeds stond in de achttiende eeuw, blijkt onomstootbaar uit het Zeelse « landboek » van 1773, dat zich op het gemeentehuis bevindt. In deel IV, dat o.m. over Durmen handelt, worden het landgoed van Jacob Roels (53° wijk, perceel n° 3) en de hofstede van Engelbertus Raemdonck (56° wijk, perceel n° 60) beide gesitueerd *jegens over het capelleken* (10), en dit komt effectief overeen met de plaats van de huidige kapel van O.L.V. ter Nood. Gelet op de beweringen van Waterschoot en Staes, gelet ook op het feit dat de wijk Durmen reeds in de middeleeuwen wordt vermeld (11), lijkt het mij verre van uitgesloten dat het vroegere stenen kapelletje inderdaad toen reeds zeer oud was, en eventueel zelfs niet het eerste was dat zich op die plaats bevond.

De vernieling van die oude kapel op het einde van de achttiende eeuw moet worden gesitueerd ten tijde van het zogeheten Franse « schrikbe-

(9) Misschien waren vroegere kapellen vernield tijdens de godsdienstoorlogen en meer bepaald de Tachtigjarige Oorlog, gedurende dewelke Zele heel wat te lijden had onder de vijandelijkheden: cf. F. MICHEM, *Zele en zijn geschiedenis*, Antwerpen-Brussel-Amsterdam 1957, pp. 217-221.

(10) Het is wellicht interessant te weten dat in de 57° wijk (Langevelde), perceel n° 70, het hof van Jacob Bonnarens wordt gesitueerd *jegens over het langevelde Capelleken*, dat dus toen ook reeds bestond.

(11) Namelijk in een cijzenregister van de abdij van Werden (waarvan Zele destijds alhing), daterend uit de elfde of de eerste helft van de twaalfde eeuw. Cf. M. VAN UYTFANGHE, *De Durme vroeger en nu, of de teloorgang van een welvaarts- en probleemrivier, in Jaarboek van de Heem- en Oudheidkundige Kring van Zele 1978-1979*, pp. 53-115, hier p. 56.

wind». De Franse revolutionairen vielen een eerste maal de Zuidelijke Nederlanden binnen in juni 1792 en behaalden een eerste zege op de Oostenrijkers (die hier sinds de Vrede van Utrecht in 1713 meester waren) op 6 november van datzelfde jaar te Jemappes. Zij werden wel verdreven na de slag te Neerwinden (18 maart 1793), maar na een nieuwe overwinning van de Sansculotten te Fleûrus (26 juni 1794) werden onze streken op 1 oktober 1795 bij Frankrijk ingelijfd en weldra behandeld als een echt wingewest met oorlogsschattingen en opvorderingen. Oostenrijk legde zich uiteindelijk bij de annexatie neer door het Verdrag van Campoformio van 17 oktober 1797. Ondertussen werd het land administratief geherstructureerd en onderworpen aan de revolutionaire wetgeving, die o.m. scherpe anti-religieuze maatregelen inhield en tot doel had het maatschappelijk leven grondig te laïciseren. Zo werden de geestelijken verplicht tot een eed van trouw aan de Republiek en van haat jegens het koningschap (artikel 5 van de *Constitution civile du clergé*), een eed die de meesten (onder wie pastoor Sinave van Zele) weigerden af te leggen. De onbeëdigde priesters werden vervolgd en moesten onderduiken, terwijl hun kerken gesloten werden. Kerkelijke goederen en kostbaarheden werden in beslag genomen. De minderheid van de «beëdigden» werd door de bevolking geschuwd, zodat de officiële eredienst in feite grotendeels werd onderbroken. De ondergedoken priesters celebreeerden wel klandestien hun missen in schuren, stallen of op zolders.

Voor wat de lotgevallen van Zele in de Franse tijd betreft, raadplege men het werk van Frans Michem (12), en nu ook de studie over de conscriptiewet die elders in dit jaarboek verschijnt. Ons interesseert hier vooral een bericht bij Michem over oktober 1798, vlak vóór het uitbreken van de Boerenkrijg (p. 250): «*Vive la république!*». *De toren zonder kruis. Het kerkhof ontwijjd. De deuren van de kerk verzegeld. De klokken in beslag genomen. Op de wijken alle kalvariebergen vernietigd; de straat- en veldkapellen in puin; de heiligenbeelden vergruizeld.* Kleurrijke en emotionele verhalen over deze episode vindt men bij Honoré Staes (pp. 59-105).

Hieruit volgende passage (pp. 85-86):

Daar het volk naar de kerk niet meer mocht gaan, vergaderde men des Zondags rond de kapellekens welke op de wijken stonden om er den Rozenkrans te bidden, doch, welhaast werd ook het gebed verboden; de biddenden werden met sabels uiteengedreven en met gevangenis bedreigd, indien zij nog dierven terugkeeren. De kapellekens, die kleine geliefde heiligdommen, waarin de beelden der Moedermaagd of van andere Heiligen, als beschermgeesten over de wijk, de waak hielden, waarvóór vroeger ouderlingen en zieken die niet naar den Tempel des Heeren konden gaan, hunne gebeden kwamen storten; die kapellekens waarin de

(12) MICHEM, o.c., pp. 241-255.

landman vóór en na het werk, in voorspoed en ongeluk, den zegen van den Almachtige ging afsmeeken: die geliefde plaatsen werden meedoogenloos door de Franschen aan stukken geslagen en de Heiligenbeelden met sabels verbrijzeld of door de soldaten onder de voeten getrapt.

Gelukkig echter konden er nog vele beelden gered worden, want toen de goddelooze Republikeinen aanvang namen met het eerste bidplaatsje te vernielen, haastten zich de godvruchtige Zelenaren, de Christusbeelden der Calvariebergen en de Heiligenbeelden der kapellekens van zelfs weg te nemen en ze op hunne zolders, onder strooi of graan te verbergen.

Tot zelfs de Heiligenbeelden welke men in zijn huis hield, moesten verdwijnen. De woeste Sans-culotten kwamen overal huiszoeking doen, en daar waar men een Lieve-Vrouwken of een Kindeken Jezus vond, werd het, onder het uitbraken der schrikkelijkste godslasteringen, aan stukken gehakt.

Men mocht geenen God meer aanbidden, geene blijken meer geven dat men christen was.

Maar, mocht men niet meer knielen vóór den Schepper van Hemel en aarde, men moest daarentegen hulde bewijzen aan een ellendig schepsel, welke alle gevoel voor eer en schaamte verloren had, en zich « de godin der Rede » liet noemen.

Dat de hier verhaalde gebeurtenissen de achtergrond vormen van de geciteerde passus uit het *Liber memorialis* van Durmen, blijkt uit het vervolg daarop, waar zelfs wordt gepreciseerd wat er met het Mariabeeldje gebeurde (I, p. 274): *De inwoners van den wijk Durmen hadden het O.L.Vrouwenbeeld en enige sieraden van waarde bij tijds kunnen verbergen op de hofstede der weezen Bonarens, welke hofstede gelegen was waar nu de kerk staat, en die in 1888 werd afgebroken voor het bouwen der kerk.* Verderop, te Hamme-Sint-Anna, kon de Sint-Jozefskapel, gebouwd in 1709 in het Durmebroek (Moortelstraat), door een gelukkig toeval worden gered. Een arme werkmán, die er zijn woning van gemaakt had met de bedoeling ze zo te kunnen vrijwaren, smeekte de Franse soldaten om er te mogen blijven, omdat hij anders onder de blote hemel moest overnachten. In ruil voor een liter brandewijn hebben de Fransen toen dit heiligdom niet vernield... (13).

Het is uiteraard ook mogelijk dat genoemde feiten zich hebben afgespeeld kort ná het uitbreken van de Boerenkrijg, en ingevolge de reactie daarop van het Franse bewind. Het onder de naam *Boerenkrijg* bekende verzet van de Vlaamse landelijke bevolking (de *Brigands*) tegen de Franse dwangmaatregelen is inderdaad losgebroken in onze eigen streek, nl. te Overmere, op 12 oktober 1798, toen de deurwaarder daar kwam beslag leggen op de inboedel van een onwillige belastingplichtige. De vonk

(13) Cf. *Brochure uitgegeven ter gelegenheid van het eeuwfeest van de kerkwijding te Hamme-Sint-Anna, 1978* (zonder paginering).

sloeg snel over naar het Land van Waas, Klein-Brabant, West-Vlaanderen en de Limburgse Kempen. De boeren heropenden overal de dorpskerken, haalden de ondergedoken pastoors te voorschijn, velden de vrijheidsbomen (symbool van de Franse idealen) en vernietigden de lijsten van de dienstplichtigen en belastingbetalers (14). Zele kreeg samen met Hamme het bezoek van de opstandelingen in de nacht van zaterdag op zondag 21 oktober 1798. Rond 11 uur 's avonds vielen een veertigtal inwoners van Durmen en Hamme onverwachts het Centrum binnen, en plots «gingen alle de clocken luyden en clippen». Het hele gebeuren ging naar het schijnt gepaard met uitingen van massale volkswede. Het broeinest van het oproer te Zele zou, volgens de verklaringen van vrederechter Bauweleers, het huis van een zekere «baas Arens» te Durmen zijn geweest. Deze Arens is nadien, bij een aanval te Sinaai, gesneuveld «met het vuurroer in de vuist» (15). Het gewapend verzet heeft overigens niet lang stand gehouden. Het werd in de loop van november en december 1798 door de Sansculotten, onder de leiding van generaal Collaud, bloedig onderdrukt, met aanhoudingen, deportaties (o.m. van zeer vele priesters), terechtstellingen, strenge toepassing van de militaire conscriptie, verbrijzeling van de klokken (te Zele bleef enkel het klokje van de Kouterkapel gespaard). Nochtans was het einde van de «besloten tijd» in zicht. Nog geen drie jaar later, op 15 juli 1801, sloot Napoleon met paus Pius VII een concordaat, dat in april 1802 werd afgekondigd. Hierdoor werd de godsdienstvrijheid hersteld.

Hoe moet men, bijna twee eeuwen later, deze ongelukkige episode uit onze geschiedenis beoordelen? Men zal om te beginnen de Fransen een dubbele schuld aanwrijven. Ten eerste hebben zij onze gewesten wederrechtelijk *bezet*, hetgeen op zichzelf reeds bezwaarlijk te rechtvaardigen valt. Ten tweede hebben zij aan de bevolking *tegen haar wil* een reeks maatregelen opgelegd die niet alleen als repressief werden ervaren, maar waarvan er een aantal (meer bepaald de antireligieuze verordeningen) regelrecht indruisten tegen diep ingewortelde tradities waaraan ons volk met hart en ziel was verknocht. Voor de vaste wil van een grotendeels agrarische bevolking om te strijden *voor outer en heerd*, konden de Franse revolutionairen slechts misprijzen opbrengen, ook omdat zij de *mentaliteit* die daaraan ten grondslag lag niet begrepen, evenmin als het verschijnsel dat verhoogde en koppige godsdienstigheid juist een *uiting* kan zijn van politiek en nationaal verzet. Hoe zinloos het is een met nationale tradities vergroeide godsdienst met geweld of zelfs met meer subtiele middelen te willen uitroeien, daar kunnen bvb. de Poolse leiders van meespreken, die na ruim dertig jaar marxistisch bewind er paradoxaal genoeg alleen in geslaagd zijn het katholicisme in hun land nog te verstevigen.

(14) Cf. A. DE BRUYNE, *De Boerenkrijg [1798]. Voor Outer en Heerd*, Leuven 1948.

(15) MICHEM, pp. 251-252.

Dit gezegd zijnde, zal een onbevangen waarnemer deze beide waarheden toch enigszins moeten nuanceren. *Primo*, de Fransen werden *aanvankelijk* (in 1792) overal, ook in onze streek, uitbundig onthaald en beschouwd als bevrijders. Ook al zou deze roes van korte duur zijn, de bevolking *wenste* toen, vooral na het mislukken van de *Brabantse Omwenteling* in 1789-1790, te worden verlost van het juk van de Oostenrijkers, al was het dan door de Franse republikeinen. *Secundo*, het antiklerikalisme en de antigodsdienstigheid in het algemeen van de Republiek hielden ook verband met de toen vijandige houding van de Kerk ten opzichte van de idealen van vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid die de Franse Revolutie van 1789 in haar vaandel had gedragen. Geen enkele oprechte democraat, ook geen enkele christendemocraat, zal hedentendage de uitzonderlijke betekenis van deze Franse Revolutie voor het tot stand komen van de moderne democratieën loochenen (16). Integendeel, men zal aan deze in wezen liberaal-burgerlijke omwenteling juist verwijten niet ver genoeg te zijn gegaan, vermits de opkomende «vierde stand» toen niet volledig aan zijn trekken kwam. Maar de katholieke Kerk had zich in het verleden dermate vereenzelvigd met het *Ancien Régime*, d.w.z. met een monarchisch systeem waarin adel en (vooral hogere) clerus een bevoorrechte positie genoten, en meer in het algemeen met het statisch wereld- en maatschappijbeeld uit het verleden, dat zij de nieuwe ideeën van de Verlichting wel tegen zich in het harnas moest jagen (ook al stond althans een deel van de geestelijkheid er niet helemaal ongunstig tegenover). Deze situatie ging ongetwijfeld terug op historische ontwikkelingen die zich hebben voorgedaan in de vroege middeleeuwen en zelfs nog daarvoor (het «christelijk keizerrijk» van Constantijn en vooral van Theodosius in de vierde eeuw), maar *in wezen* had zij geen uitstaans met het evangelie van Jezus Christus, ik zou bijna zeggen integendeel. Ook dit moet men voor ogen houden, wil men de blinde haat van de Sansculotten tegen priesters, kerken, kloosters en kapellen verklaren (vanzelfsprekend zonder deze te willen rechtvaardigen). Men denkt hierbij onwillekeurig, zij het *mutatis mutandis*, terug aan de woeste beeldenstorm van de Noormannen in de negende eeuw. Ook dat verschijnsel stond niet geheel los van de pogingen die vanuit Noord-Duitsland waren ondernomen om de Skandinavische volkeren te kerstenen en ze in te lijven bij het Karolingische rijk (17).

Maar nu weer terug naar Durmen. In de napoleontische tijd en tijdens het Hollands Bewind [1815-1830] vernemen we niets i.v.m. een eventuele heropbouw van de kapel. De huidige kapel van Onze Lieve Vrouw ter Nood werd inderdaad pas opgetrokken in het jaar 1830. Zij is dus zo oud

(16) Wel heeft de reeds genoemde Mgr. Lefèbvre de verworvenheden van de Franse Revolutie als «duivels» afgedaan. Het integrisme beperkt zich dus blijkbaar niet, zoals sommigen nog ten onrechte denken, tot een liturgische kwestie.

(17) Cf. J. CHELINI, *Histoire religieuse de l'Occident médiéval*, Paris 1968, pp. 127-128.

als het Belgisch Koninkrijk en merklijk ouder dan de vroegere Heilig-Hartkerk van Durmen, gebouwd in 1888 en gesloopt in 1975. Het *Liber memorialis* (I, p. 274) beperkt zich in dat verband tot de volgende mededeling: *In 1830, de inwoners van Durmen, willende onder hunnen wijkgenoten de aloude godsvrucht tot O.L.Vrouw ter Nood doen herleven, hebben door vrijwillige giften op dezelfde plaats een schoone nieuwe kapel opgericht... Op den voorgevel staat het opschrift: «In uwe noodwendigheden, aanroept Maria. O.L.Vrouw ter Nood, bid voor ons».* In een bij het eeuwfeest in 1930 gepubliceerde open brief (zie verder) wordt als onmiddellijke aanleiding tot de bouw van de nieuwe kapel (die men ook wel *Onze Lieve Vrouw Huyseke* zou noemen) (18) een vreselijke cholera-epidemie vermeld die in dat jaar de gemeente Zele zou hebben geteisterd. Zulks is niet ongeloofwaardig voor de negentiende eeuw, vermits deze ziekte in 1875 in België nog 43.000 doden eiste en zelfs in 1896 nog 1100.

De bouw van de kapel zelf werd enkele jaren later gevolgd door de stichting van een gelijknamige gilde: *In het jaar 1837, den 8en der maand september, stelden de besonderste ingezetenen van de wijk eene gilde in, onder de benaming van «gilde van O.L.Vrouw ter Nood».* De leden van deze gilde verplichtten zich, door eene jaarlijksche bijdrage, te voorzien in den onderhoud en versiering der kapel. Wanneer een lid kwam te overlijden, moesten al de leden, volgens de standregelen der gilde, in de begrafenis tegenwoordig zijn, en eene solemnele mis doen celebreeen om 8 ure, kostende vijf franken, tot lafenis zijner ziel. Onder deze mis gingen al de leden ten offer (19) (*Liber memorialis* I, pp. 274-275). Dit soort gilden of leke-confrerieën zijn van middeleeuwse oorsprong, al zijn ze volgens sommigen verchristelijkte vormen van oude Germaanse gilden. Aanvankelijk was hun basis vooral ambachtelijk-corporatistisch. Zij stelden zich onder de bescherming van een patroonheilige. Ook de huidige (speculatieve) vrijmetselarij bvb. vindt, via de operatieve loges, haar oorsprong in de ambachtelijke metselaarsgilden. Later kwamen zowel zuiver religieuze als religieus-professionele en culturele gilden voor. Het vijfde kapittel van de *Beschryvinge* van Daniël Waterschoot, getiteld *Van de Gilde en Confrerieën* (pp. 10-11), attesteert voor Zele in het jaar 1774, naast de *geprivilegeerde Gilde van den Heyligen Handboog-Ridder Sebastianus*, nog tien andere confrerieën (waarvan twee van O.L.Vrouw), met telkens vermelding van de naam van de Hoofdman, de Opper-deken en de Onder-deken.

Dat het er rond de gilde van Durmen (die op deze wijk de eerste was in haar soort, maar later zou gevolgd worden door andere, ook beroeps-gilden) niet altijd even devoot aan toe ging, blijkt uit volgende regels van het *Liber*: *jaarlijks ook, in de maand Mei, werd een solemnele mis, met offerande, gecelebreerd om 8 ure ter eere van O.L.Vrouw ter Nood, waarin al de leden, op*

(18) Aldus MICHEM, *o.c.*, p. 40.

(19) Vóór 1888 gingen de Durmenaren uiteraard in Sint-Ludgerus naar de kerk.

straffe van boete, moesten tegenwoordig zijn. Ter dier gelegenheid had in d'eene of andere herberg een noenmaal plaats. Langzamerhand nogtans kwam hier een misbruik in; Er werd overeengekomen dat elk lid zijne vrouw op het noenmaal mocht medebrengen; en dat de ongehuwde of weduwnaars eene andere vrouw mochten meebrengen. Dit gaf natuurlijk gelegenheid tot zekere misbruiken, waaruit oneenigheden voortsproten, en dit was ook de oorzaak dat dit noenmaal voor eenigen tijd werd afgeschaft, en dat het getal leden slechts tot een tiental verviel. Meer vernemen we daarover niet, want: Menige andere merkwaardige feiten aangaande het gilde zouden hier kunnen aangetekend worden, maar ongelukkiglijk zijn de archieven der gilde vernietigd geweest door het afbranden der hofstede van Mijnheer Désiré Onghena, schrijver-schatbewaarder der gilde, in het jaar 18.. (het jaartal is niet volledig ingevuld).

De gilde (ook «maatschappij» genoemd) van onze Lieve Vrouw ter Nood bleef nochtans bestaan. Toen Durmen parochiaal nog bij Sint-Ludgerus hoorde, namen haar leden inderdaad deel aan kerkelijke manifestaties in het Centrum. Zo had op 6 juli 1863 de indrukwekkende jubelviering plaats van E.H. Egidius Van Oosthuysse, die toen vijftig jaar priester en vijftientig jaar pastoor van Zele was. De huldiging groeide uit tot «het hoogste feest dat Zele sedert mensenheugenis op touw had gezet» (20). In de praalstoet, aldus Honoré Staes (p. 123), was Durmen vertegenwoordigd door 1° Eerewacht, 2° Maatschappij der Doelboogschutters Willem Tell, 3° Gilde van O.L.Vrouw ter Nood, 4° Twaalf gekostumeerde ruiters, verbeeldende de Ridder van Malta, 5° Praalwagen met herders, 6° Praalwagen: De Stoel der Wijsheid, met zinnebeelden. Voor zijn eigen tijd (1883) geeft Staes de samenstelling van de luisterrijke Processiën, welke hier, op de Solemniteit van H. Sacramentsdag en op Onze Lieve Vrouw Hemelvaart, uitgaan (p. 115). Vooraan, na De leerlingen der Katholieke Jongensscholen; vergezeld van hunne Onderwijzers, plaatst hij: De vaan en de Leden der Gilde van O.L.Vrouw ter Nood, van Durmen. De Leden dragen Lantaarnen, met daarbij in voetnoot: Men weet dat sedert een twintigtal jaren de flambeeuwen door lantaarnen zijn vervangen in de Processiën. Later, wanneer Durmen proosdij (in 1890) en nadien parochie (hulpkerk) was geworden (Koninklijk Besluit van 6 november 1896), stapte de gilde op in de stoeten die werden georganiseerd bij de inhuldiging van proost J. Smet (8 december 1890) en van de pastoors E. De Meulemeester (6 december 1896) en L. Becaus (1 maart 1914) (21). Bij de teraardebestelling van kanunnik Adolf-Bernard Van der Moeren, stichter van de parochie Durmen (geboren op 27 januari 1836 en overleden op 30 maart 1913) hield dhr. Maurice Van Haver een lijkrede in de naam van de gilde van O.L.Vrouw ter Nood, van de gilde van het Allerheiligste Sacrament en van de Katholieke Jonge Wacht, waarbij hij tevens herinnerde aan het schoon jubelfeest van de Gilde van O.L.Vrouw ter Nood, door

(20) Aldus MICHEM, o.c., p. 135.

(21) In verband met de inhuldiging van de pastoors A. Boodts (benoemd op 14 juni 1911) en P. Boeykens (benoemd op 23 november 1922) zijn geen gegevens bekend.

al de Durmenaren zoo eensgezind gevierd en gefeest (een datum geeft hij niet aan: wellicht gaat het om het 50-jarig bestaan in 1887 of eventueel de 75ste verjaardag in 1912). Wanneer echter pastoor P. De Malsche zijn intrede doet in de parochie op 14 februari 1932, vermeldt de «orde van de stoet» wel bvb. de confrerie van het Heilig Sacrament, maar niet meer de gilde van O.L.Vrouw ter Nood. Dat deze laatste voordien reeds moet zijn opgeheven, kan men afleiden uit het programma van het eeuwfeest van de kapel in 1930 (zie bijlage), waar er evenmin nog sprake van is. In latere stoeten zal wel nog een «wagen O.L.V. ter Nood» meerijden.

Intussen was er in Durmen sinds lang een tweede Mariaheiligdom bijgekomen. In de loop van het jaar 1875 had kanunnik Van der Moeren, die in 1873 reeds de school had gesticht en gefinancierd, op eigen kosten achterop de speelplaats ook een grot ter ere van Onze Lieve Vrouw van Lourdes laten bouwen. Zij had ongeveer 2000 fr. gekost. *Op zondag 19 september 1875, aldus het Liber Memorialis (I, pp. 221-222), werd een schoon beeld van O.L.Vrouw van Lourdes in de nis der grot geplaatst, en om 3 1/2 ure 's namiddags na de Vespers werd de grot plechtig gewijd in tegenwoordigheid van eenen grooten toeloop van volk; geheel Durmen en de voorliggende wijken van Zele waren op deze plechtigheid tegenwoordig. De Durmenaren hebben nooit het eeuwfeest van de grot kunnen vieren, vermits ze in het begin van de jaren zeventig werd afgebroken om plaats te maken voor een moderne kleuterspeeltuin, maar ook zij heeft, evenals de kapel, een stukje religieuze mentaliteitsgeschiedenis gemaakt en meegemaakt: Dikwijls kwamen de Durmenaren aan de grot bewijs geven van hunne groote godvruchtigheid tot Onze Lieve Vrouw van Lourdes, en offerden Haar zelfs kostelijke voorwerpen, zoals gouden ringen en oorbellen en zilveren exvoto's; maar vooral gedurende de maand Mei, kwamen zij in groote menigte voor het beeld der Moeder Gods hunne godvruchtige gebeden storten. Mijnheer Lodewijk De Cock, een der bijzonderste ingezetenen van Durmen, een ware christen naar den ouden stempel, was gewoon zonder het minste menschelijk opzicht den roozenkrans en andere gebeden voor te bidden.*

Ter staving citeert het *Liber* een passus uit Honoré Staes (1883) over de school van Durmen (pp. 174-175):

Ten jare 1873 is op Durmen eene zeer ruime en lieve school gebouwd door de zorgen van den zeer eerwaarden Heer Kanunnik van der Moeren, die de school ook onderhoudt. Zij dient tot lagere school en tevens tot bewaarschool. Rond de 170 kinderen ontvangen er een zeer goed onderwijs in al de hun noodige en nuttige wetenschappen.

De zeer eerwaarde Heer Kanunnik heeft op de ruime speelplaats zijner school, op eigene kosten, eene schoone Grot, ter eere van O.L.Vrouw van Lourdes, laten bouwen, om aldus van jongs af in de kinderen de ware godsvrucht tot de Onbevleete Maagd op te wekken. Daarenboven komen

hier de inwoners van Durmen den Rozenkrans bidden en andere vurige gebeden storten. Ten bewijze daarvan, willen wij hier een artikel mededeelen, welk wij in ons weekblad «De Zelenaar», in zijn nummer van den 14. Mei 1876, aantreffen :

«*MARIA'S MAAND OP DURMEN*».

«De Durmenaren vieren op eene voorbeeldige wijze de schoone maand van Onze Lieve Vrouw. Alle avonden, om 8 ure, gaan zij, in overgroote menigte, de Koningin des Hemels vereeren aan de Grot van O.L.V. van Lourdes, welke verleden jaar op hunne wijk door de zorgen van den zeer eerwaardigen Heer Kanunnik van der Moeren is opgericht.

Wij zijn voorwaar diep bewogen en zeer gesticht geweest, wanneer wij, over acht dagen 's avonds, aan de Grot komende, daar eene groote menigte volks, de mannen met ontdekten hoofde, nedergeknield vonden, godvruchtiglijk luidop met den genoemden weleerwaarden Heer Kanunnik, een Rozenhoedje biddende. Na dit gebed hieven de leerlingen der Bewaarschool een fraai gezang aan ter eere van Maria, waarop al de zangers der Wijk, den aandoenlijken lofzang «Ave Maria», onder begeleiding van speeltuigen, met veel gevoel uitvoerden. Daarna richtte de zeer eerv. Heer Kanunnik eene treffende aanspraak tot de vergaderde menigte, waarin hij onderanderen zijn spijt deed kennen van in hun midden niet te kunnen blijven, maar dan ook de hoop uitdrukte dat, na zijn vertrek, de toeloop naar de Grot en de vereering van O.L.Vrouw niet verminderen, maar integendeel immer aangroeien zouden.

Deze week hebben wij ons eenige keeren nog des avonds naar Durmen begeven, en het baart ons een innig genoegen te mogen verklaren, er ons te hebben kunnen overtuigen, dat de hoop van hunnen edelmoedigen Weldoener door de Durmenaren volkomen verwezenlijkt wordt.»

Deze traditie heeft zich te Durmen nog lang gehandhaafd, ook na de dood van kanunnik Van der Moeren. Was inmiddels zoveel aandacht uitgegaan naar de grot, dat de kapel werd verwaarloosd en in verval geraakte? In elk geval bleken in 1903 herstellingswerken nodig te zijn: *Mijnheer Karel Pilaet [geboortig van Thielrode, en woonachtig te Hamme] heeft ook in de maand December van hetzelfde jaar [= toen ook de kerk werd geschilderd], in frescolithe geschilderd de kapel van O.L. Vrouw ter Nood, gelegen aan den overkant der school, in 't begin der Kapellestraat, nadat deze kapel, zeer vervallen, hersteld was geweest door Joseph De Munck, metser te Waesmunster, onder het toezicht van den heer Francies Vlaminck, ondernemer te Waesmunster (22). Deze herstelling heeft gekost de som van 280 franken. Mijnheer Pilaet heeft zijne verf kosteloos geleverd ter eere van O.L. Vrouw, en slechts in rekening gebracht den loon voor den arbeid zijner schilderknappen, beloopende tot de som van 25 franken en 10 centiemmen (Liber memorialis I, p. 273).*

(22) In 1899 was aan deze ondernemer ook de vergroting van de Heilig-Hartkerk toegewezen.

Naar aanleiding van een missie tijdens de eerste wereldoorlog (van 30 maart tot 9 april 1918) alludeert het *Liber* (II, p. 72) op de bijzondere verering van de Durmenaren voor het Mariabeeld uit het kapelletje: *Den maandag 8sten April, uitgestelde feestdag van O.L.Vrouw Boodschap, hebben wij eene prachtige verlichting kunnen te weeg brengen. Het beeld van O.L.Vrouw ter Nood, uit het kapelleken, voor wie de bevolking eene zoo groote devotie heeft, werd geplaatst op een verhoog boven den hoogen altaar. Gansch de koor werd versierd met bloemen, groen en planten en ontelbare bougiën. De menschen, niettegenstaande de schaarsheid der keersen, hadden hunne laatste bougiën aangebracht. Des avonds het indrukwekkend sermoen over O.L.Vrouw en toewijding van al de parochianen aan de hemelsche Moeder. De aandoening van het volk was onbeschrijfelijk.*

Hoezeer de kapel tijdens de oorlogsjaren inderdaad een plaats van troost en hoop is geweest voor de Durmenaren, daaraan zal nadrukkelijk worden herinnerd door de organisatoren van het eeuwfeest in 1930. Deze grootse viering is onafscheidelijk verbonden met de naam van een vooraanstaand Durmenaar, de heer Celien Méchant, geboren op 27 juli 1881 en overleden te Borgerhout, in de leeftijd van 55 jaar, op 10 februari 1937. Hij was zijn carrière begonnen in het onderwijs, maar werd in 1917 gehecht aan het kabinet van Charles de Broqueville, die tijdens de eerste wereldoorlog in Le Havre als eerste-minister en minister van Oorlog de Belgische regering leidde. Na de oorlog was Méchant o.m. als kabinetschef in dienst bij de ministers P. Poulet en A. Van de Vyvere, en stond aan het hoofd van de Dienst voor Vereffening der Oorlogsschade. In die functies, aldus een *In memoriam* in de plaatselijke pers, *wist hij, met zijn uitmuntende talenten van verstand en wil, het grootsche werk van den wederopbouw bevredigend te regelen. In West-Vlaanderen is er geen enkel naoorlogsch pastoor die niet met eerbied en dankbaarheid over den Kabinetschef «kerkenbouwer» spreekt. Als loon voor zijn onvermoeid zwoegen viel hem vanwege Z.H. Paus Pius XI de schoonste kerkelijke onderscheiding ten deel* (bedoeld is hier de titel van Commandeur in de Orde van Gregorius de Grote). Ook zijn doodsprentje getuigt van zijn activiteit als kerkenbouwer: *De verschrikkelijke wereldoorlog had onze kerken uitgebrand of verwoest; hoevele heeft hij er helpen heropbouwen? Ze blijven thans de sprekende gedenkteekens van zijn christelijk apostolaat.*

Later bekleedde Méchant het ambt van Inspecteur-generaal van het ministerie van Landbouw en tenslotte van het ministerie van Financiën. Maar, zo vervolgt het geciteerde krantenbericht, *althoewel hij in Borgerhout woonde, was hij zelf met hart en ziel Zelenaar gebleven. Met Z.E.H. Kanunnik Van der Moeren deelde hij de liefde tot Durmen, zijn geliefd, klein vaderland.* Inderdaad, zoals Van der Moeren «een hond van Durmen verkoos boven een mens van Zele», zo placht Celien Méchant, die in de hoofdstedelijke administratie een topfunctie waarnam, naar het schijnt te zeggen dat hij «liever een hond van Durmen zag dan een mens uit Brussel». *Hoe gaarne vertoefde hij niet onder de eenvoudige menschen van Durmen, een bezoek van een*

Durmenaar was hem altijd dubbel aangenaam en het grootste genoegen voor hem was in de gelegenheid te worden gesteld voor « de menschen » van Durmen iets te kunnen doen. Naar men in Durmen vertelt, heeft de kapel van Onze Lieve Vrouw ter Nood zelfs haar voortbestaan aan hem te danken. Zij moest namelijk om verkeerstechnische redenen worden afgebroken bij het aanleggen van een nieuw wegdek op de baan Zele-Hamme (23). Maar dit kon, naar verluidt, worden verhinderd dank zij een krachtige tussenkomst van Méchant. Hij was het ook die het initiatief nam tot de jubelfeesten in 1930. Uit de open brief die het feestcomité (waarvan Méchant voorzitter was) vooraf richtte tot alle inwoners van Durmen, kan men opmaken dat de herdenking aanvankelijk voor de maand mei was gepland. De tekst illustreert treffend de betekenis van het kapelletje voor Durmen. Met « de gansche herstelling der kapel » zal o.m. de afboording in arduin bedoeld zijn, die uit die tijd moet dateren.

AAN DE INWOONERS VAN DURMEN

Wanneer ten jare 1830 de toenmalige Durmenaren een toevluchtsoord bouwden, de «Kapel van O.L.Vrouwe ter Nood», bevonden zij zich in een akeligen toestand. De wreedelijke besmettelijke ziekte - de cholera - heerschte in onze gemeente. Honderden menschenlevens werden weggemaaid, en de ijzelijke kwaal nam elken dag meerdere uitbreiding, tot wanneer een beroep gedaan werd op Onze Lieve Vrouwe. In allergrootsten nood, van daar «Onze Lieve Vrouwe ter Nood», werd de kapel gebouwd. De overleveringen verhalen van den grooten toeloop, die van het jaar 1830 af plaats had in die tijden van tegenspoed en rampen. Sedert dien is de kapel blijven bestaan en bestaat ze reeds een gansche eeuw als een toevluchtsoord in allen nood.

En hoe aandoenlijk als we herdenken: hoevele honderden malen heeft het kloksken reeds geklept om met zijn zilveren stemmeken de parochianen van Durmen samen te roepen in de Kapel van O.L.Vrouwe, om er te bidden voor een afgestorvene Durmenaar; om O.L.Vrouwe te smeeken den afgestorvene te willen vergezellen tot bij den troon van God. Dat zelfde klokje zal zijn werk voortzetten tot wanneer het - als 't God believen zal - ook voor ieder van ons zijn stemme over Durmen zal laten hooren en de familieleden, vrienden en kennissen zal bijeenroepen om een gebed voor de zielerust van ieder van ons te komen storten.

En hoe innig christelijk die ontelbare gebeden der talrijke Durmenaren, geleid door den Z.E. Heer Kanunnik Van der Moeren, zaliger, die alles ten pande stelde voor den bloei van zijn geliefkoosd Durmen.

En hoevele menschen vonden troost in het kapelleken van O.L.Vrouwe bij de droeve dagen van den wreeden wereldoorlog. Hoevele moeders en vaders

(23) De kapel belemmerde inderdaad het zicht voor wie vanuit de Schoolstraat de baan opreed. Zeer onlangs, nl. in december 1980, heeft het gemeentebestuur aan dit euvel verholpen door het plaatsen van een verkeersspiegel.

smeeften O.L.Vrouw voor het behoud van hun dierbare zonen, die moedig vertrokken, hun ouders een afscheidskruisken op het voorhoofd prentten, met de woorden op de lippen « O.L.Vrouw ter Nood zal ons terugbrengen in Durmen ».

Hoevele vrouwen troostten zich niet in die droeve bange tijden van afwezigheid van hun teergeliefden echtgenoot met enkele oogeblikken te gaan neerknielen bij O.L.Vrouw.

En hoe indrukwekkend die openbare gebeden des avonds, wanneer honderden menschen zich samschaarden rond de kapel en O.L.Vrouw smeeften voor 't behoud van hun geliefde parochie; en hoe wonder! O.L.Vrouw heeft de menigvuldige gebeden der Durmenaren verhoord. Wanneer honderden parochies totaal vernield werden, bleef Durmen totaal gespaard en bevrijd. Dank aan O.L.Vrouw!

Al die herinneringen doen ons dan denken aan den plicht dien wij hebben. In 1930 zal het de honderdste verjaring zijn van de stichting der kapel van O.L.Vrouw ter Nood. Het is ons plicht die gebeurtenis te herdenken en te vieren. Geen enkel Durmenaar mag en zal nalaten mede te helpen tot de viering van dat feest, dat zal plaats hebben in de maand Mei.

Het reeds gesticht comiteit zal zorgen voor de gansche herstelling der kapel, voor een nieuwe groep in de processie, enz. Daarom dienen alle Durmenaren eendrachtig te werken om in onze geliefde parochie een feest te vieren, dat al de voorgaande zal overtreffen. Om die overgroote onkosten te dekken zal er een omhaling gedaan worden in al de huizen. Dat de begoede menschen het zich als een plicht aanzien dit feest te steunen door een milde gift, dat de nederige menschen het hunne bijdragen volgens de spreuk « Hebt ge veel, geef veel: hebt ge weinig, geef van dat weinige, maar met een goed hart ». En uwe gift zal niet nutteloos wezen; 't zal alleenlijk dienen tot meerdere glorie van O.L.Vrouw ter Nood, die met welbehagen op hare vereerders zal nederzien.

*De Schrijver-schatbewaarder: De Eerevoorzitter: De Voorzitter:
Gilbert De Mets E.H. Boeykens, pastoor Hr. Celien Méchant*

*De Ondervoorzitters:
Benoît Suy — Petrus Heirman*

Leden: Michel Landuyt, Baziel Hebbelinck, Philemon Hulders, Camiel Hulders, Louis Famaey, Polydoor Van Haute, Leonard Van Dooren, Petrus Peelman.

De viering zelf ging uiteindelijk door op 14 september 1930. Zij bestond uit een plechtige hoogmis, een praalstoet en 's avonds te 19 uur de verlichting van de kapel en van de huizen en straten. Het gedetailleerd programma volgt in bijlage bij deze studie. Bij het sluiten van de feestelijkheden brachten de inwoners van Durmen aan Celien Méchant

een spontane en dankbare hulde. Vijf jaar later, op 24 juni 1935, nauwelijks twee jaar voor zijn dood, was hij weer aanwezig op een plechtigheid te Durmen, nl. de eremis van E.H. Emiel Hanselaer. Hij was daar, na minister van Koloniën Edmond Rubbens, de meest eminente personaliteit. Het persverslag brengt nogmaals de kapel ter sprake: *Bijzonder opgemerkt was het schoone jaarschrift aan het meer dan 100 jaren oud kapelleken van O.L.Vrouw ter Nood, namelijk: 't Zilveren kloksken van 't oud, kapelleken jubelt nu blij: Heil U, Godes gezalfde!*, en besluit: *Eere en dank aan al de inwoners van Durmen die door hunne samenwerking het feest waarlijk hebben doen lukken. Een bijzondere melding voor den Heer Inspecteur-Generaal Méchant, die geen gelegenheid laat voorbijgaan - als 't maar voor Durmen is - om zijn liefdadigheid te doen kennen.*

Nadien worden de gegevens veeleer schaars. Een krantenartikeltje van 16 januari 1938 meldt nog, onder de titel *Vandalenwerk te Zele-Durmen*, een inbraak van onbekenden in de kapel, waarbij de offerblok was geleidigd en de ruiten, de betonnen afsluiting en diverse voorwerpen waren stukgeslagen. Zoals steeds het geval was geweest sinds 1893 (tot op heden), bleef de kapel fungeren als rusthalte (voor *Tantum ergo* en zegen) in de grote processies (24). Elke eerste zondag van de maand, vanaf mei tot en met oktober, ging ook een kleine processie uit van de kerk naar de kapel, onder het zingen van de Latijnse litanie van Onze Lieve Vrouw. Deze traditie ging verloren onder pastoor A. Plasschaert (1967-1975). «Het kapelleke», zoals de Durmenaren zeggen, was vroeger ook een geliefde verzamelplaats van jonge mensen van de wijk. Vooral op mooie zomeravonden kwamen zij daar bijeen om wat te praten. Eertijds gooide men in de gracht die toen tot aan de kapel liep, een uit takken en bladeren gevlochten kruis, telkens wanneer een kind uit de parochie was gestorven. Hedentendage dient het kapelletje nog wel eens als «uitkijkpost» voor sommige bejaarden met vrije tijd. Ter gelegenheid van de Vlaamse kermis van 21-23 juli 1978 werden op oude handpers gedrukte schetsen van de kapel verkocht, waarvan nu in menig huis van Durmen een exemplaar prijkt. De kapel zelf wordt thans onderhouden door Mevr. C. Van Hese, die met het geld van de offerblok af en toe een mis laat opdragen ter ere van Onze Lieve Vrouw ter Nood. Als bidplaats is zij in de regel toegankelijk op zon- en feestdagen.

Wij belanden zo terug bij de geslaagde herdenking van 8 september 1980. Bij de aanvang van deze studie werd geпоogd ze in de hedendaagse

(24) In den beginne gingen te Durmen drie processies uit. Op Sacramentszondag ging men tot aan de Durme (aan de kaai van Victor Suy werd dan een rustaltaar geplaatst), op 15 augustus naar het «Hoekske» (richting Durmenbaan) en dan naar het «Hageland» (richting Sint-Anna), en op de eerste zondag van oktober (kermis te Zele) tot aan de kapel van Onze Lieve Vrouw ter Nood. Later werden wijzigingen aangebracht (o.m. in 1955) en viel de processie naar de Durme weg. Nu gaat er nog één processie uit, nl. op Sacramentszondag, waarbij om de drie jaar alle straten worden aangedaan.

(cliché Gazet van Antwerpen)

Kaarsjesprocessie en lof aan de kapel op 8 september 1980.

context te situeren. Maar ondanks het huidige klimaat van «restauratie», zijn dergelijke religieuze manifestaties toch ook weer anders dan vroeger. Er werd in de voorgaande bladzijden vrij veel cursief geciteerd, mede om de lezer de *mentaliteit* van destijds te laten aanvoelen. Welnu, het is gewoon ondenkbaar, ook voor wie godsdienstig is, vandaag de dag nog over een dergelijk onderwerp te schrijven op een toon en in bewoordingen zoals dit pakweg vijftig jaar geleden (en zelfs nog later) werd gedaan (25). Dit soort mutaties nagaan is de taak van de *mentaliteitsgeschiedenis*, een nog vrij recente tak in de historische wetenschap. Juist daarom komt bedoelde term ook voor in de titel van deze bijdrage. Wie trouwens de wetenschappelijke kerk- en godsdienstgeschiedenis enigszins van nabij

(25) Het in het *Liber memorialis* meer dan eens terugkerende adjectief *aandoenlijk* bvb. geeft uitstekend de sensibele van toen weer. Maar de supra geciteerde passus uit het *Liber*, waarin Lodewijk De Cock wordt geprezen als een "ware christen naar den ouden stempel" omdat hij "zonder het minste menselijk opzicht" bij de grot van O.L.Vrouw van Lourdes de rozenkrans en andere gebeden voorbad, toont anderzijds aan dat men ook toen, en *ondanks* het massaal succes van dit soort uitingen van emotionele godsdienstbeleving, ter zake reeds bewust of onbewust het verleden idealiseerde. Dit verschijnsel (de *laudatio temporis acti*) is overigens van alle tijden...

(cliché Gazet van Antwerpen)

De versierde kapel op 8 september 1980.

volgt, zal reeds hebben opgemerkt dat zich daarin, vooral in de voorbije twintig jaar, een betekenisvolle omwenteling heeft voorgedaan. Deze discipline is geen ivoren toren meer, die religieuze feiten en ideeën op louter stichtelijke wijze behandelt en ze zo isoleert uit de gehele werkelijkheid en uit de algemene historische evolutie (politiek, sociaal-economisch, cultureel en mentaal), alsof zij *ook* daarvan niet afhankelijk zouden zijn. Het is zonder meer duidelijk dat de geestelijke stroomversnelling waarin de Kerk zelf in de zestiger jaren is terecht gekomen, daaraan niet vreemd is. Mij valt op hoezeer men de algemene mentaliteitsveranderingen (in feite verandering in continuïteit en continuïteit in de verandering) kan afmeten aan en aflezen uit de geschiedenis van een bescheiden dorp, tenminste wanneer daar een goed bijgehouden schriftelijke overlevering voorhanden is, zoals het geval is voor Zele-Durmen. Het *Liber memorialis* van deze parochie bevat ter zake nog een schat aan gegevens... Maar intussen ontvolkt Durmen en worden vragen gesteld over de toekomst van deze wijk als parochie. Zullen de Durmenaren inderdaad in het jaar 2030 nog het tweehonderdjarig bestaan van hun oudste heiligdom vieren...?

Ze-le-Durmen, 28 december 1980.

B I J L A G E

GEMEENTE ZELE

PAROCHIE DURMEN

JUBELFEEST

TER GELEGENHEID VAN HET

HONDERDJARIG BESTAAN

DER

KAPEL VAN O. L. VROUW

TER NOOD

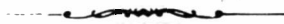

GODE ZIJ LOF EN EERE AAN O. L. VROUW

1830.

1930.

GEMEENTE ZELE. --- PAROCHIE DURMEN.

GROOTE FEESTELIJKHEDEN

OP ZONDAG 14 SEPTEMBER

TER GELEGENHEID

VAN HET HONDERDJARIG BESTAAN

DER

KAPEL VAN O. L. VROUW TER NOOD

ORDE VAN DEN STOET :

- 1) Eerewachten : HH. Michael en Georges (Voorstaander van den Vrede.) (te paard).
- 2) Riddersorde : Ridders van Maltha (Beschermers van weduwen en weezen) (te paard).
- 3) Koninklijke Harmonie Zele.
- 4) Verheerlijking van 't H. Hart, Patroon der Parochie. De 12 Beloften
- 5) **PRAALWAGEN** : Verschijning van 't H. Hart aan Margaretha.
- 6) Jezus, de goede Herder en Kindervriend.
- 7) De Kruisdraging : A. Longinus (te paard).
B. O. L. Heer.
C. O. L. Vrouw.
D. Simon van Syrene met zijn twee zonen.
- 8) Zegepraal van 't Kruis.
1) H. Helena en Keizer Constantinus en Veldoverste (Ontdekking van 't Kruis) (te paard).
2) H. Eustachius (Romeinsch veldheer bekeerd door 't Kruis.) (te paard).
- 9) Fanfaren, Heikant.
- 10) Apostelen der Voortplanting van 't Geloof.
1) H. Gregorius.
2) H. Franciscus Xaverius. (te paard).
3) H. Hubertus
4) H. Martinus. (te paard).

PROGRAMMA :

ZATERDAG 13 SEPTEMBER

10 uur. Aanvang van de feestelijkheden door klokgelui en kanongeschet.
Algemeene vergadering van de leden der Kapel, Straten en Huizen der Parochie.

ZONDAG 14 SEPTEMBER

6 1/2 uur. Algemeene Communie.

10 uur. **PLECHTIGE L'OGGMS**, met de welwillende medewerking van Meester EDMOND DE HERDT, violonist, leeraar aan 't Koninklijk Conservatorium van Antwerpen en heer BERNARD DE METS, kunstzanger te Antwerpen.
Kanselfeest door den Z. E. Pater Torfs, Overste van het Retraïtenhuis te Lier.

10 uur. **OPTOCHT** door de parochie van een **Godsdienstig en Geschiedkundigen Stoet**.
Daarna leeszitting in open lucht. Redevoeringen door den Z. E. H. Van Kerckhove, Dioc. Best. te Gent en Z. E. Pater Torfs, Overste te Lier.
Er zullen luidspreekers geplaatst worden.

7 uur. **Prachtige verlichting der Kapel**, Huizen en Straten der Parochie.

HET FEESTCOMITEE :

De Eere-voorzitter, L. H. BOEYKENS, pastoor.
De Voorzitter, G. DE MEÏS.
De Onder-voorzitters, H. CEL. MECHANT, Inspecteur Generaal.
HEN. SUY, P. HEJRMAN.
Leden : L. Famssey, B. Hebbelincx, C. Holders, Ph. Holders M. Landuyt, P. Peckman, L. Van Dooren, P. Van Haute.

MARIA'S HEMELVAART

I.

Zacht wuiven zangen, Zoet van verlangen,
In al de rangen van 't Englenkoor.
Harpen weerklinken, Lichtkleuren blinken,
Straalbundels zinken Flikkrend aldoor.
Hoort gij het ruischen, Zwellende bruisen,
't Heerlijk gezang van 't Engelenkoor ?
't Heerlijk gezang van 't Engelenkoor ?

II.

Zingende wachten : Serafs en Krachten,
Cherubs en Machten, Boden van God.
Allen verrijzen uit Gods paleizen
Om nu te prijzen Maria's lot ;
Om Haar te loonen
Om Haar te kronen,
Om Haar te leiden bij haren God !

III.

Jubelende Englen Bloemtakken strenglen,
Lofzangen mengen Zij Haar ter eer !
Blijde weergalmen Statige Psalmen,
Reukvaten walmen Geurend steeds meer !
Hooger geleien Haar alle reien
Op naar de lichte hemelensfeer.

ZEELSE SOLDATEN VOOR FRANKRIJK.

DE CONSCRIPTIE TE ZELE GEDURENDE DE FRANSE OVERHEERSING (1795 - 1814)

door

Dr ALBERT COUCKE

*In memoriam
dr Avil Geerinck,
burgemeester van Zele
(1971 - 1980).*

BIOGRAFIE

1. GESCHIEDENIS VAN BELGIE TIJDENS DE FRANSE OVERHEERSING:
P. VERHAEGEN, *La Belgique sous la domination française (1792-1814)*, 5 delen,
vooral t. III. *La guerre des paysans 1798-1799*, Bruxelles-Paris, 1935.
t. IV. *L'empire*, Bruxelles-Paris, 1929.
t. V. *La chute de l'empire*, Bruxelles-Paris, 1929.
2. GESCHIEDENIS VAN ZELE:
F. MICHEM, *Zelee en zije geschiedenis*, Antwerpen-Brussel, 1957.
3. ARCHIEF VAN HET SCHELDEDEPARTEMENT:
RIJKSARCHIEF GENT (RAG): SCHELDEDEPARTEMENT (Schelde) en HOLLANDS FONDS A en B (HF.)
4. ARCHIEF VAN ZELEE:
RIJKSARCHIEF GENT: ZELEE OUD (ZO) en ZELEE MODERN (ZM).
GEMEENTEARCHIEF TE ZELEE: (GAZ).
5. KALENDER:
FR. GEVAERT, *De Republikeinse kalender en de volledige vergelijkingstabellen met de Gregoriaanse kalender*, Heule, 1965.
6. GELEGENHEIDSBRONNEN:
worden vermeld in de loop van de tekst.

INLEIDING

DE ZUIDELIJKE NEDERLANDEN WORDEN BIJ FRANKRIJK INGELIJFD (1795).

Door het verdrag van Utrecht (1713) gingen de zuidelijke Nederlanden over van de Spaanse Habsburgers naar de Oostenrijkse. Op een kortstondige Franse bezetting na (1745-1748), bleven de Oostenrijkse Nederlanden in de achttiende eeuw van oorlogen gespaard. Daardoor en mede door de verstandige economische politiek van Marie Theresia (1740-1780), kende ons land, niettegenstaande de sluiting van de Schelde, een betrekkelijke welvaart.

Het einde van de eeuw was echter niet even rustig. In een tijdspanne van zes jaar kwamen volgende schokken de rust verstoren:

- oktober 1789: Brabantse Omwenteling tegen Jozef II, met op 10 januari 1790 de uitroeping van de onafhankelijkheid van de Verenigde Belgische Staten.
- 10 december 1790: verdrag van Den Haag en eerste Oostenrijkse Restauratie.
- 6 november 1792: de in ons land binnengevallen troepen van generaal Dumouriez verslaan het Oostenrijkse leger van generaal Clerfayt bij Jemappes en veroveren onze gewesten.
- 18 maart 1793: generaal Dumouriez lijdt de nederlaag bij Neerwinden; tweede Oostenrijkse Restauratie.
- 26 juni 1794: de Fransen onder generaal Jourdan verslaan de Oostenrijkse troepen bij Fleurus en veroveren België definitief.

Door de wet van 9 vendémiaire van het jaar IV (1 oktober 1795) wordt ons land bij Frankrijk ingelijfd en leeft aldus de verschillende wijzigingen mede die het Franse regime doormaakte: de Conventie (heerschappij van Robespierre en van de volksmassa) tot 1795; het Directoire (overzicht van de burgerij) tot 1799; het Konsulaat (waarin Napoleon Bonaparte in feite reeds de diktatuur voerde) tot 1804 en tenslotte het Keizerrijk van Napoleon, waaraan definitief een einde werd gesteld door de slag bij Waterloo op 18 juni 1815.

Als onderdeel van Frankrijk moesten onze gewesten geregeld belastingen betalen en troepen leveren. Ook werden ze meegesleept in de financiële ruïne veroorzaakt door de inflatie van de assignaties. De geestelijkheid die zich niet aan de staat wilde onderwerpen, werd vervolgd.

Alle oude bestuurlijke indelingen en instellingen werden afgeschaft en vervangen door een uiterst gecentraliseerd bestuur: het land werd ingedeeld in negen departementen, die nagenoeg overeenstemmen met onze huidige provincies. Een departement stond onder het gezag van een prefekt en werd onderverdeeld in arrondissementen onder een onderprefekt. Ieder arrondissement was verdeeld in kantons en deze weer in municipaliteiten of gemeenten. Een gemeente met 5.000 inwoners vormde op zichzelf een kanton, gemeenten met minder inwoners werden in één kanton samengebracht.

Zo was Zele met zijn circa 7.500 inwoners gemeente en kanton in het arrondissement Dendermonde van het Schelvedepartement, hoofdstad Gent.

EERSTE DEEL.

DE CONSCRIPTIE VAN HET JAAR VII EN VIII

(22 september 1798 - 22 september 1800).

A. DE CONSCRIPTIE VAN HET JAAR VII

(22 september 1798 - 21 september 1799).

1. DE WET VAN 19 FRUCTIDOR VI (5 SEPTEMBER 1798).

De jonge Franse republiek, waar de wetgevende macht in handen was van de Raad der 500 en de uitvoerende in die van het Directoire, zag zich tallenkante door vijanden omringd. Aan de overzijde van het kanaal deed de Engelse eerste minister Pitt zijn uiterste best om een coalitie tegen Frankrijk te vormen. Toen besloot de Raad der 500 tot het oprichten van een sterk landlegger en vaardigde de wet uit van 19 fructidor van het jaar VI.

Waar de legers in Europa tot nog toe steeds uit vrijwilligers en beroepssoldaten gevormd werden, huldigde deze wet het principe dat in geval van nood elke burger de plicht had als soldaat zijn vaderland te verdedigen. Alle mannen die ten volle 20 jaar waren en nog geen 25 zouden op lijsten worden gebracht (conscrits) om opgeroepen te worden en wel in vijf jaarklassen. Tot de eerste klas behoorden diegenen die op 1 vendémiaire VII (22 september 1798) 20 jaar waren geworden, tot de tweede die van 21 jaar, tot de derde die van 22, tot de vierde die van 23 en tot de vijfde die van 24 jaar. (1). In elke klas zouden de conscrits gerangschikt worden volgens de leeftijd. De oproeping zou beginnen met de eerste klas en de legerdienst zou vier jaar duren. Wie in de loop van de maand vendémiaire de leeftijd van 25 jaar bereikte, werd definitief vrijgesteld. Vervangingen waren uitgesloten.

Binnen de maand na het afkondigen van de wet moesten de gemeenten de vijf lijsten van conscrits opmaken en naar het departement sturen. Op hun beurt zouden de departementen dan de vijf lijsten opmaken voor geheel het departement en er een afschrift van zenden naar de minister van oorlog. Elk volgend jaar moest de lijst opgemaakt worden van de nieuwe eerste klas.

De wet voorzag ook sankties. Bleven de gemeenten in gebreke, dan zouden speciale kommissarissen gezonden worden op kosten van de

(1) De republikeinse kalender bevatte 12 maanden van 30 dagen, met als eerste vendémiaire. Op het einde van het jaar kwamen daar nog 5 jours complémentaires bij. Zie Aanhangsel I.

gemeente. Conscrits die op valse verklaringen werden betrapt, zouden vooraan op de lijst van de eerste klas worden opgeschreven, zodat ze het eerst werden opgeroepen. Wie geen gevolg gaf aan zijn oproepingsbevel, zou als deserteur worden beschouwd: hij zou gestraft worden met het verlies van zijn burgerrechten en van zijn erfrecht; ook zou hij geen openbaar ambt meer kunnen bekleden noch giften of pensioenen ontvangen. Wie een conscrit bij bedrog hielp, zou gestraft worden met vijf jaar in de ijzers (la peine du boulet).

Op de eerste complémentaire dag van hetzelfde jaar VI (17 september 1798) verscheen een circulaire van de minister van oorlog met praktische schikkingen voor de uitvoering van de wet. De leeftijd moet aangeduid worden in jaren, maanden en dagen sedert 22 september. Hierbij zal men steunen op de verklaringen van de opgeroepen zelf. Er bestaat inderdaad nog geen burgerstand voor die jaren en men beschikt alleen over de parochieregisters. Wordt geen gevolg gegeven aan de eerste oproeping, dan volgt er een tweede en zelfs een derde. Wordt ook daar geen gevolg aan gegeven, dan plaatst men de conscrit vooraan op de lijst.

2. HET BESLUIT VAN 3 VENDEMAIRE VII (24 september 1798).

Op 3 vendémiaire VII (24 september 1798) komt een nieuw besluit van de Raad der 500: om vlug in staat te zijn het vaderland te verdedigen, zullen onmiddellijk 200.000 man in actieve dienst opgeroepen worden. Hiertoe zal men eerst de eerste klas oproepen en, zo dit niet volstaat, de jongsten van de tweede klas.

Op de 11e derzelfde maand (2 oktober) geeft de minister van oorlog instructies voor de uitvoering van de wet. De lijsten der conscrits moeten in het openbaar aangeplakt worden met de verwittiging dat ze zich moeten klaar houden om op het eerste bevel op te trekken. In elk kanton moet een jury aangesteld worden om te oordelen over de aanvragen tot vrijstelling wegens ziekte of lichamelijke ongeschiktheid. Ze moeten bestaan uit vijf huisvaders die kinderen in dienst van het vaderland hebben, bijgestaan door een geneesheer en de plaatselijke kommissaris van de regering. Deze laatste twee hebben geen stemrecht. Over elk geval afzonderlijk dient een proces-verbaal opgesteld te worden, door alle juryleden ondertekend. De lijst van de vrijgestelden moet in de vergaderzaal op een zichtbare plaats uitgehangen worden.

De centrale administratie stelt de dag van het vertrek vast en de municipale autoriteiten roepen de conscrits op om zich op de vastgestelde dag in de hoofdplaats van het kanton aan te bieden. Vandaar worden ze, liefst door een officier van de reserve, naar de hoofdplaats van het departement begeleid. Wie te laat komt wordt gestraft met evenveel dagen militaire gevangenis als hij dagen te laat kwam. Ter plaatse mogen de oorlogskommissarissen aan de conscrits de zogenaamde kleine

uitrusting uitreiken: twee paar kousen, twee paar schoenen, twee paar hemden en een havre-sac (ransel). De overige uitrusting, uniform en bewapening, zullen ze krijgen op de plaats van bestemming.

In de loop van de volgende maand (brumaire) moesten de plaatselijke administraties aan de centrale overheid de lijst laten geworden van diegenen die het oproepingsbevel niet nakwamen.

3. *INDRUK IN HET LAND (2).*

Sedert het land onder vreemde overheersing was gekomen, was de dienstplicht alhier in onbruik geraakt. Inderdaad verkozen de vreemde heersers betaalde huursoldaten aan te werven, uit vrees dat inheemse troepen soms de drang naar onafhankelijkheid zouden dienen. Reeds bij de inlijving bij Frankrijk door de wet van 9 vendémiaire IV (1 oktober 1795) was de vrees voor algemene dienstplicht opgerezen, niet in het minst toen volksvertegenwoordiger Lefèbvre deze inlijving aanpreef met het argument dat ons land goed was om Frankrijk een leger van 80.000 man aan de hand te doen.

De afkondiging van de wet van 19 fructidor VI, (5 september 1798), gevolgd door het uitvoeringsbesluit van 3 vendémiaire VII, (24 september 1798), bewees de gegrondheid van deze vrees.

Daarenboven had het Directoire in een adres aan het Franse volk, aangenomen op 9 vendémiaire VII (30 september 1798), aan allen laten weten dat het zich tot doel stelde de strijd tegen de godsdienst en het koninkdom weer op te vatten en nog uit te breiden.

Toen rees tallenkante het verzet. Allerhande drijfveren, als de afkeer voor de republiek, de vijandschap tegen vreemdelingen, de gehechtheid aan de onafhankelijkheid, het heimwee naar het verleden en het treuren om verloren goederen en voorrechten, verenigden allen tot eenzelfde doel.

Toen de wet werd uitgevaardigd, was de verontwaardiging algemeen. Overal zag men aanplakbrieven en verspreidde men geschriften tegen de conscriptie. Ook te Zele zag men op de muren aanplakbrieven die opriepen tot de heilige oorlog.

4. *EERSTE UITVOERINGSMAATREGELEN.*

Op 26 vendémiaire VII (17 oktober 1798) stuurt het Scheldedepartement aan de verschillende kantons de instructies van de minister van oorlog van 11 vendémiaire (2 oktober), vergezeld van zijn eigen onderrichtingen: de conscriptielijsten van de eerste klas moeten binnen de drie dagen naar Gent opgestuurd worden en hierbij wordt geen enkel uitstel geduld. Onmiddellijk

(2) P. Verhaegen, t. III, bl. 341-346.

daarop moet de jury samengesteld worden die moet oordelen over de lichamelijke ongeschiktheid. Geheel de municipale administratie moet de zittingen van deze jury bijwonen en naast de juryleden de processen-verbaal ondertekenen, die 24 uur na het beëindigen van de werkzaamheden naar Gent moeten opgestuurd worden. Bedrog zal zeer streng gestraft worden. De plaats van bestemming van de opgeroepen conscrits is Parijs.

De volgende dag, 27 vendémiaire (18 oktober), volgt een nieuw schrijven vanwege het departement met de interpretatie van de bijgevoegde cirkulaire van de minister van oorlog op 14 vendémiaire VII (5 oktober 1798) over zekere misbruiken bij de vrijstellingen.

Zo schijnt de wagen vertrokken, maar in de nacht van zaterdag 29 op zondag 30 vendémiaire (20 tot 21 oktober) breekt te Zele de Boerenkrijg los, waarbij o.a. de conscriptiepapieren samen met de omgehakte vrijheidsboom worden opgestookt (3). De daarop volgende moeilijkheden eisen nu alle aandacht op. Zo bereiken de brieven van de prefekt van 26 en 27 vendémiaire Zele slechts op 8 en 13 brumaire (29 oktober en 3 november 1798).

Op 30 brumaire (20 november) ontving het gemeentebestuur een brief van de prefekt, gedateerd op 19 brumaire (9 november), waarin hij herinnert aan zijn schrijven van 26 vendémiaire en vaststelt dat hij tot nog toe niet het minste antwoord heeft ontvangen. Hij wijt dit stilzwijgen aan de troebelen in het departement en aanvaardt dit als een geldige verontschuldiging. Nu is het echter hoog tijd om de werkzaamheden ernstig aan te vatten.

Op 1 frimaire VII (21 november 1798) stuurt de minister van oorlog Scherer een rondschrijven, dat langs het hoofdkwartier te Brussel, Zele eerst op 17 frimaire bereikt (8 december). Hij heeft met tot droefheid stemmende zekerheid vernomen dat veel jongelingen van de eerste klas zich hebben weten te onttrekken aan hun plicht door het omkopen van de openbare ambtenaren «qui n'ont point rougi de protéger la lâcheté et de mettre un prix à cette infamante protection» door hen aan hun dienst te verbinden. De minister geeft de conscrits die in dit geval zijn, tijd tot 20 frimaire (10 december) om zich bij hun korps te voegen, zoniet zullen ze als deserteurs beschouwd worden. Officieren, militaire agenten, openbare funktionarissen die na die datum nog een conscrit in dienst hebben, zullen onmiddellijk afgezet worden.

Te Zele zit men intussen nog altijd met de handen vol door de gevolgen van de troebelen: op 2 en 3 frimaire (22 en 23 november 1798) wijdt de raad twee volle zittingen aan de maatregelen die moeten genomen worden om de opgelegde boete van 120.000 frs te betalen en de geëiste gijzelaars aan te duiden (4).

(3) *F. Michem, bl. 251-254.*

(4) *RAG, ZM 151.*

Maar het is niet alleen te Zele dat de werkzaamheden niet vorderen. Op 4 frimaire (24 november 1798) herinnert de minister van oorlog aan artikel XXV van de wet van 19 fructidor VI, dat de municipale administraties de verplichting oplegt de conscriptietabellen van elke klas naar het departementsbestuur op te sturen. Met leedwezen stelt hij vast dat de gemeenten die verplichting niet zijn nagekomen en dreigt met de onverbiddelijke toepassing van de straffen hiervoor voorzien in artikel XXX van dezelfde wet. Hij eist dat de lijst van de eerste klas terstond wordt opgestuurd en dat die van de andere vier klassen er onverwijld zullen op volgen.

Deze cirkulaire bereikt Zele op 28 frimaire (18 december), samen met een brief van het departementsbestuur, gedateerd op 21 frimaire (11 december), waarin de gemeente dringend wordt aanbevolen zich naar deze eis te schikken.

5. DE LIJST VAN DE CONSCRITS VAN DE EERSTE KLAS TE ZELE.

Te Zele doen ze intussen hun uiterste best. De sekretaris heeft in het parochieregister van de dopen de namen opgetekend van de jongens geboren tussen 22 september 1777 en 21 september 1778. Daarna heeft hij aan de hand van het register van overlijdens de namen geschrapt van degenen die intussen zijn overleden. Ook heeft hij op de lijst aangetekend welke jongens Zele verlaten hebben voor een andere woonplaats. Op deze manier komt hij tot een lijst van 66 namen, gerangschikt naar leeftijd, van Copers Jean François, 20 jaar en 15 dagen, tot Coppieters Geeraard, 20 jaar, 11 maanden en 25 dagen, met opgave van hun gestalte, beroep en verblijfplaats. In de kolom «Observations» vinden we genoteerd dat er twee te Lokeren wonen, een te Waasmunster, een te Brussel, een te Hamme Ste Anna en een te St. Niklaas. Een is in oktober 1777 gestorven, drie zijn lichamelijk ongeschikt, twee zijn «parti avec les brigands», een is aangehouden en een zit opgesloten in het tuchthuis te Gent. De kolom «Gestalte» is slechts ingevuld bij twintig man: het zijn diegenen die zich op het gemeentehuis hebben aangeboden om zich te laten opschrijven, zoals de wet het voorschrijft.

Deze lijst sturen ze op 2 nivôse VII (22 december 1798) op naar Gent met de belofte dat de lijsten van de andere klassen weldra zullen volgen (5).

Ondertussen is op 11 frimaire (1 december) de jury samengesteld die ter plaatse moet oordelen over de lichamelijke geschiktheid van de conscrits die zich op ziekte of invaliditeit beroepen. Ze bestaat uit vijf huisvaders, namelijk Benoit De Rop (schoenmaker, Dorp), Louis

(5) R.A.G., IIIe, A 348. Het klad is weer te vinden in het gemeentearchief te Zele.

Michiels (kleermaker, Dorp), Jean François Bosteels (sekretaris, Dorp), Jean Baptiste Copers (Zandberg) en Jean Rillaer (Kouter). Hierbij wordt gevoegd citoyen Joseph François Charles Van Driessche, officier de santé «pour éclairer la religion du jury» (bedoeld zal wel zijn la décision). Het stuk is ondertekend door Pieter Mariën, president, Thomas Roels, Louis F. Van Driessche, J.F. Bosteels, sekretaris en C. Benedictus De Block, die voorlopig de vermoorde kommissaris Debbaut vervangt. (6)

6. VERTREK VAN DE EERSTE CONSCRITS UIT ZELE.

Eindelijk gelukt men er ook in enkele conscrits naar Gent te doen optrekken. Omdat Zele door de onlusten van de Boerenkrijg een kwade roep had gekregen, oordeelde de municipale administratie het gewenst de vertrekkende conscrits een soort bewijs van burgertrouw mede te geven, opdat ze te Gent niet met argwaan zouden bekeken worden. Een viertal hiervan zijn nog in het archief te Gent weer te vinden, o.a. dit van Pierre Benoit Bosteels, zoon van de sekretaris (7).

In het archief te Zele vinden we de lijst van 66 conscrits die tussen 9 frimaire en 19 messidor VII (20 november 1798 en 7 juli 1799) naar het depot te Gent, het voormalig Jezuitenklooster (8), zijn opgetrokken. De eerste dertig namen zijn die van de conscrits van de eerste klas die tot 14 ventôse VII (4 maart 1799) uit Zele vertrokken zijn.

Deze lijst verschilt enigszins met een lijst van 28 namen die we vinden te Gent in een register, waarin alle aankomsten in het depot opgetekend zijn tussen 7 frimaire en 26 pluviôse VII (27 november 1798 en 14 februari 1799). (9). Inderdaad, op de lijst van Zele staan er zeven namen vermeld die niet op die van Gent voorkomen, en, omgekeerd, staan er vijf namen op de lijst van Gent, die niet op die van Zele te vinden zijn. (10).

De lijst van Gent geeft naast hun rangnummer van aankomst, hun naam en voornaam, geboorte- en woonplaats, beroep, leeftijd, gestalte en signalement. In een laatste kolom, «Observations», staat vermeld wat

(6) RAG, ZM 151.

(7) RAG, HF, A 427.

(8) Isambert, *commissaire des Guerres*, aan de Prefekt te Gent op 23 germinal an VIII (13 april 1800): «la caserne dite des Jésuites est celle destinée pour loger les conscrits qui doivent se réunir à Gand». RAG, Schelde 1614.

(9) RAG, Schelde 1576. Zelfde Lijst RAG, HF, A 291.

(10) Alleen op de lijst van Zele: François Jacques Coppeliers, Jean François Goossens, Emmanuel Jos. De Beule, Joseph Van Driessche, Ludgère Van Driessche, Pierre Emmanuel Van Lokeren, Jacques Coppeliers. Alleen op die van Gent: Ignace Waegeman, Jean Fr. Steels, Benoit Cosijn, François Vandevoorde en Grégoire Van Driessche.

van hen geworden is. De tabel is naar het einde toe zeer onvolledig ingevuld. We laten hem hier volgen, maar zonder het signalement.

In totaal staan er op de lijst van alle conscrits uit heel het departement die te Gent zijn aangekomen 3102 namen, waaronder 28 uit Zele:

7	frimaire	(27 november 1798)	:	13	op een totaal v.	32.
10	frimaire	(30 november 1798)	:	3	op een totaal v.	4.
11	frimaire	(1 december 1798)	:	3	op een totaal v.	38.
15	frimaire	(5 december 1798)	:	1	op een totaal v.	9.
4	nivôse	(24 december 1798)	:	1	op een totaal v.	10.
6	nivôse	(26 december 1798)	:	1	op een totaal v.	176.
11	nivôse	(31 december 1798)	:	1	op een totaal v.	36.
18	nivôse	(7 januari 1799)	:	3	op een totaal v.	61.
23	nivôse	(12 januari 1799)	:	2	op een totaal v.	205.

Van de 28 is er een naar huis teruggestuurd omdat hij zijn rechteroog kwijt is en drie zijn al na enkele dagen gedeserteerd, terwijl er over de laatste twee niets wordt medegedeeld.

(11) RAG, Schelde 1576 en HF, A 291. Allen zijn geboren en wonende te Zele, behalve Waegeman, geboren en wonende te Grembergen en Vandevoorde, geboren te Kalken en wonende te Zele.

LIJST VAN DE CONSCRITS VAN DE EERSTE KLAS
AANGEKOMEN TE GENT (11).

N ^o	Nom et Prénom	Profession	Age A.M.J.	Taille	Observations
ARRIVE LE 7 FRIMAIRE 7e ANNEE REPUBLIQUE:					
20	Ancelme Jos. Bontinck	filetier	20.04.08	1.75	parti le 18 frimaire
21	Emmanuel Van Uytvanck	marchand colporteur	ignoré	1.73	parti la 29 frimaire
22	Pierre Fr. Van Onderbergen	négociant	20.08.19	1.80	parti le 18 frimaire
23	Jean Baptiste Derop	cordonnier	20.04.14	1.78	parti le 18 frimaire
24	Jacques Emm. Govaert	cultivateur	20.07.14	1.785	parti le 18 frimaire
25	Jean Fr. De Bock	tisserand	20.09.25	1.72	parti le 18 frimaire
26	Pierre Benoit Bosteels	distillat. de genèvre	20.07.21	1.765	parti le 18 frimaire
27	Jacob Jos. Vanhecke	colporteur	20.08.02	1.74	parti le 18 frimaire
28	Charles Jos. Michiels	chaudronnier	20.02.21	1.65	privé de l'oeil droit renvoyé
29	Ferdinand Van Langenhove	tisserand	20.08.21	1.655	parti la 18 frimaire
30	Joseph Ben. De Kinder	tisserand	20.02.06	1.705	déserté le 16 frimaire
31	Emmanuel De Geest	cultivateur	20.10.06	1.74	parti le 18 frimaire
32	Jean Fr. Copers	tisserand	20.10.15	1.73	déserté le 16 frimaire
ARRIVE LE 10 FRIMAIRE AN 7:					
48	Ignace Waegeman	laboureur	20.03.10	1.705	parti le 18 frimaire
49	André Neus	tisserand	20.02.25	1.67	parti le 18 frimaire
50	Pierre Ferd. Van Haute	domestique	20.04.19	1.60	parti le 18 frimaire
ARRIVEE DU 11 FRIMAIRE:					
55	Augustin Hamelinck	journalier	20.05.16	1.77	parti le 18 frimaire
56	Pierre Joseph Meeus	laboureur	20.06.22	1.75	parti le 18 frimaire
57	Jean Em. Van Rillaer	tisserand	20.11.06	1.58	parti le 18 frimaire
ARRIVE LE 15 FRIMAIRE AN 7:					
147	Bernard Landuyt	laboureur	20.09.28	1.67	déserté le 20 frimaire
ARRIVEE DU 4 NIVOSE:					
929	François Jos. Vanden Abeele	filetier	20.02.26	1.59	parti le 6 nivôse
ARRIVEE DU 6 NIVOSE:					
1032	Jean Fr. Steels	tisserand	22.—.—	1.70	parti le 10 nivôse
ARRIVEE DU 11 NIVOSE:					
1394	Benoit Cosijn	ouvrier	20.05.04	1.86	parti le 13 nivôse
ARRIVEE DU 18 NIVOSE:					
1749	François Vandevoorde	laboureur	22.—.—	1.66	parti le 18 nivôse
1792	Jean Fr. Devriend	boucher	20.—.—	1.755	parti le 21 nivôse
1793	Pierre L. De Meulenaer	ouvrier	20.—.—	1.655	parti le 21 nivôse
ARRIVEE DU 23 NIVOSE:					
2212	Grégoire Van Driessche	laboureur	20.—.—	1.73	—
2213	Paul Fr. Van Driessche	laboureur	20.—.—	1.61	—

(11) 2^eie voetnoot op blad 89.

7. DE TOCHT VAN GENT NAAR PARIJS.

In een verslag door Durand, commandant pour la réception des conscrits te Gent, gedateerd op 19 nivôse VII lezen we dat tussen 18 frimaire en 18 nivôse VII (8 december 1798 en 7 januari 1799), dus op één maand tijd, 1446 conscrits uit Gent zijn vertrokken in veertien groepen van telkens zowat honderd man onder militaire eskorte (12).

Daaronder waren 22 Zelenaren, namelijk :

op 18 frimaire (8 december)	:	15 in een groep van 120
29 frimaire (19 december)	:	1 in een groep van 120.
6 nivôse (26 december)	:	1 in een groep van 119.
10 nivôse (30 december)	:	1 in een groep van 99.
13 nivôse (2 januari)	:	1 in een groep van 106.
18 nivôse (7 januari)	:	1 in een groep van 95.
en		
21 nivôse (10 januari)	:	2 in een groep van ?

Hoe zo een tocht verliep leren we uit twee verslagen die Capitaine Le Miere, commandant le 3e dépôt des conscrits du Département de l'Escaut, naar Gent stuurde. (13)

Op 29 frimaire VII (19 december 1798) vertrekt hij uit Gent met een groep van 120 man. De eerste dag komen ze 's avonds aan te Deinze en hij stelt vast dat reeds negen man de benen hebben genomen. Daar de militaire eskorte slechts van stadspoort tot stadspoort begeleidde, moeten ze in de voorstad zijn weggelopen. Hij logeert zijn groep in de pastorij en laat de voordeur bewaken door gendarmes en dragonders. 's Morgens stelt hij vast dat er weer negen man weg zijn. Die moeten de Leie overgezwommen zijn, daar de tuin van de pastorij aan de Leie paalde. Aan Citoyen Coquin, de kommissaris, geeft hij een lijst af van deze achttien man. Om verder onheil te voorkomen deelt hij zijn groep in vier kompagnies in van ieder dertig man, met telkens uit hun midden een sergeant en twee korporaals. Zo maakt hij zich sterk de rest veilig in Parijs te krijgen. De volgende dag is hij met zijn groep te Kortrijk, nog 102 man. Daar wil men de groep onderbrengen in de Hallen en Le Miere moet zijn tanden tonen om hen binnen te krijgen. Inderdaad, er is noch hout, noch bed, noch stro te vinden en ook geen eten. Er volgt een kleine opstand en hij ziet zich verplicht een delegatie van vier man bij de plaatskommadant te laten gaan. Deze vindt het maar rechtvaardig dat ze bij de burgers worden ingekwartierd, hoewel Le Miere hem wijst op het gevaar voor desertie. Hij krijgt gelijk, want 's morgens kan hij er maar 77 bijeenkrijgen. Daarover maakt hij een rapport op. Onder eskorte van 15

(12) RAG, HF, A 31.

(13) RAG, HF, A 19 en A 427. Zie Aanhangsel II.

kavaleristen komt hij te Menen aan, waar er weer enkelen spoorloos verdwijnen. 's Avonds komt hij te Rijsel aan met nog 60 man. Hij is reeds de helft van zijn mannen kwijt en begint te vrezen dat hij er niet één te Parijs zal krijgen. Hij vraagt dan ook aan de plaatskommandant te Rijsel dat hem verder een militaire eskorte zou gegeven worden. Dit wordt hem geweigerd: op Frans grondgebied van voor de revolutie wordt dit niet gedaan. Te Rijsel zelf ontsnappen hem nog twee Lokerenaars, die gelogeerd waren in een herberg in de wijk St. Maurice, gehouden door een Lokerenaar. Te Dowaaï aangekomen, heeft hij nog 45 man en weer geeft hij een staat af van de deserteurs met hun signalement.

Hij vat de situatie samen: op zijn eerste lijst te Deinze had hij al 18 deserteurs, op een tweede en een derde, opgemaakt te Dowaaï op 3 nivôse (23 december), heeft hij er nog 35 + 22 bij, wat een totaal geeft van 75. Hem rest dus nog 45 man.

Dan bereikt hij Kamerijk, waar hij er een in het hospitaal moet achterlaten. Even toont hij toch zijn menselijk hart waar hij noteert dat hij in Dowaaï twaalf paar schoenen heeft gekregen, maar, om de waarheid te zeggen, er zijn er in zijn groep zonder geld, zonder broek noch kousen en onderweg zijn schoenen moeilijk te vinden. Hij eindigt met de hoop zijn resterende 44 man te Parijs te krijgen: hij moet nog door de bossen van Senlis en van Compiègne, maar zijn mannen schijnen hem van goede wil. In elk geval, hij zal daarover verslag uitbrengen bij zijn aankomst te Parijs.

In een Post-scriptum moet hij echter toegeven dat onder zijn 44 er zes zijn uit Aalst, die reeds op twee appels hebben ontbroken. Hun kameraden bevestigen evenwel dat ze een kortere weg genomen hebben. Zo hij ze niet in Senlis terugvindt, zal hij hen als deserteurs aangeven.

In de groep van Le Miere stak er maar één Zelenaar: Emmanuel Van Hetvanck (= Uytfanck); deze staat als nummer een op de lijst van de deserteurs tussen Kortrijk en Dowaaï: Emmanuel Vanhetvanck, geboren en wonende te Zele, marchand colporteur, âge ignoré, taille 1.73 m., met zijn signalement.

Op 17 pluviôse VII (5 februari 1799) stuurt het departement een lijst van zeven deserteurs naar Zele. Het zijn de eerste zeven op de lijst van Le Miere uit Dowaaï. Hierop antwoordt Zele op 26 pluviôse (14 februari) dat het om een vergissing gaat en dat alleen de eerste twee, namelijk Emmanuel Van Hetfanck en Jean Baptiste Herman Zelenaars zijn. Hierbij moeten ze zich in Zele zelf vergist hebben: Jean Baptiste Herman staat op de lijsten te Gent geboekt als geboren en wonende te Sint-Denijs-Boekel, kanton Oudenaarde, oud 20 jaar, 2 maanden en 24 dagen, landmeter, 1.624 m. Te Zele nu staat er op de lijst van de conscrits van de eerste klas onder nummer 35 een Jan Baptist Heirman, oud 20 jaar, 7 maanden en 29 dagen, landbouwer. Misleid door de

gelijkenis van de namen verwarren ze de deserteur Herman met hun eigen Heirman. In feite is die nooit opgetrokken, want hij staat als eerste op de lijst van de réfractaires of dienstonwilligen uit Zele, opgemaakt op 26 nivôse VII (15 januari 1799).

8. VERDERE GEBEURTENISSEN TE ZELE.

Intussen staat het leven te Zele niet stil. Het nieuws dat Frankrijk vrede gesloten heeft met Oostenrijk bereikt Zele in de avond van 2 nivôse VII (22 december 1798) en men besluit dit heugelijk nieuws te vieren met een algemene verlichting nog dezelfde avond van 7 tot 10 uur (14).

Dit belet evenwel niet dat de conscriptie met alle macht wordt voortgezet. Nog diezelfde dag duidt het gemeentebestuur, op vordering van de «officier municipal faisant les fonctions de commissaire du Directoire par intérim», namelijk Benedictus De Block, zes garnisaires aan: Gilles François Baetens, Joseph Famaey, Joseph Dewaele, Pierre François Philips, François Mignot en Jean Charles Dauwe. Deze aanvaardden en leggen de eed af van haat tegen het koningdom. (15).

's Anderendaags, 3 nivôse, verschijnt er een proklamatie van de «administratie municipale van het Canton van Zele aen haere medeborgers»: (16).

Borgers,

T'is met droefheijd dat wij ondervinden dat de jonkheijd geroepen tot de verdediging des Lands, doof blijft aen de stemme van de gemeijne moeder; t'is met droefheijd dat wij vernemen dat de jongheijd in plaetse van sigh te voegen onder de roemrijke vaendels der Republique, schuijplaetsen soecken in de bosschen, en hun willen vervoeghen bij de lafhertige oproermaekers; t'is met droefheijd dat wij hooren dat de ouders selfs in plaetse van hunne kinderen te doen optrecken, schijnen de halsterrigheijdt derselve te begunstigen. In desen toestand van zaecken blijft er niets over dan UE voor te schrijven de straffen die er gaen uijtspruijten dat het UE bekend zij van aen niemandt dan u eijgen de droeve gevolgen toe te schrijven. Vooreerst: allen conscrit die den thienden nivôse aenstaende op sijnen post sigh niet zal begeven hebben, word aansien als émigré: de gevolghen hiervan zijn afgrijselijck: niet alleen word allen émigré bevonden binnen t' land gevonnist door een militaire commissie, en tot de fusilade verwesen, maer selfs sijne goederen aengeslaegen, jae selfs degonne van hunne ouders en andere ascendenten:

(14) RAG, ZM 151.

(15) Garnisaires zijn soldaten die in het huis van conscrits die zich aan de dienstplicht onttrekken, moeten gehuisvest en gevoed worden. RAG, ZM 151.

(16) RAG, HF, A 254.

Vrijheijd.

3 Mirabeau

Gelykheijd.

Franche République.

Administratie Municipale van het
Canton van Zele.

Allen
hare medeborgeren
Borgeren.

't is met droefheijd dat wij overvinden, dat de Souvereynheid
 gaeropen tot de verduing des Lands; doof blijft over de struuen
 van de geuuejue worden; 't is met droefheijd dat wij vernemen
 dat de Vrijheijd in plaetse van sijn te roegen onder de
 dwanghe van deels der Republiec, schijnplaat Zele
 loeren in de Boffelen, in sijn willen verwoeghen bij de
 Lastertige oproevenaerheit, 't is met droefheijd dat wij
 hooren dat de Ouders selst in plaetse van sijn kinderren
 te doen optreken, seligen de hals teringheijet der selde
 te bequinstigen, in desse toestand van waerheit blijft er
 niet om dan in sijn te schrijven de straffen die er
 gaen uijt spruyken dat het in sijn bekent sij van een uinuuert
 dan u rijgen de dwang gevalgen toe te schrijven, voor
 eerst: allen Conscrit die die lidenen uinuuert
 op sijn post sijn niet sal leijden hebben, word
 deesse als Emigré: de geotoghen sijn van sijn afsrijfje
 niet alleenlyk word. allen Emigré beuuden sijn uinuuert
 geuuenit door een Militaire Commishe, en lot de sijn de
 vrede, waer selst sijn goederen uen gestroegen, se sijn
 de yoncken uinuuert, en anders uen deken wij
 hooren dan Buryen dat wij niet sijn te rijfelen uinuuert
 wij uen moet gestroegen, of wel dien die leyd tot d'leij
 of wel dien die leyd tot de straffe, vadersrekent
 Peter Mariva greeft. Leonard Koels uinuuert J. C. de Struuen
 uinuuert, et Joannes fraul Bodstael sijn

Voor copie Confirme:
 Louis J. Vandrijske
 — Joannes fraul Bodstael sijn

wij hopen dan Borgers dat UE niet sult twijffelen welkdaenigen weg UE moet inslaegen, ofwel dien die leijd tot d'eere, ofwel dien die leijd tot de straffe. Onderteekent Pieter Mariën president, Thomas Roels municip., J. Christiaens municip. en Joannes Frans Bosteels Secretaris.

Als tastbaar bewijs van hun ijver sturen ze een afschrift naar het bestuur van het departement.

Op 13 nivôse (2 januari 1799) wijst de minister van oorlog nog maar eens op de strenge straffen voorzien voor de wederspannigen en de deserteurs, terwijl de prefekt drie dagen later (16 nivôse, 5 januari) er aan herinnert dat de conscrits van de eerste klas te Gent moeten aankomen voor 21 nivôse. Voor het einde van de decade moeten de lijsten opgestuurd worden van de conscrits die hun huis verlaten hebben om zich aan de dienstplicht te onttrekken: ze zullen als émigrés beschouwd worden. Diegenen die, op weg naar de verzamelplaats, de gevolgde weg verlaten, zullen als deserteurs aangezien worden.

Op 26 nivôse stuurt Zele dan de op 19 nivôse (8 januari) opgemaakte lijst van de conscrits eerste klas die zich voor de voorgeschreven datum niet naar hun post hebben begeven, naar Gent op. De lijst bevat 32 namen. Naast de naam, voornaam, beroep en woonplaats, vermeldt ze ook de datum waarop ze verdwenen zijn. Dit laatste is slechts gedeeltelijk ingevuld. (17).

(17) RAG, HF,A 19.

Liste des conscrits de la 1e classe de la commune et Canton de Zele prévenu d'émigration. Dressé en conformité de l'arrêté du Directoire exécutif en date 17 frimaire an 7 et celle du Département de l'Escaut en date 17 nivôse même année.

<i>Noms</i>	<i>Prénoms</i>	<i>Profession</i>	<i>Epoque de leur absence</i>
Heirman	Jean Baptiste	cultivateur	
De Schrijver	Pierre Joseph	journalier	
Van Goethem	Emmanuel Jos.	id.	
Kerré	Pierre Ludgère	id.	brumaire an 7
Geerinck	Florent	id.	id.
De Vriend	Joseph	cultivateur	frimaire an 7
De Raedt	Jean François	domestique	vendémiaire an 7
Rutten	id.	cultivateur	brumaire an 7
Van Lokeren	Pierre Emman.	journalier	frimaire an 7
Vehent	Jean François	id.	id.
Van Ghendt	Emmanuel Jos.	id.	id.
Detaey	Josse	id.	id.
D'Heer	Augustin	cultivateur	id.
Klinckspoor	Jean Baptiste	id.	brumaire an 7
De Donder	Emmanuel Jos.	journalier	id.
Van Haute	Joseph Dominiq	id.	
De Beule	Emmanuel Jos.	cultivateur	frimaire an 7
Roels	François	tailleur	
Pannekoeck	Jean	cultivateur	id.
Coppieters	Pierre Emman.	id.	id.
Ernst	Jean Joseph	id.	id.
Raemdonck	Jean François	id.	id.
Vergeylen	Josse	id.	frimaire
De Schrijver	Jean	journalier	id.
Smekens	Benoit	id.	id.
De Wilde	Jean François	id.	id.
Van Driessche	Joseph	id.	id.
De Rick	Jean Baptiste	id.	id.
D'hond	id	id.	
Raemdonck	Charles Jean	cultivateur	
Landuyt	Bernard	journalier	
Cornelis	Emmanuel Joseph	meunier	

Certifié véritable par nous administrateurs municipales du Canton de Zele le 19 nivôse an 7.

Pieter Mariën, président, Louis Van Driessche, L. Christiaens, A. Thomas Roels, J.F. Bosteels Sre.

OPMERKINGEN:

1. Allen zijn woonachtig te Zele, behalve Vehent J. Fr. die te Hamme woont.
2. Er is ook een kolom voorzien: «Noms des lieux, où ils possèdent des biens», maar die is niet ingevuld.
3. Er is tenslotte een kolom «Observations», waarin enkel staat: On observe que le citoyen Emmanuel Joseph Cornelis, conscrit de la classe n'était comparu au terme ordonné par la loi, mais que son père nous a produit une carte maritime dont la copie y jointe. Het is dus een bewijs dat hij bij de marine is ingelijfd.

Nu blijft het enkele tijd tamelijk rustig. Wel komt er een nieuwe brief van de minister van oorlog op 29 nivôse VII (18 januari 1798), nog eens benadrukt door een brief van de prefekt enkele dagen later (5 pluviôse, 24 januari).

Op 3 pluviôse (22 januari) benoemt het Directoire een nieuwe kommissaris in plaats van de vermoorde Debbaudt: Robijns. Hij wordt op 23 pluviôse in de raadsvergadering beëdigd en geïnstalleerd (18).

Op 19 pluviôse (7 februari) bericht politiekommissaris Joseph Waterschoot aan het departement te Gent de aanhouding van Pierre Emmanuel Van Lokeren, conscrit eerste klas. Hij heeft hem overhandigd aan de plaatskommandant te Dendermonde. (19).

Op 30 pluviôse (18 februari) grijpt er een buitengewone raadsvergadering plaats in aanwezigheid van François Coquin, «commissaire spécial de l'Administration du Département de l'Escaut, près la colonne mobile de Termonde». Deze dringt aan op een vluggere inning van de belastingen en op het dadelijk inleveren van de staat der patenten. Wat de conscriptie betreft, eist hij de algemene lijst op van de conscrits eerste klas en eveneens die van diegenen die zich niet op hun post hebben aangeboden. Tenslotte moeten ze de conscrits bevelen zich binnen de 24 uur bij de administratie aan te bieden om naar hun plaats van bestemming gestuurd te worden. Hierop antwoordt de raad door hem de gevraagde lijsten te bezorgen, die ze ten andere reeds naar het departement te Gent hebben ingezonden. Ook zullen ze de conscrits binnen de 24 uur naar hun raadzaal dagvaarden (20). Wat dit laatste opgebracht heeft, weten we niet, maar veel zal het wel niet geweest zijn.

Op 2 ventôse VII (20 februari 1799) zetelt de Conseil Municipal in buitengewone zitting. Hier wordt besloten de afzetting aan te vragen van de politiekommissaris, die te lang inactief was, om hem te vervangen door

(18) RAG, ZM 151.

(19) RAG, HF, A 19.

(20) RAG, ZM 25.

Jean Baptiste Heirwegh, die van onberispelijk gedrag is en van «uytblinkende aengekleefdheijdt aen de Republique». Verder moet ook de veldwachter Pieter Fr. Philips uit zijn ambt ontzet worden, daar hij deelgenomen heeft aan «de brigandage van de 30e vendémiaire en brumaire lestleden». In de Franse tekst luidt het: «s'est amalgamé avec les brigands.» Hij moet vervangen worden door Franciscus Mignot. (21).

Rond de conscriptie wordt het nu heel stil en tot half april gebeurt er niets meldenswaardigs.

9. DE NIEUWE CONSCRIPTIEWET VAN 28 GERMINAL VII (17 APRIL 1799).

Ook in Parijs was men zich reeds lang bewust geworden van de mislukking van de conscriptie, waartegen in Frankrijk zelf eveneens een sterke oppositie heerste. Reeds in de *Moniteur* van 16 nivôse VII (5 januari 1798) stond er te lezen: «La conscription s'exécute imparfaitement» en in zijn circulaire van 25 nivôse (14 januari) volgde de bekentenis van de minister van oorlog: «La désertion est presque partout considérable».

Nochtans had Frankrijk een sterk leger nodig: op 11 ventôse VII (1 maart 1799) waren de Franse troepen de Rijn overgestoken en op 22 ventôse (12 maart) had Frankrijk officieel de oorlog verklaard aan Oostenrijk. De nederlagen van de generalen van de republiek enerzijds en de teleurstellende resultaten van de conscriptiewet anderzijds, noopten aldus het Directoire tot nieuwe maatregelen om legers te rekruteren voor de strijd aan de Donau, in Zwitserland en in Italië. Alleen de hoogdringendheid en de omvang van de behoeften aan troepen kunnen verklaren hoe men in weinige uren tot een nieuwe wet kwam. (22).

Op 28 germinal VII (17 april 1799) laat het Directoire aan de Raad der 500 weten dat de conscriptie nog steeds onvoltooid is gebleven en dat de rangen van het leger moeten aangevuld worden. Het stelt daarom voor de getalsterkte van het leger te verhogen met de 200.000 man voorzien in de wet van 19 fructidor VI. Het aantal manschappen dat hiertoe nog ontbreekt zal gezocht worden vooreerst bij de conscripts van de eerste klas die nog niet opgetrokken zijn, en vervolgens bij die van de tweede en derde klassen. Het lot zal bepalen wie van deze klassen zal opgeroepen worden en vervangingen zullen toegestaan worden. Dit voorstel wordt zonder discussie door de 500 aangenomen en nog dezelfde dag aan de Raad der Ouden ter goedkeuring overhandigd. Ook deze bekrachtigt het voorstel zonder enige beraadslaging en het krijgt nog dezelfde avond

(21) *RAG*, *ZM* 151 (*Nederlands*) en *ZM* 25 (*Frans*).

(22) *P. Verhaegen*, t. III. bl. 671-672.

kracht van wet.

's Anderendaags reeds, 29 germinal VII (18 april 1799), verschijnt een cirkulaire van de minister van oorlog die de onmiddellijke uitvoering van de wet voorschrijft. Ook regelt hij de wijze waarop de lottrekking en de eventuele plaatsvervanging dienen te geschieden. Speciale kommissarissen zullen gezonden worden naar de lokaliteiten waar de plaatselijke autoriteiten zouden te kort schieten.

Bij de ontvangst van de instructie van de minister moeten de departementale besturen in permanente vergadering bijeenkomen om het aandeel van het departement over de verschillende kantons te verdelen. Binnen de vijf dagen moet dan de lijst aan de municipale administraties gestuurd worden. Op hun beurt moeten deze in permanente zitting bijeengeroepen worden tot hun opdracht vervuld is. Om boycot onmogelijk te maken zijn de gemeentebesturen verplicht de naam van de afwezige raadsleden aan de minister van binnenlandse zaken mede te delen.

De opdracht van deze permanente raadsvergadering is:

1. binnen de 24 uur alle conscrits van de eerste klas verzamelen en naar de hoofdplaats van het departement sturen; de tekorten daarbij zullen ze aanvullen met conscrits uit de tweede en derde klas.
2. eveneens binnen de 24 uur de lijsten van deze conscrits opmaken en aanplakken.
3. vrijwilligers aanvaarden als ze minstens 18 jaar oud zijn en niet tot de eerste klas behoren. Deze moeten binnen de drie dagen naar de departementshoofdstad gestuurd worden.
4. als het gevraagde aantal nog niet bereikt is, binnen de 24 uur de lijst van de tweede en derde klas naar de hoofdplaats sturen. Daar zal door een openbare lottrekking in de leemte voorzien worden. Wie door het lot aangewezen wordt, krijgt vijf dagen tijd om een plaatsvervanger te zoeken voor wie hij borg staat.
5. aan al deze opgeroepen de eerste uitrusting bezorgen, namelijk: twee hemden à 8 frank, twee paar schoenen à 8 frank, twee paar kousen à 4 en een ransel à 6 frank, alsook 9 frank soldij voor de eerste maand. De lijst hiervan zal naar het departement opgestuurd worden.

Voor het geheel van de negen provinciën bedraagt het aantal opgeroepen 19.000 man.

10. UITVOERINGSBESLUITEN VAN DE NIEUWE WET IN HET SCHELDEDEPARTEMENT.

Ook te Gent laat men er geen gras over groeien! Vooreerst wordt een «Extrait uyt den Register der Besluyten van de centrale Administratie van het Departement der Schelde» uit haar zitting van 3 floréal VII (22 april 1799) rondgestuurd, waarin men het verschijnen van de nieuwe wet aankondigt en overgaat tot het aanduiden van drie kommissarissen om de voltrekking van de wet te bespoedigen. Voor Zele is dit «Burger vander Heyden, commissaris van de Municipale Administratie van Gend.»

Enkele dagen later, 8 floréal, 27 april, volgt een tweede Extrait waarin verklaard wordt hoe er moet te werk gegaan worden bij het aanvullen van de ontbrekende conscrits van de eerste klas door die van de tweede en derde klas.

Op 11 floréal (30 april) wordt nog een cirkulaire rondgestuurd over de te volgen werkwijze bij de plaatsvervangingen en op 25 floréal (14 mei) wordt daar nog eens aan herinnerd.

11. TOEPASSING VAN DE NIEUWE WET TE ZELE.

Op 1 floréal VII (20 april 1799) greep te Zele de beëdiging en de installatie plaats van een nieuwe gemeenteraad: J.J. De Loose en Pierre Mignot worden verkozen tot officiers municipaux, J.R. Waterschoot en Benoit De Block tot assesseurs. J. De Loose wordt officier civil en Pierre Mariën wordt president van de administratie. (23).

Twee dagen later, 3 floréal (22 april) komt, zoals door de minister van oorlog is voorgeschreven, deze raad samen in een «séance extraordinaire et permanente commencé le 3e floréal vers les six heures du soir». Deze zal slechts opgeheven worden op 22 floréal (11 mei). Aanwezig zijn de citoyens P. Mariën, president, J. De Loose, T. Roels, L.J. Van Driessche en P. Mignot, administrateurs, alsook de kommissaris van het Directoire Robijn en de hoofdsekretaris J.F. Bosteels. (24).

Kommissaris Robijn leest de tekst voor van de wet van 28 germinal en de daarbij horende instructies van de minister. Hij eist de volle uitvoering ervan binnen de voorgeschreven termijnen.

Na rijp beraad geeft de vergadering opdracht aan de politiekommissaris en de veldwachters bij dageraad alle huizen binnen te dringen waar ze conscrits van de eerste klas weten zitten en deze voor de raad te brengen. De hoofdsekretaris moet zonder uitstel de lijst opmaken van de tweede en derde klas, alsook die van de wederspanningen aan de wet van 19 fructidor VI.

(23) R.A.G., ZM 25.

(24) R.A.G., ZM 25.

Daar het kontingent voor Zele bepaald is op 38 (25), moet citoyen P. Mariën 76 paar schoenen, evenveel hemden en 38 ransels gereedmaken en 76 paar kousen kopen voor de conscrits.

De raad stelt vast dat ze slechts twee conscrits van de eerste klas hebben kunnen in handen krijgen, zodat er nog 36 moeten aangebracht worden door de tweede en derde klas. De sekretaris krijgt dan ook bevel de nodige affiches en bekendmakingen gereed te maken voor de conscrits van die beide klassen, zodat ze zich onder elkaar kunnen beraden, zoals artikel XI van de ministeriële instructies voorschrijft.

De raad krijgt dan de lijst van de door het lot aangewezen conscrits in handen. Hij geeft bevel deze aan te plakken, samen met een aansporing tot de jeugdige conscrits zich naar de wet te voegen.

Nu alles afgehandeld is, heft de president de vergadering op de 22e floréal.

Zo geeft dit, nogal lakonisch, verslag de pogingen van het Zeelse gemeentebestuur weer om tot de uitvoering van de wet over te gaan. Wat het in feite oplevert, zullen latere dokumenten ons leren.

Inderdaad, op 9 floréal VII (28 april 1799) sturen ze een brief naar Gent: spijt al hun inspanningen hebben ze slechts één conscrit van de eerst klas kunnen te pakken krijgen en er hebben zich geen vrijwilligers aangeboden. Op de 38 van het kontingent van Zele blijven er dus nog 37 te leveren. Op de bij de brief gevoegde lijst van de tweede en derde klas staan er verschillende conscrits die zich niet gevoegd hebben naar de wet van 19 fructidor laatstleden en zich niet vrijwillig hebben laten opschrijven. Het zijn diegenen op de lijst van wie de gestalte niet is aangeduid. Als men hen, zoals artikel 32 van diezelfde wet voorziet, als eersten wil inlijven, dan zullen ze hen daarvoor aanduiden. Seffens ook zullen ze de lijst opsturen van de wederspannigen van de vierde en vijfde klas. Ze wachten op de uitslag van de lottrekking om die aan de betrokkenen mede te delen. De bij de brief gevoegde lijst bevat 158 namen, 65 van de tweede en 93 van de derde klas. In zijn zitting van 17 floréal (6 mei) hecht het departement zijn goedkeuring aan deze lijst (26).

Intussen had de gemeente op 14 floréal (3 mei) reeds een korrekcie ingestuurd: nummer 91 van klas twee, Pierre Goossens, heeft zich laten vervangen door Grégoire Blanquaert (27). Op 18 floréal tenslotte (7 mei) stuurt kommissaris Robijn het bericht dat Pierre Emmanuel Van

(25) *Inderdaad van het oorspronkelijk kontingent 66 trekken ze de 28 man af die te Gent zijn aangekomen. De raad beschouwt zijn taak als vervuld wanneer de conscrits zijn opgetrokken; wat er daarna gebeurt is niet meer zijn zaak.*

(26) *RAG, III, A 348. - De conscrit eerste klas, Pierre Hillegeert, sturen ze op dezelfde 9 floréal naar Gent (RAG, ZM 48).*

(27) *ibidem.*

Hespen, conscrit van de derde klas, werd aangehouden omdat hij zich niet vrijwillig heeft laten opschrijven. Hij biedt echter aan zich te laten vervangen, als dit nog mogelijk is. (28). Het blijkt dat hij inderdaad vervangen werd door Pierre Colpaert.

12. DE CONSCRITS UIT ZELE TREKKEN OP NAAR GENT.

Zo is het gemeentebestuur er toch weer in geslaagd enkele conscrits naar Gent te doen optrekken.

In een buitengewone zitting op 1 prairial VII (20 mei 1799) stelt de gemeenteraad vast dat er nog 19 man bijeen te krijgen zijn van het kontingent. Ze besluiten 's anderendaags te tien uur 's morgens de ouders van de conscrits uit te nodigen om met hen de toestand te bespreken (29).

Op 25 messidor (13 juli) worden ze door het departement aangespoord om het lichten van de conscrits met meer ijver aan te pakken. Een maand later, 24 thermidor (11 augustus), antwoordt het gemeentebestuur aan het departement dat ze nog maar twee conscrits te leveren hebben en dat ze hun ijver nog zullen verdubbelen «pour arrêter ces misérables fuyards». (30).

Inderdaad vinden we op het archief te Zele een lijst van conscrits opgetrokken naar Gent tussen 9 floréal en 19 messidor VII (28 april en 7 juli 1799). Ze bevat 36 namen. We laten ze hier volgen, met weglating van het signalement dat slechts bij 22 ingevuld is, en van het aantal maanden van hun leeftijd dat slechts bij drie is aangeduid. (31).

Dezelfde lijst van 36 namen vindt men ook terug als tweede deel van de algemene lijst van de 66 conscrits die men naar Gent heeft kunnen doen optrekken tussen 9 frimaire en 19 messidor VII (29 november 1798 en 7 juli 1799). (32) Op te merken is dat op de 36 conscrits er niet min dan 18 plaatsvervangers zijn, juist de helft.

(28) *ibidem*.

(29) R.A.G., ZM 25.

(30) R.A.G., HF, A 19.

(31) G.A.Z.

(32) Zie bl.

Lijst van de conscrits uit Zele opgetrokken naar Gent tussen
9 floréal en 19 messidor VII (28 april en 7 juli 1799).

N ^o	Date du départ	Noms et Prénoms	Age	Taille	Observations
1	9 floréal	Hillegeert Pierre J.	20	1.630	
2	16 floréal	Blanckaert Grégoire	27	1.660	remplaçant Pierre Goossens
3	20 floréal	Verlies Jacques	22	1.656	
4	id.	Van Colden Bernard	28	1.630	remplaçant Benoit Van Hecke
5	id.	Mertens Joseph	24	1.630	
6	id.	Droessaert Martin	25	1.700	
7	id.	Van Megeroede Pierre	22	1.625	
8	id.	Van Hespén Pierre E.	23	1.656	remplacé par Pierre Colpaert
9	id.	Passant Leonard	26	1.609	reçu son congé de réforme le 17 fructidor an 8
10	id.	Lebon Jean Augustin	23	1.529	
11	id.	Teirbrood Pierre Fr.	19	1.550	remplaçant son frère Jean Baptiste
12	id.	Dedonder Marcelle	18	1.580	
13	id.	Goossens Jacques	27	1.656	remplaçant Pierre De Block
14	id.	Deneve Pierre	28	1.534	remplaçant Augustin Rosseel
15	id.	Dhauwe Pierre Jean	27	1.630	remplaçant Benoit Michiels
16	25 floréal	Bijl Marcelle	27	1.630	remplaçant Jacques Bonnarens
17	28 floréal	Rombaut Jean Fr.	26	1.650	remplaçant Jean De Vleeschauer
18	3 prairial	Cnops Jean Fr.	27	1.691	remplaçant Charles Famaey
19	id.	Wesemael Chrétien	29	1.630	remplaçant Pierre Landuyt
20	10 prairial	Van Lokeren Gilles F.	25	1.598	
21	21 prairial	Nelis Benoit	25	1.626	
22	id.	Steels Joseph	28	1.680	
23	id.	De Maere Jean Bapt.	25	1.629	
24	id.	Arbijn André Charles (1)	25	1.630	
25	id.	Buyst Pierre Fr.	23	1.670	
26	id.	De Raedt François	19	1.560	
27	id.	Haentjes Gilles Fr.	25	1.535	
28	22 prairial	Cremers François	28	1.681	remplaçant Pierre Fr. Schepens
29	23 prairial	Vergeylen Pierre Fr.	30	1.679	
30	id.	De Backer Joseph	29	1.670	remplaçant Pierre De Vylder

(1) Volgens de lijst van de conscrits 4e classe de l'an 7 (R.A.G., ZM 599) vervangen door Ambroise Portael.

31	9 messidor	Bockland Pierre J.	19	1.580	remplaçant J.B. Devriend
32		Pieters Joseph	28		remplaçant Jean Fr. Copers
33	id.	Cassiman Pierre J.	24	1.660	
34	id.	Martelé Joseph	29	1.488	
35	19 messidor	Vandenbroek Jean	27		remplaçant Pierre Van Hese
36	id.	De Decker Jean Jos.	26	1.576	remplaçant Constantin De Mol

NOOT: PROFESSION: nummer 1 tot 19 zijn journalier, behalve nr 8 die tissérand is; nummer 20 tot 36 zijn cultivateur.

13. DE TOCHT VAN GENT NAAR RENNES.

Eens in Gent aangekomen worden de conscrits in groepen van ongeveer honderd man naar Rennes (Bretagne) overgebracht, waar Napoleon een reusachtig leger aan het samentrekken is om Engeland aan te vallen (l'armée d'Angleterre). Van 11 floréal tot 2 messidor VII (30 april — 20 juni 1799) zijn er aldus 19 transporten volgens een eerste verslag. In een tweede verslag vinden we er nog twee, namelijk op 14 messidor en 17 thermidor (2 juli en 4 augustus).

Hieronder laten we de lijst volgen van de 29 Zelenaars in deze transporten. Daarbij stellen we vast dat ze niet helemaal overeenstemt met de lijst van de 36 conscrits die uit Zele vertrokken zijn. Inderdaad zijn er op de volgende lijst slechts 26 van de 36 terug te vinden. Anderzijds zijn er drie nieuwe namen bijgekomen: Ambroise Portaal, die André Charles Arbijn vervangt, alsook Jean Baptiste Meulenijzer en Pierre Joseph Labiaux. Ook deze twee zijn kennelijk plaatsvervangers, maar wie ze vervangen is niet te achterhalen. Ook de datums stemmen niet helemaal overeen.

Vertrokken uit Gent:

- 19 floréal (8 mei): 11: Verlies Jacques, Vander Colden Bernard (33), Mertens Joseph, Drossaert Martin, Van Megroede Pierre, Colpaert Pierre, Passant Leonard, Lebon Jean Augustin, Teirbroodt Pierre François, Dedonder Marcel en Goossens Jacques.

(33) *Op 18 prairial VIII (7 juni 1800) schrijft de capitaine rapporteur près le 1er conseil de guerre permanant de la 24e division militaire naar Zele om te laten weten dat Bernard Vander Colden uit Waasmunster, plaatsvervanger van Vanhecke Benoit uit Zele, in de gevangenis zit te Brussel en hij vraagt om inlichtingen. In de rand van de brief staat het antwoord: parti la 1ère fois le 20 floréal an VII, déserté, repris le 21 prairial suivant, déserté encore et repris le 20 thermidor. (G.A.Z.). Een afschrift van het antwoord vinden we in R.A.G, ZM 48; daaruit leren we dat Vanhecke de som van 60 frs betaald had aan Vander Colden om hem te vervangen.*

- 28 floréal (17 mei): 1: Bijl Marcel.
- 30 floréal (19 mei): 1: Rombaut Jean François.
- 5 prairial (24 mei): 2: Cnops Jean François en Wesemael Chrétien.
- 13 prairial (1 juni): 1: Van Lokeren Gilles.
- 24 prairial (12 juni): 9: Nelis Benoit, Steels Joseph, De Maere Jean Baptiste, Buyst Pierre François, De Raedt François, Haentjens Gilles Fr., Cremers François, Portael Ambroise en Meulenijzer Jean Baptiste.
- 2 messidor (20 juni): 1: Bockland Pierre Jean.
- 14 messidor (2 juli): 2: Cassiman Pierre Jean en Martelé Joseph.
- 17 thermidor (4 augustus): 1: Labiaux Pierre Joseph. (34).

14. DE STRIJD TEGEN WEDERSPANNIGHEID EN DESERTIE.

Op 6 prairial VII (25 mei 1799) doet de minister van politie Duval een oproep om de deserteurs op te sporen en achterna te zitten. 's Anderendaags voegt de prefekt van het departement zijn stem bij die van de minister. Dit was te verwachten, want ook deze maal nam de desertie in heel het land en ook in het Schelvedepartement grote afmetingen aan en stelde de centrale overheid voor zware problemen.

Op 4 messidor VII (22 juni 1799) herinnert de prefekt nogmaals aan de zware straffen voor vaandelvlucht voorzien in de wet van 25 brumaire VI en 's anderendaags besluit de raad te Zele een proklamatie uit te vaardigen om te waarschuwen tegen hulp aan deserteurs. (35). Wanneer het Directoire te Parijs vaststelt dat al zijn pogingen om de rangen van het leger aan te vullen vruchteloos blijken, grijpt het naar de uiterste strengheid. Op 10 messidor VII (28 juni) vaardigt het een nieuwe wet uit: het vaderland is in gevaar en roept daarom alle jongelingen van de vijf klassen, d.w.z. van 20 tot 25 jaar, in actieve dienst op. Dezelfde wet legt ook een nieuwe belasting op, een emprunt forcé, die de financiële lasten van deze mobilisatie op de bezittende klasse legt. Vier dagen later komen enkele matigende maatregelen: de door de wet van 10 messidor opgeroepen conscrits zullen departementale bataljons vormen, die dan door het Directoire in actieve dienst zullen opgeroepen worden. Terzelfdertijd echter werd de mogelijkheid afgeschaft om zich te laten vervangen.

Het bewind kreeg nog scherper wapens in handen. Wetten van 24 messidor en 26 thermidor (12 juli en 13 augustus 1799) lieten toe gijzelaars te nemen in de lokaliteiten waar onlusten zouden uitbreken, alsook overal huiszoekingen te verrichten. Door deze maatregelen

(34) RAG, HF, A 21.

(35) RAG, ZM 25.

ontstaat een echt schrikbewind en de volgende maanden beleeft men een algemene mensenjacht op wederspannigen en deserteurs. De steden worden in staat van beleg verklaard, de stadspoorten worden gesloten en de huizen doorzocht. Het platteland wordt doorkruist door mobiele kolonnes die systematisch elk gehucht, elke hoeve, elk bos uitkammen. Kan men aldus niet de hand leggen op de conscrits zelf, dan wordt toch een groot aantal verwanten als gijzelaars aangehouden. De wederspannigen zelf worden op de lijst geplaatst van de émigrés, wat voor hen de terdoodveroordeling betekent en voor hun verwanten de voortijdige openverklaring en verdeling van de nalatenschap.

Toch zou dit alles op een smadelijke mislukking uitlopen. Het Schelde-departement dat 3.066 manschappen moet leveren, brengt er 1.775 bijeen en telt 1.291 wederspannigen. Men berekent dat de negen departementen samen ongeveer 5.500 conscrits bijeenbrachten op de 19.000 die gevraagd werden en daarvan zullen er hoogstens 3.500 werkelijk onder de Franse vlag hebben gediend. (36).

15. DE TOESTAND TE ZELE.

Het ging er te Zele al niet beter aan toe dan in de rest van het land, hoewel het gemeentebestuur (gemeend of voor de schijn?) herhaalde pogingen deed om met de wet in orde te zijn.

Onder de druk van het departement dat op 29 prairial VII (17 juni 1799) vraagt dat de lijst van de wederspannigen naar Gent zou opgestuurd worden en nog eens herinnert aan de wetten over de straffen voor desertie, besluit de raad op 5 messidor (23 juni) een proklamatie uit te vaardigen tegen alwie wederspannigen of deserteurs zou helpen. Ook de nieuwe wetten over de desertie worden aangeplakt. (37).

Niettemin komen te Zele geregeld kennisgevingen van deserties binnen. Ze volgen hier in kronologische volgorde (38):

- 15 prairial VII — 3 juni 1799: 1: Blankaert Georges.
- 23 prairial — 11 juni: 1: Bijl Marcel.
- 27 prairial — 15 juni: 9: Verlies Jacques, Van Colden Bernard, Droessaert Martin, Van Megeroede Pierre, Lebon Jean Augustin, Teirbroodt Pierre François (39), Dedonder Marcel en Schuiken Jean.
- 23 messidor — 11 juli: 1: Van Lokeren Gillis.
- 6 thermidor — 24 juli: 2: Meis (Meeus) Joseph en Van

(36) P. Verhaegen, t. III, bl. 675-676.

(37) R.A.G, ZM 25.

(38) R.A.G, HF, A 19 en A 31.

(39) Op 13 nivôse VIII (3 januari 1800) stuurt de burgemeester de deserteur Teirbroodt naar de gendarmerie te Dendermonde (R.A.G, ZM 48).

- Langenhove Ferdinand.
- 13 thermidor — 31 juli : 3: Bocklandt Pierre, Cassiman Pierre Jean en Martelé Joseph.
 - 30 thermidor — 17 augustus : 4: Van Rillaer Jean (40), Neus Charles, Bontinck Joseph en De Geest Emmanuel.
 - 11 fructidor — 28 augustus : 2: Govaert Jacques en Hamelinck Pierre Augustin.
 - 24 fructidor — 11 september : 1: Vliesborre Joseph.

Alles samen komen dus 24 officiële berichten binnen. Zoals evenwel uit de volgende tabellen blijkt, hebben we de namen van 29 deserteurs kunnen achterhalen, namelijk 12 uit de eerste klas en 17 uit de tweede en derde klas, ofwel hun plaatsvervanger.

DE CONSCRITS VAN DE EERSTE KLAS EN DE DESERTIE.

	<i>Aangekomen te Gent</i>	<i>Vertrokken uit Gent</i>	<i>Gedeserteerd</i>
	27 november 98	8 december 98	17 augustus 99
Bontinck Anselme	id.	19 december 98	23 december 98
Van Uytvanck Emmanuel	id.	8 december 98	—
Van Onderbergen Pierre	id.	id.	—
Derop Jean Baptiste	id.	id.	—
5 Govaert Jacques Emm.	id.	id.	28 augustus 99
De Bock Jean	id.	id.	—
Bosteels Pierre Benoit	id.	id.	—
Vanhecke Jacob Jos.	id.	id.	—
Michiels Charles Jos.	id.	afgekeurd	—
10 Van Langenhove Ferd.	id.	8 december 98	24 juli 99
De Kinder Joseph Ben.	id.	—	6 december 98
De Geest Emmanuel	id.	8 december 98	17 augustus 99
Copers Jean François	id.	—	6 december 98
Waegeman Ignace	30 november 98	8 december 98	—
15 Neus André	id.	id.	17 augustus 99
Van Haute Pierre Ferd.	id.	id.	—
Haemelinck Augustin	1 december 98	id.	28 augustus 99
Meeus Pierre Joseph	id.	id.	24 juli 99
Van Rillaer Jean Emm.	id.	id.	17 augustus 99
20 Landuyt Bernard	5 december 98	—	10 december 98
Vanden Abeele François Jos.	24 december 98	26 december 98	

(40) Op 11 prairial VII (30 mei 1799) stuurt Van Rillaer, conscrit 1ere classe de l'an VII, incorporé dans la 59e demi-brigade, een brief aan de prefekt te Gent, waarin hij mededeelt dat hij na een verblijf van drie maand in het hospitaal naar huis gestuurd werd, maar zonder certificat d'exemption. Hij wenst nu te genieten van de maatregel uit het konsulsbestuit van 7 floréal VII, dat zegt: «ceux qui sont indigents sont exempts du service militaire sans aucune condition». Hij doet daarbij gelden: 1. son infirmité, gestaafd door een attest van chirurgien Jean Silvestre Rodrigues, officier de santé, en 2. son indigence, gestaafd door een attest van de belastingontvanger. R.A.G., Schelde 1618.

	Steels Jean François	26 december 98	30 december 98	
	Cosijn Benoit	31 december 98	2 januari 99	—
	Vandevoorde François	7 januari 99	7 januari 99	—
25	Devriendt Jean Fr.	id.	10 januari 99	—
	De Meuleneir Pierre Jean	id.	id.	—
	Van Driessche Grégoire	12 januari 99	?	—
	Van Driessche Paul Fr.	id.	?	—

**DE CONSCRITS VAN DE TWEEDE EN DERDE KLAS
EN DE DESERTIE.**

		<i>Vertrokken uit Zele</i>	<i>Vertrokken uit Gent</i>	<i>Gedeserteerd</i>
	Hillegeert Pierre Jean	28 april 99	?	-
	Blanckaert Grégoire	5 mei 99	?	3 juni 99
	Verlies Jacques	9 mei 99 (1)	8 mei 99	15 juni 99
	Van Golden Bernard	id.	id.	id.
5	Mertens Joseph	id.	id.	id.
	Drossaert Martin	id.	id.	id.
	Van Megeroede Pierre	id.	id.	id.
	Colpaert Pierre	id.	id.	—
	Passant Leonard	id.	id.	afgekeurd 4 september 1800
10	Lebon Jean Augustin	id.	id.	15 juni 99
	Teirbroodt Pierre Fr.	id.	id.	id.
	Dedonder Marcel	id.	id.	id.
	Goossens Jacques	id.	id.	—
	Deneve Pierre	id.	?	—
15	D'hauwe Pierre Jean	id.	?	—
	Bijl Marcel	14 mei 99	17 mei 99	11 juni 99
	Rombaut Jean Fr.	17 mei 99	19 mei 99	—
	Cnops Jean François	22 mei 99	24 mei 99	—
	Wesemael Chrétien	id.	id.	—
20	Van Lokeren Gilles Fr.	29 mei 99	1 juni 99	11 juli 99
	Nelis Benoit	9 juni 99	12 juni 99	—
	Steels Joseph	id.	id.	—
	De Maere Jean Baptiste	id.	id.	—
	Arbijn André Charles	id.	vervangen door Portael Ambroise	—
25	Buyst Pierre Fr.	id.	12 juni 99	—
	De Raedt François	id.	id.	—
	Haentjens Gilles Fr.	id.	id.	—
	Creemers François	10 juni 99	id.	datum onbekend
	Vergeylen Pierre	11 juni 99	?	—
30	Debacker Joseph	id.	?	—

(1) klaarblijkelijk een vergissing te Zele.

	Bockland Pierre Jean	27 juni 99 (1)	20 juni 99	31 juli 99
	Pieters Joseph	id.	?	—
	Cassiman Pierre Jean	id.	2 juli 99	31 juli 99
	Martelé Joseph	id.	id.	id.
35	Vandenbroeck Jean	7 juli 99	?	—
	De Decker Jean Joseph	id.	?	—
	Portael Ambroise	?	12 juni 99	—
	Meulenijzer Jean Baptist	?	id.	—
	Labiaux Pierre Jos.	?	4 augustus 99	—
40	Schuykens Jean	?	?	15 juni 99
	Vliesbore Joseph	?	?	11 september 99

16. DE KLEINE UITRUSTING.

Op 25 messidor VII (13 juli 1799) schrijft het departement aan de municipale administratie te Zele dat, volgens artikel VI van de wet van 28 germinal het Directoire aan de gemeenten toestaat de kosten van de uitrusting door de gemeente aan de conscrits verstrekt, af te trekken van de door de gemeente te betalen belastingen. Daarvoor moet de gemeente een staat insturen opdat die aan de minister van oorlog zou kunnen overhandigd worden.

Deze brief hebben ze te Zele op 6 thermidor (24 juli) ontvangen en op 15 thermidor (2 augustus) belast de raad de sekretaris die staat op te maken (40). Dezelfde dag juist stuurt de prefekt een cirkulaire aan de gemeenten, waarin hij er zijn verwondering over uitdrukt dat de meeste gemeenten een onkostenstaat voor hun volledig contingent hebben ingestuurd, terwijl ze ditzelfde contingent nog niet volledig geleverd hebben. Deze cirkulaire komt te Zele toe op 18 thermidor (5 augustus). Zele is blijkbaar niet in dit geval, want op 24 thermidor (11 augustus) antwoordt de raad dat ze nog slechts twee onbrekende conscrits te leveren hebben en dat ze hun uiterste best zullen doen om dit tekort aan te vullen. Op dat ogenblik zullen ze dan de gevraagde lijst insturen. (41).

Op de 5e jour complémentaire VII (21 september 1799) komt de departementale administratie nog eens op die zaak terug: de onkostenstaten moeten naar het departement opgestuurd worden, dat ze, na goedkeuring, zal doorsturen naar de ontvanger van belastingen. Zo dit niet gebeurt, kan de gemeente die onkosten niet van haar belastingen aftrekken.

In het archief te Zele vinden we deze staat van onkosten voor 38 conscrits gedateerd op 25 frimaire VIII (16 december 1799). Het heeft dus heel

(40) RAG, ZM 25.

(41) GAZ.

wat tijd gevegd eer deze zaak in orde kwam. Het is dezelfde lijst als die van de 36 conscrits die uit Zele vertrokken zijn, met twee nieuwe namen: Pierre François Vehent en Jacques Goossens, wat dezelfde naam is als die van nummer 13. Deze lijst werd de volgende dag naar Gent opgestuurd. (42)

17. LAATSTE MAATREGELEN VOOR DE CONSCRIPTIE VAN HET JAAR VII.

Op 21 messidor VII (9 juli 1799) schrijft de prefekt een lange brief aan de municipale administraties van zijn departement: verontwaardigd over de moord door Oostenrijkse huzaren op de gezanten van Frankrijk te Rastatt (28 april 1799), roept hij op tot wraak. Hij spoort aan tot verdubbelde waakzaamheid tegen de vijanden van de republiek en tot grotere ijver om de bevolking voor te lichten. Ook moeten ze alles in het werk stellen om het de dienstweigeraars en deserteurs onmogelijk te maken nog een schuilplaats te vinden. Hij verwijt de gemeenten hierin in gebreke gebleven te zijn en brengt het bevel over van de minister om een verslag in te dienen over de maatregelen die ze tegen de desertie genomen hebben. Ze moeten met verdubbelde ijver de vlam van de liefde tot het vaderland in de harten weer doen oplaaien: «alors les conscrits, brûlant d'impatience de bien mériter de la patrie, s'empresseront de courir aux armes et se précipiteront vers les frontières pour venger l'outrage fait à la république.»

Diezelfde dag stuurt de minister van politie Bourguignon een rondschriven over de wederspanningen die valse geboortebewijzen gebruiken of een verblijfplaats zoeken in andere gemeenten, waar ze niet gekend zijn. Elke verdachte moet zijn geboortebewijs tekenen en schriftelijk bevestigen dat het wel het zijne is. Deze verklaring moet dan aan de overheid gezonden worden, die het geboortebewijs heeft afgeleverd, zodat de bedriegers kunnen ontmaskerd worden en gestraft. Het ware eveneens wenselijk elk geboortebewijs te voorzien van het signalement van de betrokkene. Ook moet men uiterst waakzaam optreden tegenover vreemden die in de municipaliteit verblijven en elke logementhouder moet een register bijhouden van alle personen die hij ook maar één nacht logies verstrekt.

Drie dagen later, 24 messidor VII, (12 juli 1799), volgt een cirkulaire van de minister van oorlog over de wet van 14 messidor die amnestie verleent aan de gedeserteerden die het grondgebied van de republiek niet hebben verlaten en ook aan sommige kategoriees wederspanningen. Ze worden opnieuw onder de wapens geroepen en de municipale autoriteiten moeten hun een marsorder afleveren. De lijst van diegenen die zich hiervoor niet aangeboden hebben, moet binnen de tien dagen aan de centrale administratie opgestuurd worden.

(42) R.A.G., ZM 48.

19
by 19

te lyklykhe

Hen de Mebergius' 1872 Commune

12
Chemise
jaar 3.

Pragat!

De Wet van den 10. October van het Departement der
 (Midi) in art. 19 Mefters best. en even den bygevoegden
 brief van den Onderprefect dezer Arrondissement, op het
 aandrängen getakt zynde. Zoo heb my Mogelyk te maak
 te hebben het byt heringe van het gemeld. Ordele van
 1872. Ik hier medel van Model van den Register der 99
 (Laten, Pronten, X immer den jaarlyken inboed komer
 proffoor, met bevolkenen, Verwillige de Leezyder
 te by de 99 gebouwen. Eyt, een Gebout der proffoor
 van allen perken die by de Leude Logeren, te
 bevingen an een Commissariat van police van Nieuw (ynde
 by een kuper) alre van de yndice dat byt heringe
 Meer in 99 ane biltellen. Der Negen ane Nieuw te hont
 Loc. Stellen

teyl in Leudebykhe

Bevel aan de logementhouders een vreemdelingenregister bij te houden.

Op 12 thermidor VII (30 juli 1799) komt de prefekt nog eens terug op dit rondschrĳven en herhaalt er de bepalingen van.

Een kleine maand later, 9 fructidor (26 augustus), stuurt de prefekt een brief samen met een cirkulaire van de minister van oorlog op 28 thermidor (15 augustus), die handelt over de nieuwe wet (van de dag voordien), op de vrijstellingen en ontslagen uit de dienst waarvan de tekst bij zijn schrĳven gevoegd is. Alle vroegere verloven zijn vernietigd en moeten herzien worden. Er zijn inderdaad te veel misbruiken geweest en de korrupcie moet bestreden worden.

Er volgt nu op 12 fructidor (29 augustus) een ultimatum van het Directoire: alle conscrits moeten zich voor 1 vendémiaire VIII, (23 september 1799), dus de eerste dag van het nieuwe republikeinse jaar, bij hun eenheid gevoegd hebben. Twee dagen later echter, 14 fructidor (31 augustus), bepaalt het Directoire, als uiterste toegeving, een nieuwe datum: 11 vendémiaire VIII (2 oktober).

Op diezelfde datum laat het departement een cirkulaire worden over de klacht van de minister van oorlog dat het einde van het jaar nabij is en dat hij nog altijd de conscriptietabellen niet heeft ontvangen. De prefekt kan evenwel de tabellen voor het departement niet opmaken als hij niet in het bezit is van al de municipale lijsten. Hij dringt er dan ook op aan dat hem een tabel zou opgestuurd worden van de conscrits van elke klas afzonderlijk en geeft aanwijzingen hoe dit moet gebeuren.

Intussen is het nieuwe republikeinse jaar begonnen. Op 5 vendémiaire VIII (2 september 1799) zet de kommissaris van het Directoire bij de centrale administratie van het departement de verschillende kommissarissen van het Directoire bij de municipaliteiten aan tot meer ijver bij het bestrijden van de desertie. Deze brief wordt aan het gemeentebestuur ter informatie medegedeeld. Niet alleen groeit het aantal deserties, zo luidt het, maar sommigen komen zich zelfs vertonen in hun eigen dorp, waar ze hoog opgeven over de gevaren die ze bij hun desertie trotseerden en de listen die ze aanwendden. Ze moeten aangehouden worden en onder goede eskorte naar de militaire kommandant te Gent gebracht. Ook moeten de ouders, die de wederspanningheid of de desertie van hun kinderen aanmoedigen, gewezen worden op de strenge straffen die de wetten van 21 brumaire V en 24 brumaire VI hiervoor voorzien. « Tel père ne se doute peut-être pas que ce fils, dont il a provoqué le délit, condamné à l'échafaud, à la plus infamante des peines, traîne et trainera pendant plusieurs années de suite, chargé de fers, une existence ignominieuse sur les galères et dans les cachots, où, accablé de remords, il maudit, dans les convulsions d'une rage impuissante, les premiers auteurs du délit qu'il a commis. » Ook de waakzaamheid op de wegen mag niet verslappen en de paspoorten moeten steeds gevraagd en nagezien worden.

Tenslotte krijgen ze de raad om, samen met de gemeentelijke autoriteiten, de wetten goed te bestuderen.

Een ongeduldig geworden prefekt ziet zich op 19 vendémiaire VIII (11 oktober 1799) verplicht naar Zele te schrijven dat hij zich afvraagt wat hij moet denken van hun nalatigheid in het opsturen van de tabellen van de vijf klassen conscrits. De vroeger ingezonden lijsten staken vol fouten en vergissingen, zodat ze onbruikbaar waren. De minister van oorlog heeft strenge maatregelen voorzien tegen de nalatige gemeenteoverheden en slechts weinige gemeenten hebben zich door hun ijver hiertegen weten te beveiligen. We zullen van nu af, dreigt hij, met de uiterste strengheid optreden. We waarschuwen u, en dit is geen ijdele bedreiging, dat deze lijsten ons binnen de tien dagen moeten toekomen of anders zullen we ons verplicht zien een kommissaris te sturen, en dit op uw kosten, om deze lijsten op te maken.

De municipaliteit van Zele verontschuldigt zich op 28 vendémiaire (20 oktober) dat ze zijn brief slechts nu ontvangen hebben, maar dat ze de gevraagde lijsten in de vereiste vorm zullen opsturen.

Waarschijnlijk is dit ook wel gebeurd, maar het kan niet met zekerheid bevestigd worden. Wel vinden we te Gent een katern met een Tableau des conscrits du Canton de Zele de l'an VII (43):

- 1e classe: de 20 à 21 ans: 58 namen.
- 2e classe: de 21 à 22 ans: 64 namen.
- 3e classe: de 22 à 23 ans: 91 namen.
- 4e classe: de 23 à 24 ans: 68 namen.
- 5e classe: de 24 à 25 ans: 68 namen.

Het dokument is evenwel niet gedateerd en, gezien we er ook de lijsten in vinden van het jaar VIII en IX, is het wel van latere datum. In het archief te Zele vinden we, eveneens ongedateerd, dubbels van deze lijsten.

(43) RAG, ZM 599.

B. *DE CONSCRIPTIE VAN HET JAAR VIII*
(23 september 1799 — 22 september 1800).

1. *DE STAATSGREEP VAN NAPOLEON OP 18 BRUMAIRE VIII (9 november 1799).*

Intussen was de toestand in de Franse republiek helemaal beroerd geworden. Napoleon Bonaparte, die zich reeds door verschillende schitterende veldtochten had doen opmerken, landde na zijn expeditie in Egypte op 18 vendémiaire VIII (10 oktober 1799) te Fréjus en werd op zijn tocht naar Parijs overal als redder van het vaderland begroet. Op 18 en 19 brumaire (9—10 november) waagde hij dan ook een staatsgreep, waardoor hij een einde stelde aan de macht van het Directoire en zelf de macht greep. Bonaparte werd eerste konsul, maar zijn twee medekonsuls Cambacérès en Lebrun waren slechts stromannen. In feite werd aldus het eenhoofdig gezag in Frankrijk hersteld.

Deze machtsgreep van Napoleon doet in Frankrijk het entoesiasme hoog oplaaien. Op 29 brumaire (20 november) richt de minister van oorlog Alex Berthier een dringende en hooggestemde oproep tot de conscrits: «Conscrits, Les besoins de la Patrie vous appellent sous ses étendards; l'honneur et la liberté sont vos guides... Vous voulez la paix, le chemin pour y arriver, c'est celui de la victoire. La paix assurera le bonheur de vos familles. Aux armes!»

Op zijn beurt meldt de minister van financiën op 6 frimaire (27 november) dat de Banque de Paris «par un de ces mouvements que l'amour de la patrie fait naître», aan de regering een lening heeft toegestaan van twaalf miljoen frank als blijk van vertrouwen en tot steun aan de legers met als doel zo vlug mogelijk de vrede te bereiken. Voor de terugbetaling van de lening rekent hij op de ijver en toewijding van alle departementen zonder uitzondering. In zijn brief van 17 frimaire (8 december) laat de prefekt uit Gent weten dat hij hiervoor op zijn departement staat maakt.

Op 7 pluviôse VIII (27 januari 1800) stuurt de prefekt een circulaire van de minister van oorlog, nog daterend van 21 brumaire VIII (12 november 1799), waarin deze herinnert aan de wet van 19 fructidor VI. Deze legt namelijk aan de administratie op bij het begin van elk jaar de lijst op te maken van de burgers die in het voorbije jaar ten volle twintig jaar geworden zijn. De minister verwacht dat ze nu ijverig bezig zijn voor het jaar VIII, die lijst op te maken die de naam moet bevatten van alle jonge mannen geboren van 22 september 1778 tot en met 22 september 1779. De prefekt geeft de gemeentelijke administratie dan ook de opdracht de aanbeveling van de minister op te volgen.

Acht dagen later, 15 pluviôse VIII (4 februari 1800), geeft de gemeenteraad van Zele aan de sekretaris het bevel deze lijst zonder dralen op te maken (44), nadat juist daags tevoren de minister er nog eens op aangedrongen had de lijst van de conscrits van het jaar VIII terstond op te sturen.

2. *VERNIEUWING VAN DE ADMINISTRATIE.*

Na zijn machtsgreep liet Napoleon een nieuwe grondwet goedkeuren en vernieuwde de administratie op alle niveaus.

Op 18 ventôse (9 maart 1800) benoemde hij Guillaume Faipoult tot nieuwe prefekt van het Schelvedepartement. Ook komt er een nieuwe onderprefekt van het arrondissement Dendermonde op 29 floréal (19 mei), namelijk A. Devos.

Drie dagen voordien reeds (26 floréal, 16 mei) had Bonaparte te Zele een nieuwe gemeenteraad benoemd, maar het nieuws bereikte Zele eerst op 20 prairial (9 juni) (45). Er kwamen echter moeilijkheden: J.B. Martens weigerde zijn benoeming tot maire te aanvaarden en P.A. Verwilghen die tot adjoint. Het zou nog duren tot 23 floréal IX (13 mei 1801) eer de raad zijn definitieve vorm kreeg: Thomas Roels werd maire en B. De Block zijn adjoint. Het nieuws van deze benoemingen door Bonaparte werd op 12 prairial IX (1 juni 1801) in de raadszitting voorgelezen, waarop de eedaflegging volgde van de twee nieuwe mandatarissen. (46).

3. *DE NIEUWE CONSCRIPTIEWET VAN 17 VENTÔSE VIII (8 maart 1800).*

Heel de winter 1799-1800 waren er geen nieuwe militielasten opgelegd en de verschillende administraties waren wat op adem kunnen komen. In de lente van het jaar 1800 evenwel moest de nieuwe campagne tegen Oostenrijk voorbereid worden en eiste de organisatie van het leger weer alle aandacht op. Op 17 ventôse VIII verschijnt dan een nieuwe militiewet.

In de nieuwe wet blijft het principe van de eerste conscriptiewet van 19 fructidor VI onaangetaast: alle jongelingen die de vereiste leeftijd hebben bereikt zijn aan de dienstplicht onderworpen. Alle conscrits die in het jaar VII de leeftijd van twintig jaar bereikt hebben vormen de klas van het jaar VIII en worden ter beschikking van de regering gesteld. Om echter de bevolking gerust te stellen, verschijnt nog dezelfde dag een

(44) RAG, ZM 25.

(45) RAG, ZM 25.

(46) *Ibidem.* F. Michem, bl. 238 geeft als aanstellingsdatum 2 april 1801, maar zonder vermelding van bron.

Liberté

Republique Française

Egalité

Le jour de ce deux prairial l'an neuf de la République
française à sept heures du matin, par devant nous
le Maire de la commune de La Roche sur Yvon
et les adjoints de même. Sont comparus les citoyens
Thomas Roels le Maire et le Sieur de la Roche
lesquels nous ont exhibés leurs pouvoirs par nous
donnés à la place de Maire de la commune de
La Roche sur Yvon et ainsi de bon cœur fait.

Le Maire de La Roche

Amputation
M. Roels de la commune de La Roche

Le 20 prairial l'an neuf de la
République Française et qu'on dit

Donné par le Ministre de la République
le 20 prairial l'an neuf de la République
française, le Ministre de l'Intérieur, le Citoyen
Thomas Roels le Maire de la commune de La Roche
sur Yvon, et le Citoyen de la commune de La Roche
sur Yvon, par nous fait.

Le Citoyen de la commune de La Roche et ainsi de bon
cœur nous ont exhibés leurs pouvoirs par nous
donnés à la place de Maire de la commune de
La Roche sur Yvon et ainsi de bon cœur fait.

Le Citoyen de la commune de La Roche

Le Citoyen de la commune de La Roche

Le Citoyen de la commune de La Roche

Le Citoyen de la commune de La Roche

Le Citoyen de la commune de La Roche et ainsi de bon
cœur nous ont exhibés leurs pouvoirs par nous
donnés à la place de Maire de la commune de
La Roche sur Yvon et ainsi de bon cœur fait.

Le Citoyen de la commune de La Roche et ainsi de bon
cœur nous ont exhibés leurs pouvoirs par nous
donnés à la place de Maire de la commune de
La Roche sur Yvon et ainsi de bon cœur fait.

(R.G. 2M 25)

Eedaflegging van burgemeester Thomas Roels en zijn adjoint B. De Block op 12 prairial IX.

besluit dat de lichtung beperkt tot 60.000 man, bestemd om te Dijon een reserveleger te vormen. Er werd zelfs bijgevoegd dat men zich zou tevreden stellen met de helft en dat de andere helft zou thuis gelaten worden. Voor onze negen departementen samen kwam dat neer op 3.250 man. Vergeleken bij de veel grotere eisen van het Directoire moesten deze getallen rust brengen in onze gewesten, waar men het jaarlijks beschikbare aantal conscrits op 12 à 15.000 schatte.

Ook in de uitvoeringsbesluiten toonde de regering zich gematigd: volgens artikel 4 van de wet wordt vrijstelling van dienst verleend aan ieder die lichamelijk ongeschikt tot de dienst werd bevonden, alsook aan allen die het vaderland nuttiger kunnen dienen door het voortzetten van hun werk thuis of van hun studie. Ze dienen evenwel 300 frank te betalen en te zorgen voor een plaatsvervanger met 100 frank voor zijn uitrusting. Behoeftigen, die zelf of langs hun ouders om geen 50 frank belasting betalen, krijgen zonder meer vrijstelling. Bovendien kan elke conscrit zich laten vervangen op voorwaarde dat de plaatsvervanger zelf geen conscrit is. Voor deze plaatsvervanging wordt volgens een voorgeschreven model een notariële akte opgemaakt, waarbij de aanvrager een bewijs dient voor te leggen dat hij aan de ontvanger van belasting de som van 100 frank heeft betaald voor de uitrusting van zijn vervanger. (47).

4. ONTHAAL VAN DE NIEUWE WET BIJ DE BEVOLKING.

Toch bleef het verzet van de bevolking zeer groot. Ontmoette de Franse administratie op elk gebied veel weerstand bij het toepassen van de onderrichtingen uit Parijs, de grootste moeilijkheden kende ze bij de uitvoering van de wetten op de conscriptie. Inderdaad deze wetten drukten in werkelijkheid zwaarder op de bevolking dan het op het eerste gezicht leek.

Vooreerst verhoogde de regering het aantal conscrits tot 33.000 en weldra eiste ze dat dit aantal permanent onder de wapens was. Aldus moest elk departement zijn kontingent vermeerderen met het aantal dienstweigeraars en deserteurs. Zo groeide de bijdrage van onze gewesten van 3.250 tot 3.822.

Anderzijds, door de mogelijkheid zich te laten vervangen, bevoordeligde men in feite de bezittende klassen. Buiten de lichamelijk ongeschikten konden alleen diegenen zich vrijmaken die over voldoende invloed beschikten om zich te laten beschouwen als weerhouden door hun beroep of hun studie, of over genoegzaam fortuin om een plaatsvervanger te betalen.

Stilaan beschouwd als een bende minbedeelden en havelozen, kon het leger aldus bij onze bevolking weinig entoesiasme voor de conscriptie

(47) P. Verhaegen, *l. II*, bl. 76-77.

opwekken. Wel voelden de bezittende klassen steeds minder interesse voor een openlijk verzet tegen de Franse wetten, maar anderzijds werden diegenen die niets te verliezen hadden, er steeds meer toe gedreven te pogen zich aan de conscriptie te onttrekken. (48).

5. *DE NIEUWE CONSCRIPTIEWET IN HET SCHELDEDEPARTEMENT EN TE ZELE.*

Vijf dagen na zijn installatie, op 23 ventôse VIII (14 maart 1800), stuurt de nieuwe prefekt Faipoult aan de verschillende kantons van zijn departement de brief van de minister van oorlog van 12 ventôse (3 maart), waarin deze erop aandringt het opmaken en het opsturen van de conscriptielijst van het jaar VIII te bespoedigen. Zoniet zal hij speciale kommissarissen sturen naar de in gebreke blijvende besturen om dit werk op hun kosten uit te voeren. In zijn begeleidend schrijven legt Faipoult er sterk de nadruk op dat dit bevel zonder uitstel moet uitgevoerd worden. De conscripts van het Schelddepartement zullen ingedeeld worden bij de 24e militaire divisie onder bevel van generaal Bonnard. Deze richt een hooggestemde oproep tot de conscripts van alle klassen om zich naar het verzamelpunt Dijon te begeven « pour aller partager le triomphe d'un Héros que la fortune n'abandonnera jamais. »

Op 4 germinal (25 maart) ontvangt de prefekt een ongedateerde brief van de minister van oorlog met een proklamatie van de konsul tot het Franse volk en een oproep tot de conscripts om zich bij hun eenheid te voegen voor 15 germinal (5 april 1800).

Dezelfde dag stelt Faipoult een brief van elf bladzijden op aan de minister, handelend over de conscriptie. Overtuigd van de noodzaak van een sterk leger om de vrede te bekomen, zal hij zich ernstig met de conscriptie bezighouden. De werkzaamheden van de conscriptie volgens de wet van 3 vendémiaire VII werden gestoord door het oproer, maar op dat ogenblik had het Schelddepartement reeds het grootste aantal conscripts geleverd, namelijk ongeveer 3.000 man. In naleving van de wet van 28 germinal VII, die de lichte voorschreef van 200.000 conscripts, had zijn departement er reeds 2.240 geleverd op de gevraagde 3.119, maar de wet van 20 messidor kwam beletten dat het totaal werd bereikt. Hij wijst op de tegenzin van de Belgen voor de dienstplicht en op de gevaren voor landbouw, kunsten en handel bij een te ver doorgedreven conscriptie. Hij weet dat er soldaten nodig zijn en dat Engeland naar oorlog streeft, maar hij raadt toch voor de negen departementen bijzondere maatregelen aan, die neerkomen op gematigdheid en handigheid (49).

(49) P. Verhaegen, t. IV, bl. 79-82.

(49) Klad van deze brief in RAG, HF A 31.

Op 14 germinal VIII (4 april 1800) stuurt Faipoult een omvangrijk rondschrijven aan de verschillende municipale administraties, waarin hij mededeelt dat de regering beslist heeft de conscriptiewetten strikt toe te passen in de negen departementen. Daarom stuurt hij hen:

1. een uittreksel uit de wet van 10 messidor VII, die alle conscripts van alle klassen tot actieve dienst oproept.
2. de wet van 17 ventôse VIII, die alle Fransen die op 1 vendémiaire de leeftijd van 20 jaar bereikt hebben, ter beschikking stelt van de regering.
3. een uittreksel uit zijn besluit van die dag dat het door elk kanton te leveren contingent bepaalt. Voor Zele is dit acht.
4. de maatregelen die moeten genomen worden om het landleger op peil te brengen, zoals ze werden bepaald door de konsuls op 17 ventôse.
5. zijn eigen proklamatie van die dag aangaande de uitvoering van dit besluit, waarin hij een beroep doet op alle oud-soldaten en op de nog niet opgeroepen burgers om de eerste konsul vrijwillig te vergezellen.

Daarop volgen nog een zestal bladzijden waarin hij in detail alle verplichtingen uiteenzet die uit deze wetten en besluiten voortvloeien.

Vier dagen later, 18 germinal (8 april), volgen nog nadere onderrichtingen. Het Scheldepartement met zijn 588.207 inwoners moet 730 conscripts leveren. Daarvan moet Zele met zijn 7.500 inwoners er 8 voor zijn rekening nemen, namelijk de acht jongsten van de conscriptielijsten. (50) De conscripts van het jaar VIII uit Zele moeten zich op 17 floréal VIII (7 mei 1800) in het depot te Gent aanmelden, samen met die van Wetteren, Overmere en Hamme. De conscripts van de vijf klassen (jaar VII) moeten dit doen op 14 prairial (3 juni).

Aangenamer nieuws brengt Faipoults brief van 13 floréal (3 mei): steunend op de wet van 17 ventôse VIII brengt hij in herinnering dat alle burgers, gehuwd tussen 23 nivôse VI (12 januari 1798) en 15 germinal VII (4 april 1799) van de conscriptie zijn vrijgesteld. (51).

Nadat op 19 floréal (9 mei) de minister van oorlog nog maar eens had aangedrongen op meer spoed in het opmaken en opsturen van de conscriptielijsten van het jaar VIII, licht de pas geïnstalleerde onderprefekt van Dendermonde een brief toe van de prefekt van twee dagen tevoren. Volgens het besluit van de konsuls op 17 ventôse VIII worden alle conscripts van de vijf klassen van het jaar VII gelijkgesteld met diegenen die een voorlopig verlof of een vrijstelling hebben bekomen. Ze krijgen dus de mogelijkheid een plaatsvervanger aan te brengen of 300

(50) *Ter vergelijking: Dendermonde met 5.143 inwoners moet er 7 leveren, Lokeren met 12.780 inwoners, 16.*

(51) *Deze periode zal op 25 prairial VIII (10 juni) door de minister verlengd worden tot 27 messidor VII (15 juli 1799).*

frank te betalen; ze moeten zich bij de onderprefekt aanmelden met een bewijs van de ontvanger dat ze 300 frank betaald hebben of met een plaatsvervanger. Wie zich na tien dagen hiernaar niet heeft gevoegd, zal naar het depot te Gent opgeroepen worden. Welke uitvlucht kan men nu nog doen gelden? besluit hij. Wie welvarend is kan zich kwijten van zijn plicht jegens het vaderland door het betalen van 300 frank, wie dit niet kan hoeft slechts zijn staat van behoefteigheid te bewijzen.

Dit verloopt echter allesbehalve vlot. Om de tien dagen stuurt Faipoult verslagen op naar Parijs over de situatie in elk kanton: het aantal te leveren conscrits, het aantal reeds te Gent aangekomen en het nog te leveren saldo. Op 3 messidor VIII (22 juni 1800) is de toestand in het Schelvedepartement de volgende:

- aangekomen conscrits van het jaar VIII: 144 op 730.
- aangekomen conscrits van het jaar VII: 6.
- vertrokken uit Gent: 150.

Op deze lijst prijkt Zele met 0 aangekomenen op 8. Het is dan ook niet te verwonderen dat de prefekt op 17 messidor VIII (6 juli 1800) een brief stuurt met de vraag: Waar blijven de conscrits van het jaar VIII?

Op 21 messidor (10 juli) stuurt de onderprefekt van Dendermonde een lijst van conscrits die hun staat van behoefteigheid moeten laten vaststellen te Dendermonde. Het zijn er vijf: Pieter Michael Devriend, Jan Frans Devriend, Jacques Roggeman, François Jean Steels, en Florent Geerinck.

Nog steeds kan Faipoult aan de minister van oorlog te Parijs weinig verheugend nieuws melden. Op 7 thermidor (26 juli) laat hij weten dat er tot nog toe 162 conscrits uit Gent vertrokken zijn, maar dat er daarvan slechts drie te Dijon zijn aangekomen, vanwaar ze naar het depot te Parijs zijn overgebracht. Het is met leedwezen dat hij dit moet melden en hij stelt enkele maatregelen voor om de verrichtingen een beter verloop te bezorgen. In zijn antwoord van 26 thermidor (14 augustus) troost de minister hem met enkele woorden van opbeuring en van lof om de aan de dag gelegde ijver.

Inderdaad het moet gezegd worden dat Faipoult al het mogelijke doet om de wet te doen naleven. Herhaaldelijk maant hij de gemeenten hiertoe aan. Zo schrijft hij dan maar nog eens een dringende herinneringsbrief naar Zele op 6 thermidor VIII (25 juli 1800). Een week later (12 thermidor, 31 juli) bevestigt de burgemeester de ontvangst van deze brief en stuurt hem de lijst op van de 8 jongste conscrits. De hierop vermelde conscrits zijn uitgenodigd geworden zich op het gemeentesekretariaat aan te bieden om naar het depot te Gent geleid te worden. Er hebben zich echter maar twee conscrits gemeld, allebei drager van een attest afgeleverd door een officier de santé dat ze niet in staat zijn de vermoeienissen van een oorlog te dragen. Die twee zijn Pierre Jean Van Avermaet en François Eugene De Lamper. Tegen de zes anderen zal de

burgemeester de strengste maatregelen nemen. (52). In een brief aan de burgemeester van Grembergen op 14 fructidor VIII (1 september 1800) meldt de burgemeester van Zele dat De Lamper moet vervangen worden door nummer 9 op de lijst, André Boon, geboren te Zele en wonende te Grembergen. (53). Van Avermaet komt er echter niet zo goedkoop van af als De Lamper; hij zal weldra door de mobiele kolonne als wederspannige aangehouden worden.

Hier volgt nu de lijst van de eerste negen van de
CONSCRITS DE LA 1ere CLASSE DE L'AN HUIT (54).

N ^o	Nom	Prénom	Ans	Mois	Jours	Taille	Profession
1	Van Avermaet	Pierre J.	20	—	2	1m463	journalier
2	Van Uytfanck	Pierre Jos.	20	—	4	1m530	id.
3	Moerman	Jacques	20	—	18	1m659	id.
4	Van Kerckhove	Jean	20	—	25	—	cultivateur
5	De Wilde	Jacques Fr.	20	1	11	—	journalier
6	De Lamper	François E.	20	1	20	1m706	boulangier
7	Lanckaert	Martin	20	1	25	1m500	journalier
8	Haemelinck	Joseph	20	2	3	1m650	journalier
9	Boon	André	20	2	6	—	id.

Ook de onderprefekt Devos laat van zich horen. Op 9 thermidor VIII (28 juli 1800) zet hij de maatregelen uiteen die moeten genomen worden tegenover de conscrits van het jaar VII:

1. conscrits die hun haardstede niet verlaten hebben en dus bij geen enkele eenheid werden ingelijfd, kunnen zonder meer vrijstelling bekomen als ze hun staat van behoeftigheid bewijzen.
2. conscrits die hun eenheid verlaten hebben moeten zich bij hun korps aanmelden om te kunnen genieten van de maatregelen bepaald door het besluit van de konsuls op 17 floréal VIII.
3. conscrits die uit hun korps zijn teruggekeerd met herstelverlof of hospitaalbrieven, moeten zich wenden tot de bevelhebber van de 24e militaire divisie, die hun een congé de réforme zal alleveren ofwel ze naar hun eenheid zal verwijzen, waar ze hun rechten zullen kunnen doen gelden op de gunsten vervat in het besluit.

Op 27 thermidor VIII (15 augustus 1800) kan hij reeds een congé définitif sturen voor negen conscrits uit Zele en hij geeft hierbij aan hoe ze met de nodige voorzorgen aan de betrokkenen moeten overhandigd worden. Hun naam wordt in dit schrijven niet vermeld, maar het zullen

(52) RAG, ZM 48.

(53) RAG, ZM 48.

(54) RAG, ZM 599. De lijst bevat 47 namen; de regel met De Lamper is geschrapt en erneven staat de bemerking: «déclaré,incapable de servir la république».

wel die zijn die op de lijst staan van de belastingbetalers van minstens 50 frank, met naast hun naam de vermelding: a satisfait aux lois. (55)

Op 2 fructidor (20 augustus) schrijft hij nogmaals om een vergissing te herstellen. Het moeten Pierre Jean Vandriessche en Paul François Vandriessche zijn die 300 frank betaald hebben om hun definitief verlof te bekomen. Bij vergissing staat er echter Pierre François in plaats van Paul François Vandriessche.

Er komt ook minder goed nieuws binnen. Op 6 fructidor (24 augustus) bericht de gendarmerie dat er dertien conscrits van het jaar VIII aangehouden zijn door de mobiele kolonnes tussen 30 thermidor en 5 fructidor (18-23 augustus). Daaronder zijn er twee uit Zele: Martin Lanckaert en Pierre Jean Van Avermaet. (56).

In een verslag van 7 fructidor VIII (25 augustus 1800) lezen we dat er op die dag een groep conscrits uit Gent naar het reserveleger zijn vertrokken: twaalf die vrijwillig zijn opgetrokken en negen opgebracht door de gendarmerie. Onder deze laatsten treffen we diezelfde Lanckaert aan, met de vermelding «marche pour lui», d.w.z. hij trekt op voor zichzelf en dus niet als plaatsvervanger voor een ander. (57).

Nogmaals, namelijk op 25 fructidor (12 september), stuurt Faipoult een brief met klachten aan de verschillende kantons van zijn departement, die als het ware als een eindverslag kan beschouwd worden:

- slechts weinigen hebben gebruik gemaakt van de gunsten verleend aan de conscrits van het jaar VII in het konsulsbesluit van 7 floréal. De enen hebben om hun congé te bekomen hun staat van behoeftigheid niet bewezen; die wel vermogend zijn hebben nagelaten de 300 frank te betalen om zich te laten vervangen en de 100 frank voor de kledij en uitrusting van hun plaatsvervanger; anderen zijn nog meer schuldig en hebben, om aan die twee voorwaarden te ontsnappen, valse verklaringen van behoeftigheid ingediend, die ze dank zij de hebzucht van de belastingontvangers hebben kunnen bekomen.
- de conscrits van het jaar VIII hebben zelfs geen gebruik gemaakt van de mogelijkheid om zich te laten vervangen en het contingent voor het departement vastgesteld is ver van bereikt.
- de minister van oorlog heeft de staten van de vrijstelling laten

(55) *Zie de lijst, gedateerd op 11 vendémiaire IX (3 oktober 1800) hierna.*

(56) *RAG, HF B 25. Martin Lanckaert staat op de lijst van de conscrits van het jaar VIII als nummer 7, maar onder de naam Anckaert, verbeterd tot Lanckaert. Inderdaad bij zijn doop op 29 juli 1779 werd hij foutief geboekt als Martin Enquaert. Weer gedeserteerd wordt hij op 24 maart 1807 te Zele aangehouden en sterft als gevangene in «la maison d'arrêt» op 7 juli 1808 in het militair hospitaal te Colmar (Fr.). P.J. Van Avermaet staat op de lijst onder nummer 1.*

(57) *RAG, HF, B 95.*

nagaan alsook de staten van de sommen betaald door wie zelf of langs zijn ouders meer dan 50 frank belastingen betaalt. Hij stelt daarbij vast dat deze sommen niet overeenstemmen met wat van dit departement kon verwacht worden.

- dit alles heeft tot resultaat dat de vrijstellingsattesten met veel vertraging worden opgestuurd en dat de regering niet over de inkomsten beschikt waarop ze mocht rekenen.
- daarom staat hij een laatste uitstel toe van 25 dagen om zich in regel te stellen. De municipale overheid zal een laatste oproep richten tot de conscrits en de belastingrollen nagaan om een lijst op te maken van de conscrits die zelf of langs hun ouders 50 frank belasting betalen. Zo die lijst tegen die datum niet te Gent aankomt, zal een speciale kommissie die zaak ter plaatse komen onderzoeken.

Dit schijnt indruk te maken te Zele en ze maken er werk van. Op 11 vendémiaire IX (3 oktober 1800) laten ze aan de onderprefekt te Dendermonde de lijst geworden van de conscrits van de vijf klassen « qui par eux ou leurs parents paient plus de 50 frs de contributions ». Ze wordt drie dagen later, 14 vendémiaire (6 oktober), doorgestuurd naar Gent. (58).

Etat nominatif des conscrits des cinq classes de la commune de Zele, qui par eux ou par leurs parents payent plus de cinquante francs de contributions (59).

<i>Nom et Prénom</i>	<i>Classe</i>	<i>Profession</i>	<i>Demeures par hameux</i>	<i>Observations</i>
Pierre Joseph Meeus	1e	cultivateur	Durmen	a satisfait aux lois
Jean Pannekoek	1e	cultivateur	Meirskant	
Emmanuel de Geest	1e	cultivateur	Meirskant	
Paul François Van Driessche	1e	cultivateur	Stokstraete	dito
5 Benoit Clapdorp	2e	cultivateur	Langevelde	dito
Charles Nelis	2e	boulangier	Place	
Jean François de Beule	2e	cultivateur	Bosch	
Jean Baptiste Rosseels	2e	rentier	Place	dito
Jean Baptiste vanden Bossche	2e	cultivateur	Cammersh.	
10 Lieven Van Driessche	2e	cultivateur	Heijkant	
Joseph Roels	3e	cultivateur	Hoek	
Jacques François Goossens	3e	cultivateur	Veldeken	a été conduit au dépôt à Gand et relâché pour des infirmités

(58) RAG, HF, B 95.

(59) RAG, HF, B 95.

	André Vandamme	3e	cultivateur	Hansevelde	
	Jacques François Blanquaert	3e	cultivateur	Hoek	
15	Pierre Emm. Van Cauteren	3e	cultivateur	Meirskant	
	Jean Baptiste de Geest	3e	cultivateur	Meirskant	
	François Van Driessche	4e	cultivateur	Huijvelde	
	Pierre Jean Van Driessche	4e	cultivateur	Heijkant	
	Jean Baptiste Van Cauteren	4e	cultivateur	Stokstraete	a satisfait aux lois
20	Pierre Emmanuel De Maesschalck	4e	cultivateur	Heijkant	
	Josse Emmanuel de Baere	4e	cultivateur	Bosch	
	Jacques François Corthals	4e	cultivateur	Hoek	
	Joseph de Maesschalck	4e	cultivateur	Heijkant	
	Jean Joseph Coppieters	5e	cultivateur	Langevelde	dito
25	Pierre Joseph Van Cauteren	5e	cultivateur	Durmen	
	Jean Baptiste Vereecken	5e	cultivateur	Veldeken	
	Jean Baptiste Vanden Bossche	5e	rentier	Bourg	dito
	François Joseph Van Driessche	4e	cultivateur	Stokstraete	dito
	Jacques Bonnaerens	2e	cultivateur	Langevelde	dito

Zelee, le 11 vendémiaire an IX.
(getekend) J. De Loose

(Door de onderprefekt van Dendermonde doorgestuurd naar de prefekt te Gent op 14 vendémiaire an IX (6 oktober 1800).

Betekent deze lijst een stapje vooruit voor de conscriptie van het jaar VII, met deze van het jaar VIII vlot het nog altijd niet. Op 28 fructidor VIII (12 september 1800) vraagt de onderprefekt te Dendermonde nogmaals naar de lijst van de conscripts van het jaar VIII. Anderzijds krijgt Faipoult regelmatig om de week weinig bemoedigende rapporten van Vorcher, de kommandant van het depot te Gent. Op 30 frimaire IX (21 december 1800) luidt het: Op een totaal van 730 voor het Scheldedepartement opgeroepen conscripts zijn er 239 te Gent aangekomenen. Er is een tabel bijgevoegd, opgemaakt per kanton. Van de eerste 192 binnengekomenen zijn er 75 gedeserteerd, waaronder bij voorbeeld voor de stad Gent 37 op 91.

Na de eerste 192 staat het aantal deserteurs niet meer aangeduid. Uit Zelee zijn er twee opgekomen, namelijk de twee die door de gendarmerie waren aangehouden, Lanckaert en Van Avermaet. (60).

Op 19 frimaire IX nog (10 december 1800) schreef de maire van Zelee aan de onderprefekt te Dendermonde dat hij, in uitvoering van de cirkulaire van de prefekt op 4 frimaire laatstleden (25 november 1800), zich beijverd had om de conscripts van het jaar VIII op te sporen die zich niet naar de wet gevoegd hebben. Al zijn ijver was vruchteloos gebleven,

(60) R.A.G., HF, B 95.

evenals zijn beroep op de ouders van de voortvluchtige conscrits die hij bij zich uitgenodigd had. «Je leur ai représenté que leurs enfants s'exposaient à être traités comme déserteurs, enfin les mots si sacrés de Patrie, Devoir, Honneur, n'ont pu se faire entendre aux coeurs de ces êtres pusillanimes, qui s'obstinent à tenir leurs enfants cachés et même à les entretenir dans leur faute.» Hij zal dan ook met de uiterste strengheid de schuldige conscrits opsporen. (61).

Op 20 pluviôse IX (9 mei 1801), datum van het vredesverdrag met Oostenrijk te Lunéville, heeft men intussen op het totaal van 730 slechts 260 man te Gent kunnen bijeenkrijgen (62). Wanneer dan op 6 germinal X (27 maart 1802) het vredesverdrag met Engeland gesloten wordt, zal men, voorlopig althans, over de conscriptie maar weinig meer horen.

Intussen waren er voor de conscrits van het jaar VII, volgens een lijst opgemaakt op 9 frimaire X (30 november 1801) en terug te vinden in het archief te Zele, niet min dan 141 congés définitifs toegekomen. (63).

CONGES COMMUNE DE ZELE (1).

	5800	De Contreras Jean Baptiste Louis	
	5803	De Meulemeir Pierre Jean	X
	6341	Temmerman Jean	A
	6493	D'hooge Pierre François	X
5	6495	Copers Jean François	X
	6496	Coppieters Pierre Jean	
	6497	Bontinck Marcelle Joseph	X
	6498	Brack François	X
	6499	Brack Jacques	X
10	6500	Klein Pierre Jacques	X
	6501	Lebon Augustin	A
	6502	Le Beens Jean	A (Lebeer)
	6503	Mertens Henry	A
	6504	Mignos François	X (Mignot)
15	6505	Mertens Joseph	A

(61) R.A.G., ZM 48.

(62) P. Verhaegen, t. IV, bl. 82.

(63) In een statistisch overzicht van het Scheludedepartement voor het jaar VIII stelt Faipoult dat er in het arrondissement Dendermonde 432 man onder de wapens waren. Zele, met zijn 7574 inwoners, telde er 37. Zie P. Deprez, V. Faipoult de Maisoncelle, *Statistique du département de l'Escaut adressé au ministre de l'intérieur*, Paris, Imprimerie Impériale, an XIII, ingeleid door P. Deprez, *Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde*, nr 10, Gent, 1960. Dit werk, dat van de pers kwam in 1805, is het enige systematische overzicht van Oostvlaanderen voor het begin van de 19e eeuw.

(1). G.A.Z. X = Handtekening ; A = Origineel in het archief te Zele ; N = Ne sait signer.

	6506	Neus Jacques François	N
	6507	Neus Charles	N
	6508	Jacobs Jean	
	6509	Jacobs Daniel	X
20	6510	Heirman Joseph	X
	6511	Heyse Jean Baptiste	X
	6512	Heyman Ange	N
	6513	Heirwegh Ludgère Jean	N
	6514	Huylenbroeck André Charles	N
25	6515	Heirman Jean Baptiste	X
	6516	Haegens Pierre Benoit	A
	6517	Herwegh Jacques François	X
	6518	Haentjens Emmanuel	A
	6519	Govaert Pierre François	N
30	6520	Goossens Jean Baptiste	X
	6521	Goossens Jacques François	X
	6522	Goossens Emmanuel Augustin	
	6523	Goossens François	A
	6524	Fasseur Joseph	N
35	6525	De Hosterie François	A (De Losterie)
	6526	De Caluwé Benoit	N
	6527	Dierickx Jacques Joseph	A
	6528	De Coster Pierre Jean	
	6529	De Loose Joseph	X, A
40	6530	De Maesschalck Jacques François	X
	6531	D'haese Jacques	X
	6532	Goossens André	N
	6533	De Leenheer Jean François	X
	6534	Deleenheer Ludgère	X
45	6535	D'hont Jean Baptiste	A
	6536	Devleeshauwer Jean François	A
	6537	Leenheer François	
	6538	De Lamper Emmanuel	X
	6539	De Kinder Joseph	A
50	6540	De Kinder Joseph Benoit	N
	6541	De Kinder Jean	X
	6542	Goossens Jean François	X
	6543	De Contréras Govard Gerard	X
	6544	De Raedt Jean François	A
55	6545	De Donker Pierre Jean	N
	6546	D'haese Mariescht	A
	6547	De Schrijver Pierre Joseph	N
	6548	De Leenheer Pierre Jean	N
	6549	Devylde Marcelle	A
60	6550	De Kegel Pierre Jean	X

	6551	Verlies Jacques	N
	6552	Oste Jean Baptiste	X
	6553	Perdans Jean François	A
	6554	Pieters Jean Baptiste	N
65	6555	Rosseels Jean Baptiste	N
	6556	Ruttens Pierre François	N
	6557	De Roegeman Pierre Jean	X (Roggeman)
	6558	Raemdonck Jean Baptiste	X
	6559	Raemdonck Jean	X
70	6560	Roels Jean François	
	6561	Roels François	N, A
	6563	Raemdonck Jean Bernard	X, A
	6564	Roggeman Gilles François	N
	6565	Raemdonck Bernard	
75	6566	Staes Joseph Emmanuel	
	6567	Staes Jean Baptiste	X
	6568	Tabock Bernard	N
	6569	Tomboye Jean Baptiste	N
	6570	Van Driessche Ludgère	X
80	6571	Van Driessche Joseph Emmanuel	N
	6573	Raemdonck Jacques	X
	6574	Van Winkel Jean François	
	6575	Vehent Pierre François	N
	6576	Vergeylen Emmanuel	A
85	6577	Vanmingeroet Joseph	X (Van Megeroet)
	6578	Van Uytvangen Pierre Jean	X (Van Uytfange)
	6579	Van Lokeren Gilles François	A
	6580	Van Uytvanck André	X
	6581	Van Kerckhove Jean	N
90	6582	Langenhove Ferdinand	N
	6583	Van Uytfange Pierre Joseph	A
	6584	Van Mingeroet Pierre Joseph	N
	6585	Van den Abeele Jean Baptiste	X
	6586	Van Lokeren Joseph	N
95	6587	Vanwiele Jean Benoit	N
	6588	Vergeylen Josse	X
	6589	Vanuytfangen Emmanuel	N
	6590	Verdonck Josse	X
	6591	Vergeylen Bernard	N
100	6592	Vankerkhove Jacques François	X
	6593	Van Driessche Pierre	N
	6594	Van Driessche Emmanuel	X
	6595	Van Uytvanck Jean Baptiste	X
	6596	Vanhaute Joseph Dominique	X
105	6597	Van Havermaet François	A

	6598	Verbeeken Philippe Jacques	X
	6599	Van Vossel Joseph	X
	6600	Van Vossel Pierre	N
	6838	D'heer Pierre Laurent	A
110	6839	D'heer Augustin	X
	6840	Coppieters Marcelle	N
	6841	Coppieters Jacques	N
	6842	Cornelis Cornelis Joseph (sic)	A
	6843	Bogaert Jean François	N
115	6844	Beel Jean Baptiste	A
	6845	Bosteels Jean Emmanuel Antoine	X
	6846	Coppieters Pierre Jean	N, A
	6847	Coppieters Pierre Emmanuel	N
	7070	Vergauwen Jacques François	N
120	7077	Vanwinckel Jean François	X, A
	7076	Vanhaver Jean François	X
	7075	Van Kerckhove Bernard	N
	7074	Van Kerckhove Jacques	A
	7073	Vermeire Jean	A
125	7072	Vandenberghe Gilles François	X
	7071	Van Driessche Joseph	A
	7070	Van Driessche Jean François	A
	7069	Tomboy Pierre Joseph	X
	7068	Steels Jean François	X
130	7067	Roggeman Jacques	A
	7065	Raemdonck Jean François	A
	7064	Moens Louis	X
	7063	Geerinck Florent	N
	7062	Devriendt Jean François	A
135	7061	Devriendt Pierre Michel	A
	7060	D'heer Jean Baptiste	X
	7059	Devriendt Joseph	X
	7058	Certijn Pierre Livin	N
	7057	Coppieters Augustin	N
140	7209	Vanghendt Pierre Jean	A
	7208	Vanhecke Benoit	X

Les soussignés, membres du conseil communal de Zele, déclarent que les congés définitifs des personnes désignées au présent tableau sont déposés au Secrétariat de la mairie.

Zeel, le neuf frimaire an dix de la République.

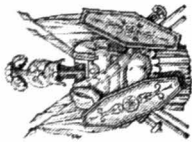
(getekend) J.E. De Loose, B. Roels, Joannes Hulpiau, Jacobus De Leenheer, J.A. Waterschoot, Laureys De Keyser, J.F. Famaey, Em. Waterschoot, A. Depauw, P.J. Mignot, P.J. De Loose, Joannes Francis Heirwegh, Joannes Christiaens, C.J. Bosteels, J.B. Heirwegh, E.F. Vanden Bossche, J. Verdonck.

RÉPUBLIQUE

FRANÇAISE.

Congé

définitif.

Le Général commandant la 14me Division militaire, en vertu de l'article 4 du titre 2 du règlement des Consuls du 17 ventose an 8, *Certifie* avoir donné Congé définitif au Citoyen *Jean Emmanuel* natif de *Jalé*, Département de *l'Harat* lequel a satisfait aux obligations imposées aux Réquisitionnaires et Conscrits par le même titre 2 du règlement.

Signalément

Age		Front	
Taille	metre	Nez	
Cheveux	millimètres	Bouche	
Sourcils		Menton	
Yeux		Visage	

Fait à Bruxelles le 22es jour du mois de Mars 1814 Pan 9 de la République française.

Signature du Porteur.

Signature du Général.

6. MISLUKKING VAN DE CONSCRIPTIE VAN HET JAAR VIII (64).

Al evenzeer als de conscriptie van het jaar VII liep deze van het jaar VIII op een mislukking uit.

Daar was, om te beginnen, de tegenzin van onze bevolking om haar bloed te storten voor een vreemde overheerser, nog verhevigd door zijn antigodsdienstige politiek. Vervolgens het laatdunkend optreden van de nieuwe meesters, die zonder omzien de gevestigde gewoonten en zeden kwamen verstoren. Verder is er het schandelijk gedrag van de Franse soldaten, slechts op roof belust. Eindelijk is er de onzalige beslissing van de regering in 1801 om van november 1801 af (brumaire an X) de gevangenen van gemeen recht in het leger in te lijven.

Deze tegenzin uitte zich op alle niveaus. Vooreerst blaakten de plaatselijke autoriteiten niet van ijver om de verschillende maatregelen toe te passen, zo niet uit overtuiging, dan toch uit vrees zich bij de bevolking gehaat te maken. Vervolgens weigerden de conscrits in massa zich te laten opschrijven, zodat men veelal tot 50 à 52 % onwilligen kwam. Waren de lijsten dan eindelijk opgemaakt, dan werden er kwistig getuigschriften van lichamelijke ongeschiktheid uitgereikt, zodat een groot aantal conscrits aldus aan de dienst kon ontsnappen. Even gul sprong men om met attesten dat de conscrit door beroepsbezigheden of studie moest vrijgesteld worden en dankbaar werd daarbij gebruik gemaakt van de omkoopbaarheid van ambtenaren. Al deze uitvluchten werden grif aangenomen en de prefekten signaleerden met welbehagen aan Parijs de grote geldsommen die dit aan de schatkist opbracht. (65)

Had men met veel moeite het vereiste getal conscrits gelicht, dan begon de plaag van de desertie, die de rangen van het leger voor meer dan de helft uitdunde. Zo zag men zich verplicht terug te grijpen naar de medogenloze methodes van het Directoire. Als om de weerstand nog te stijven, werden er aan de dienstonwilligen onmenselijke straffen opgelegd. Ze werden door mobiele kolonnes, die het land doorkruisten, opgespoord en opgejaagd. (62). Werden ze gevat, dan zagen ze zich veroordeeld tot zeven jaar dwangarbeid en, in geval van herhaling, tot de ijzers (la peine du boulet). Hun ouders moesten garnissaires logeren en een boete van

(64) P. Verhaegen, t. IV, bl. 79-83.

(65) De algemene ontvanger van het Schelddedepartement bericht op 1 messidor VIII (20 juni 1800) aan de prefekt dat sedert 1 prairial, dus op één maand, de som van 158.900 frs werd geïnd aan «indemnités» van 300 frs en 6.400 frs aan die van 100 frs. (R.A.G., Schelde 1614).

(66) In een rapport op 15 frimaire IX (6 december 1800) bericht kommandant Vorcher dat er in het Schelddedepartement, in drie arrondissementen van de vier (de cijfers voor het arrondissement Dendermonde ontbreken) 2 officieren, 2 onderofficieren, 5 brigadiers en 22 manschappen ingezet zijn in de «colonne mobile employée à la recherche et poursuite des conscrits en retard et déserteurs». (R.A.G., HF, B 95).

1.500 frs. betalen. Zo werden in het arrondissement Gent alleen 70 conscripts op de 200 door de rechtbanken gestraft, samen met hun familie. Het lot dat ze ondergingen kan ons slechts doen huiveren.

7. *BESLUIT.*

Hiermede eindigt het eerste deel van deze studie over de conscriptie te Zele, waarin we gepoogd hebben aan te tonen hoe deze ingegrepen heeft in het leven van de gewone man te Zele, opgeschrikt uit zijn rustig en werkzaam bestaan.

In een volgend deel hopen we een overzicht te geven van een tweede periode in de conscriptie, namelijk van het jaar IX (23 september 1800) tot het einde van de Franse overheersing (1814/1815). In deze periode hanteert Napoleon Bonaparte de conscriptie als een fijn op punt gesteld en gesmeerd werktuig bij het grijpen naar de macht.

AANHANGEL I. DE REPUBLIKEINSE KALENDER.

Door de wet van 5 oktober 1793, aangevuld door die van 24 november van hetzelfde jaar, werd de aloude Gregoriaanse kalender afgeschaft en vervangen door de republikeinse jaarrekening met als begindatum voor het jaar I 22 september 1792. Het jaar telde twaalf maanden van 30 dagen, met op het einde 5 jours complémentaires en in principe om de vier jaar een 6e aanvullende dag: de schrikkel-dag, jour de la révolution. Deze kalender, die reeds enige tijd in de praktijk verlaten was, werd op 1 januari 1806 afgeschaft.

TABEL 1.

OVERZICHT VAN DE VEERTIEN REPUBLIKEINSE JAREN.

<i>Jaar</i>	<i>Begindatum</i>	<i>Einddatum</i>	<i>Aantal aanvul- lende dagen</i>
I	22 september 1792	21 september 1793	5
II	22 september 1793	21 september 1794	5
III	22 september 1794	22 september 1795	6
IV	23 september 1795	21 september 1796	5
V	22 september 1796	21 september 1797	5
VI	22 september 1797	21 september 1798	5
VII	22 september 1798	22 september 1799	6
VIII	23 september 1799	22 september 1800	5
IX	23 september 1800	22 september 1801	5
X	23 september 1801	22 september 1802	5
XI	23 september 1802	23 september 1803	6
XII	24 september 1803	22 september 1804	5
XIII	23 september 1804	22 september 1805	5
XIV	23 september 1805	31 december 1805	—

TABEL 2.

OVERZICHT VAN DE HIER BESPROKEN JAREN VII EN VIII.

<i>Maanden</i>	<i>Jaar VII</i>		<i>Jaar VIII</i>	
vendémiaire	22.09.1798 tot	21.10.1798	23.09.1799 tot	22.10.1799
brumaire	22.10.1798	20.11.1798	23.10.1799	21.11.1799
frimaire	21.11.1798	20.12.1798	22.11.1799	21.12.1799
nivôse	21.12.1798	19.01.1799	22.12.1799	20.01.1800
pluviôse	20.01.1799	18.02.1799	21.01.1800	19.02.1800
ventôse	19.02.1799	20.03.1799	20.02.1800	21.03.1800
germinal	21.03.1799	19.04.1799	22.03.1800	20.04.1800
floréal	20.04.1799	19.05.1799	21.04.1800	20.05.1800
prairial	20.05.1799	18.06.1799	21.05.1800	19.06.1800
messidor	19.06.1799	18.07.1799	20.06.1800	19.07.1800
thermidor	19.07.1799	17.08.1799	20.07.1800	18.08.1800
fructidor	18.08.1799	16.09.1799	19.08.1800	17.09.1800
complémentaire dagen:	17 tot 22 september 1799		18 tot 22 september 1800	

AANHANGSEL II. DE RAPPORTEN VAN CAPITAINE LE MIERE.

1. Le Miere, Capitaine, commandant le 3e dépôt des conscrits du département de l'Escaut à l'administration départementale à Gand. (1).

Noyon, le 7 nivôse an 7.

Citoyens,

Je suis parti le 29 frimaire. Le soir, arrivé à Deynse, il me manquait 9 hommes, dont 2 m'étaient redus par le Citoyen Durand, reste donc 7. Comme la troupe ne m'a escorté qu'à la sortie des portes, ces 7 se sont sauvés dans le faux bourg. Le 30 au matin malgré la garde de gendarmes et de dragons qui ont fait faction la nuit, 9 hommes ont déserté ils n'ont pu passer que par le jardin de la cure borné par le Lis. J'ai laissé au Citoyen Coquin les signalements de ces 18 hommes et vous les trouverez dans ma première feuille ci-jointe.

Le 30 au soir mes 102 hommes sont arrivés à Courtray et un des deux que le Citoyen Durand m'avait promis est venu me rejoindre. Vous trouverez sa passe ci-jointe (cotée n° 4). On avait voulu loger tous ces conscrits à la Halle ; ils se sont mutinés et il m'a fallu montrer les dents pour les y faire entrer. Alors, ne trouvant ni bois, ni lit, ni paille, ni vivre ni absolument rien, ils ont crié, tempesté et m'ont prié de leur permettre d'envoyer 4 hommes chez le commandant. Comme je les avais formé le matin en 4 compagnies de 30 hommes avec 1 sergent et 2 caporaux pour mieux m'y connaître, je l'ai permis, d'autant qu'ils menaçoient de désertier tous le lendemain, préférant mourir d'une façon autant que de mourir de froid. Le commandant a dit qu'il était injuste de ne pas les loger chez l'habitant malgré que j'aie dit qu'ils déserteroient. Ils ont eu des billets, mais le lendemain je n'en ai pu rassembler que 77. J'en ai fait sur le champ le rapport au commandant. Arrivé à Menin avec 15 hommes de cavalerie, ils se sont cachés dans les maisons et ailleurs de façon que le soir, arrivés tard à Lille, ils n'étaient plus que 60. J'ai prié le commandant de Lille de me continuer l'escorte disant que je n'en pourrais pas ramener un seul à Paris. Il m'a refusé en me disant qu'on n'en donnoit plus dans le pays ci devant français. C'est là où les citoyens *Muys* (n° 74) et *Joseph De Cock* (n° 120) ont déserté. Ils étaient logés au *Verd gland* chez un homme de Lokeren, quartier St. Maurice. Le 1er étoit sergent et le 2d fourier. Arrivé à Douay, je n'en ai plus trouvé que 45. J'ai donné les noms et signalements conformes à la feuille 2 qui en contient 35 et à la feuille 3 qui en contient 22.

1ere feuille : 18
2de feuille : 35
3me feuille : 22

Total : 75

(1) RAG, HF, A 19.

Arrivé à Cambrai, j'ai fait mettre à l'hôpital *Amboise De Groot*e inscrit sur le n° 42.

On a donné à Douay 12 paires de souliers, mais en vérité il y en a qui n'ont pas un sou, d'autre ni culotte ni bas et on a bien de la peine à avoir des souliers en route.

J'espère conduire le reste, quoique je craigne la forêt de Senlis et celle de Compiègne. Ils peuvent aisément désertir, mais ils ont l'air de bonne volonté. Je vous ferai part du reste de ma route à mon arrivée à Paris.

Salut et respect.

Le Miere.

P.S. Sur les 44 qui me restent j'en compte six d'Alost qui m'ont déjà manqué à 2 appels; mais leurs camarades affirment qu'ils ont pris la route de Gournay, plus courte de 5 lieues. Si je ne les trouve pas à Senlis, j'enverrai les signalements que j'ai déjà donnés aux gendarmes de Roye et Peronne.

2. Sur les 18 conscrits manquant à Deynse le 30 frimaire an 7, les neuf derniers ont déferlé de nuit par le jardin de la cure en passant l'eau, car la troupe d'escorte a fait le service à la porte sur le devant; quant aux neuf premiers, ils ont déferlé aux faubourg de Courtray avant que l'escorte m'eut jointe, mais maintenant qu'ils sont organisés provisoirement en 4 compagnies avec un sergent et 2 caporaux je puis presque répondre du reste jusqu'à Paris.

à Deynse, le 30 frimaire an 7

Le Miere, commandant le 2e dépôt des conscrits
du Département de l'Escaut. (2).

AANHANGSEL III. DE BUITENGEWONE GEMEENTERAADSZITTING TE ZELE OP 3 TOT 22 FLOREAL VII (22 april tot 11 mei 1799).

Séance extraordinaire et permanente commencée le 3me floréal vers les six heures du soir. Présent les Citoyens P. Mariën président, J. De Loose, T. Roels, L.J. Van Driessche et P. Mignot administrateurs, Robijn Commissaire du Directoire, J.F. Bosteels secrétaire en chef.

Le commissaire du Directoire ayant lu la loi du 28 Germinal et les instructions du Ministre de la Guerre y relatives requiert l'administration afin qu'elle donne plein et entière exécution à la dite loi et instructions dans les délais prescrits.

(2) RAG, HF, A 427.

L'administration après avoir murement réfléchi ordonne à son commissaire de police et garde champêtres de parcourir à la levée de l'aurore toutes les maisons et habitations où il est de la connaissance de cette administration pour y enlever tous ceux qui sont de la première classe de la conscription militaire et de les conduire par devant elle. Ordonne au secrétaire en chef de faire la liste de la deuxième et troisième classe sans desamparer, de même de faire une liste de ceux qui ont été assez récalcitrants de se conformer à la loi du dix-neuf fructidor an six. Charge en outre le citoyen P. Mariën président de faire préparer 76 paires de souliers, autant de chemises et trente-huit havre-sacs et d'acheter 76 paires de bas pour être distribués aux conscrits et volontaires au nombre de trente-huit.

L'administration voyant qu'elle n'a pu ramasser des conscrits de la première classe que seulement deux et que de trente-huit personnes qu'elle doit envoyer au Département il en reste encore trente-six qui doivent être fournis par la 2me et 3me classe charge son secrétaire de faire des affiches et publications qui annoncent aux dits conscrits des classes susnommées, afin qu'ils se concertent entre eux selon l'article XI de l'instruction du ministre de la guerre.

La liste des conscrits de la deuxième et troisième classe, (openplaats) tirés au sort étant parvenue l'administration en ordonne de faire l'affiche avec une proclamation, exhortant les jeunes conscrits pour obéir à la loi.

Tout étant fait et exécuté le président lève la séance ce 22 floréal an sept.

P. Mariën pdt, Robijn, T. Roels, L.J. Van Driessche,
Mignott, J.J. De Loose.

Bosteels Sre (1)

AANHANGSEL IV. JOSEPH VAN DAMME, CONSCRIT VAN HET JAAR VIII.

Tot welke rampzalige toestanden de conscriptie kon leiden en hoe weerloos onze mensen stonden tegenover de wetten van de Franse bezetter en de uitvoeringsmaatregelen van zijn administratie, waarvan de meesten de taal niet verstonden (ze konden niet eens in hun eigen taal lezen of schrijven), tonen ons de lotgevallen van onze dorpsgenoot Joseph Van Damme, geboren te Hamme, maar sedert enkele jaren woonachtig te Zele-Durmen. Dank zij een reeks documenten zien we als het ware de feiten voor onze ogen gebeuren (1).

(1) RAG, ZM 25.

(1) RAG, HF, A 31.

1. Op 20 april 1806 melden de gendarmes Charles en Humbort aan de prefekt te Gent de aanhouding van Joseph Van Damme, conscrit réfractaire de l'an 8 (23 september 1799 - 22 september 1800). Zoals voorgeschreven hebben ze hem naar het huis van bewaring gebracht te Dendermonde.

2. Van de hand Gods geslagen door de aanhouding van haar man blijft zijn vrouw niet bij de pakken zitten. Reeds 's anderendaags, 21 april, stuurt ze naar de prefekt te Gent een smeekschrift ten gunste van haar man. Zelf is ze ongeletterd, maar een zekere P. Botte, een Gentse pleitbezorger, heeft het verzoekschrift in zijn mooiste Frans opgesteld en in zijn beste handschrift neergepend.

A Monsieur le Préfet du dépt de l'Escaut
et Membre de la légion d'honneur.

Expose avec respect Héléne Vandepoele Epouse légitime de Joseph Van Damme, ouvrier demeurant à Zele Durmen, — qu'on vient d'arrêter et emprisonner son époux susnommé; — L'exposante ne s'était point préparée à ce rude coup, son mari s'y attendait moins encore, — il est vrai que le dit Joseph Van Damme son époux est conscrit de l'an huit et qu'il a négligé de marcher dans le tems; mais uni depuis plus de cinq ans par un mariage légitime, déjà père de deux enfants et sur le point de l'être d'un troisième, il vivait paisiblement dans son petit ménage, dans la confiance que le gouvernement passerait l'éponge de l'oubli sur ces abus comme sur bien d'autres. — Mais il s'est trompé dans son espoir, on l'enlève tout à coup on l'emprisonne et il ne lui reste plus que des regrets, il ne lui laisse plus qu'une épouse désolée et des enfants dans le malheur. — En effet quelle peut être la ressource d'une épouse qui n'avait pour toute fortune et moyens de subsistance que les bras laborieux de son mari, et qu'on vient de lui arracher, d'une mère infortunée de deux petits enfans et enceinte d'un troisième, triste situation! Le seul espoir qui anime encore la suppliante est dans la générosité et dans les sentimens philanthropiques de Monsieur le Préfet, — elle implore sa clémence afin de vouloir accueillir favorablement ses prières et ses larmes, et de lui faire obtenir l'élargissement et la mise en liberté de son mari, enfin elle supplie que son époux lui soit rendu.

La bonne conduite de son époux depuis tout tems affirmée et fortifiée par l'acte ci joint, qui constate aussi tous les autres faits cidessus allégués, semble assurer à la suppliante le succès de ses prières douloureuses, qu'elle espère pouvoir bientôt convertir en actions de grace et de reconnaissance. — (Onderaan bijgeschreven:) Si la suppliante ne peut obtenir l'elargissement et le retour de son mari, elle vous supplie, Monsieur, de ne lui infliger d'autre peine que celle de le diriger sur un corps. Ce trait d'humanité sera un adoucissement à sa douleur.

nous présan (getekend) Jacobus Landuyt en Pieter Frans van Doorsse-
laar. Helene Vandepoele zelf heeft getekend met een kruisje.

Monsieur le Crifet du Crifet
de l'Edant et Membre de la Religion
d'honneur

Après que le Crifet hitine l'au de poele Gynde
libtisme de Jofeph Van Damme, ouvrier demeurant à
Zile Ducron, — Qu'on veut d'arrêter et emprisonner
son Epoux au nomme; — L'Epouxante ne s'étoit
point préparée à ce rude coup, son mari s'y attendoit
moins encore, — il est vrai que ledit Jofeph Van
Damme son Epoux est foufret de l'an huit et qu'il
a négligé de marcher dans le droit, mais un Jofeph
plus de cinq ans par un mariage légitime, déjà père
de deux enfans et sur le point de l'être d'un troisieme,
il étoit prudemment dans son petit ménage, dans
la confiance que le gouvernement pafteroit à l'époux
de l'arrêter; lui est abus comme les autres d'autre.

Mais il est trémpé dans son Espoir, on l'a l'été l'été
à coup on l'emprisonne et il ne lui reste plus que de
mourir, il ne plus qu'une Epouxante de l'été et de l'
l'été dans le malheur. — En Effet quelle
peut être la ressource d'une Epouxante qui n'a
pour toute fortune les moyens de subsistance que les
bras laborieux de son mari, et qu'on veut de lui
arracher; d'une mère importunée de deux petits
enfans et enceinte d'un troisieme, triste situation!

Le seul Espoir qui anime encore son suppliante

Et d'aut la gentrilité et d'aut les sentiments p'rieux -
trajiquet de Monsieur le Duc, - elle implore
sa clémence afin de vouloir accueillir favorablement
ses prières et se faire obtenir ^{lui} l'largissement
entier et la mise en liberté de son mari, (afin elle)
Supplie que son Grouz lui soit rendu.

La bonne conduite de son Grouz depuis tout temps
affirmée et certifiée par l'acte ci joint, qui constate
aussi tout les autres faits ci dessus allégués, semble
assurer à la Suppliante le succès de ses prières.
Douloureux est, qu'elle espère pourvoir bientôt (auver)

Si la Suppliante
ne peut obtenir l'largissement
de son mari, elle prie
Supplie, Monsieur, de
ne lui insinuer d'autres
prières que celle de
le diriger sur un corps
de santé d'humanité
pour un indou, pesant
à sa douleur.

Je vous prie de
Monsieur
Jacobus Lauwey
Docteur François van der Walme

E. B.

(R.IG. HF. A 31)

De smeekbrief van Helene Vandepoele, echtgenote Joseph Van Damme.

Het stuk is vergezeld van een smeekschrift vanwege de geburen, eveneens in het Frans en van dezelfde hand als dat van de vrouw. Het luidt als volgt :

Les soussignés habitans de la commune de Zele, pères de famille et voisins de Joseph Van Damme en mariage avec Hélène Vandepoele, déclarent et attestent en faveur de justice et à la prière d'Hélène Vandepoele susnommée, que celle-ci est depuis 5 ans unie en mariage légitime avec le dit Joseph Van Damme, qu'elle a de ce mariage deux enfans vivans dont le plus agé n'atteint pas les 5 ans, qu'elle est enceinte d'un troisième, qu'elle n'a pour toute fortune que le travail pénible et assidu de son mari, que par la perte sensible de ce même mari son épouse va être exposée ainsi que ses enfans à la plus grande misère et pauvreté; — les soussignés certifient de plus que le susnommé Joseph Van Damme pendant tout le tems qu'il habite dans la commune de Zele : ainsi depuis plus de 5 ans : / a montré d'ailleurs une très bonne conduite, et une assiduité peu commune dans le travail afin de procurer la subsistance à sa pauvre famille; en foi de quoi ils ont délivré cette pour valoir comme de justice, le vingt un avril mil huit cent six.

getekend: Pieter Frans Landuyt, Jacobus Landuyt, Pieter Frans Van Doorselaere en Joannes Baetens.

Onderaan: Nous, maire de la commune de Zele, déclarons que les signatures qui précèdent sont celles de Pierre Frans Landuyt, Jacques Landuyt, Pierre François Van Doorselaere et Jean Baetens. Fait à la mairie de Zele le 21 avril 1806.

(Getekend: J. De Loose pour le maire absent.

Op een afzonderlijk blad is er een kort schrijven bijgevoegd, ongetekend en ongedateerd, dat de volgende punten aanstipt:

- a. de pastoor van Waasmunster heeft de conscrit Vandamme klandestien getrouwd en hij durft nu geen huwelijksattest tekenen.
- b. de burgemeester kan de kinderen van Van Damme niet anders dan als natuurlijke kinderen beschouwen, daar hij niet voor de municipaliteit gehuwd is.
- c. het huwelijk echter van Joseph Van Damme met Helene Vandepoele is «de notoriété publique.»
- d. beide echtgenoten zijn van onbesproken en voorbeeldig gedrag.
- e. de maire van Zele heeft hun huwelijksaangifte niet durven aanvaarden omdat de echtgenoot een conscrit is.
- f. de vader van Van Damme had 15 kinderen, waarvan er nog 13 in leven zijn. Vier van zijn zonen zijn reeds als conscrit opgeschreven: de eerste, conscrit van het jaar 7, werd nooit opgeroepen; die van het jaar 8 zit te Gent opgesloten; de derde is vrijgesteld om zijn zwak gestel en de vierde behoort tot de klas van dit jaar.

Ten slotte worden bij dit alles de geboorteuittreksels gevoegd van beide kinderen, «enfants naturels» van Joseph Van Damme en Helene Vandepoele /: Jean-François, geboren te Zele op 29 ventôse an 12 (20 maart 1804) en Jeanne Colette, geboren te Zele op 11 brumaire an 10 (2 november 1801).

3. Intussen stuurt Fabre, capitaine de la gendarmerie impériale te Gent, op 22 april 1806 aan de prefekt een proces verbaal over de aanhouding van Van Damme en meldt dat hij naar de militaire gevangenis te Gent is overgebracht.

4. Op 24 april 1806 stuurt vader Van Damme een brief naar de prefekt te Gent, door dezelfde P. Botte te Gent geschreven, waarin hij verklaart dat zijn zoon Joseph op 17 maart 1801 gehuwd is te Waasmunster en zich na zijn huwelijk te Zele heeft gevestigd. Ze hebben twee kinderen in leven en zijn vrouw is in verwachting van een derde. Hij verbindt zich ertoe de huwelijksakte op te sturen als de Prefekt dit mocht eisen.

5. Op 30 april 1806 stuurt prefekt Faipoult aan de gendarmerie te Gent het bevel Joseph Van Damme in vrijheid te stellen en op dezelfde dag richt hij een schrijven aan de maire te Zele: Joseph Van Damme wordt beschouwd als hebbende voldaan aan de conscriptiewetten en kan als vrij man weer naar huis gaan. De maire mag Joseph Van Damme wettelijk huwen en beide kinderen als wettig erkennen. (2)

Zo komt er voor de familie Van Damme een «happy end» aan tien dagen angstige spanning. Beter dan een uitvoerige uiteenzetting toont deze geschiedenis aan hoe diep deze conscriptiewetten konden ingrijpen in het leven van de eenvoudige man, weerloos overgeleverd aan de wetten van de vreemde overheerser.

(2) *Zele, Burgerlijke Stand, Huwelijken, 29 mei 1806 bl. 27 V^o - 28 R^o.*

Liberté - - - - - Egalité

L'Administration Municipale du
Canton de Zèle, Département de L'Escaut,
Déclare et atteste par la présente que Le
Citoyen Pierre Benoit Bosteels, fils de Jean
François fr. de notre Canton, a volontairement
pris inscription dans la même classe
que ledit Pierre Benoit Bosteels ne s'est
mélangé dans les troubles, qui ont lieu dans
notre Canton, mais qu'il est un Citoyen d'un
bon Comportement; en foi de quoi nous avons
Delivré la présente pour lui servir ou qu'il s'
appartiendra,

Fait en séance Extraordinaire de L'Admini:
stration municipale du Canton de Zèle le 2me
Juin au Sept de La République Française;

Pieter Morin juré
J. Christiaan M...
Pierre...
Louis...
Benedict...
M...

Het getuigschrift van Pierre Benoit Bosteels.

Zie bl. 88.

(RAG, HF, A 427)

INHOUD

BIBLIOGRAFIE

INLEIDING

DE ZUIDELIJKE NEDERLANDEN WORDEN BIJ FRANKRIJK INGELIJFD (1795)

EERSTE DEEL

DE CONSCRIPTIE VAN HET JAAR VII EN VIII *(22 september 1798 - 22 september 1800)*

A. De conscriptie van het jaar VII (22 september 1798 - 21 september 1799)

1. De wet van 19 fructidor VI (5 september 1798).
2. Het besluit van 3 vendémiaire VII (24 september 1798).
3. Indruk in het land.
4. Eerste uitvoeringsmaatregelen.
5. De lijst van de conscrits van de eerste klas te Zele.
6. Vertrek van de eerste conscrits uit Zele.
7. De tocht van Gent naar Parijs.
8. Verdere gebeurtenissen te Zele.
9. De nieuwe conscriptiewet van 28 germinal VII (17 april 1799).
10. Uitvoeringsbesluiten van de nieuwe wet in het Schelddedepartement.
11. Toepassing van de nieuwe wet te Zele.
12. De conscrits uit Zele trekken op naar Gent.
13. De tocht van Gent naar Rennes.
14. De strijd tegen wederspanningheid en desertie.
15. De toestand te Zele.
16. De kleine uitrusting.
17. Laatste maatregelen voor de conscriptie van het jaar VII.

B. De conscriptie van het jaar VIII (22 september 1799 - 22 september 1800)

1. De staatsgreep van Napoleon op 18 brumaire VIII (9 november 1799).
2. Vernieuwing van de administratie.
3. De nieuwe conscriptiewet van 17 ventôse VIII (8 maart 1800).
4. Onthaal van de nieuwe wet bij de bevolking.
5. De nieuwe conscriptiewet in het Schelddedepartement en te Zele.
6. Mislukking van de conscriptiewet van het jaar VIII.
7. Besluit.

Aanhangsel I.

De Republikeinse kalender.

Aanhangsel II.

De rapporten van Capitaine Le Miere.

Aanhangsel III

De buitengewone gemeenteraadszitting te Zele
op 3 tot 22 floréal VII (22 april tot 11 mei 1799).

Aanhangsel IV.

Het geval Joseph Van damme, conscrit van het jaar VIII.

Inhoudsopgave.

INHOUD

Verslag over de werking van de kring: dienstjaar 1980	3
Zeel in 1980	4
Het bevolkingscijfer op 31 december 1980	6
In memoriam burgemeester Avil Geerinck	8
Het haantje op de toren	9
In vreugde dienstbaar (Zusters H. Vincentius)	11
Koninklijke Harmonie Ste Cecilia	31
Een vleugje geschiedenis van «Vlug en Vroom»	43
Gulden Huys of Hof van St. Sebastiaen	49
De Kapel van O. L. Vrouw ter Nood (Durmen 1830-1980)	53
Zeelse soldaten voor Frankrijk	79